

Алесь Нічыпар

ПАЎНОЧНАЯ ПЕСНЯ

Алесь Нічыпар

ПАЎНОЧНАЯ ПЕСНЯ

**Гістарычна - прыгодніцкія
аповесці і апавяданне**

**Менск
2005**

УДК
ББК

Нічыпар А.

Паўночная песня: аповесці і апавяданне часоў панавання на поўначы Еўропы вікінгаў - ваяўнічых рамантыкаў, бадзят і выдатных воінаў. У творах адлюстроўваецца эпоха росквіту і заняпаду эры вікінгаў, калі іхнія аддзелы сталі інтэрнацыянальнымі. Дзеі адбываюцца на прадавесні станаўлення на поўначы Еўропы моцных тэрытарыяльна - нацыянальных утварэнняў, будучых дзяржаў. — Мн., 2005. 120 с. Размножана на правах рукапісу.

© А. Нічыпар, 2005.

Баль далёка чуе
Зязюля сваркі злая.
Там ран рагач чырвоны п'е плач,
Льюць сечы расу
Ільдзіны кальчуг,
Завея Одына ведзьміных коней
Склікае ў круг,
Месяц вепра хваль стогне!
Клёны віхра стрэлаў
Падаюць у Хель,
Прамень бітвы ўладара абруччаў
Галодны Цмок!
Белы снег тыгля,
Вікінга слава – узнагарода герою,
Светлавокія дзевы
Ў Валгалу імчаць мерцвякоў
Радуецца Сеяцель Бедаў.

Паўночная песня

Мора было спакойнае і ціхамірнае. Дыхала роўна, падстаўляючы пад цёплыя сонечныя промні свае зялёна-блакітныя, халодныя грудзі. Шапацелі хвалі, зіхацелі і ззялі ўсімі колерамі вясёлкі пад шчодрым сонечным святлом. Аднастайны, мірны іх шэпт парою парушалі таемныя, сумныя ўздыхі салёнага ветру. Адлюстроўваючыся ў іскрыстых водах, па цёмна-бірузоваму палогу нябёс, нетаропка і прывольна плылі нябесныя караблі – аблокі – караблі багоў. Плылі яны павольна і сонна, аддаючы справядлівую даніну прыгожаму надвор'ю – цудоўнаму летняму дню. І багі, размораныя цеплынёй, лагодна драмалі. Да іх не даляталі трывожныя крыкі чаек, і яны не чулі малітваў аб выратаванні, пасланых у абьякавыя нябёсы. Не бачылі багі, як доўгі, вузкі карабель з драпежнай драконавай пысай на штэўні, успеньваючы вострымі грудзямі ізумрудна-блакітную ваду, наганяў шпаркаходную sneку*. А можа не жадалі заўважаць? Багі часта не маюць літасці. А тым больш, калі гэта суровыя багі Сівой Поўначы!

Сівавусы, пакрыты шнарамі сакс, стаяў на карме sneкі і, учапіўшыся моцнымі вузлаватымі пальцамі ў борт, на чым свет стаіць, праклінаў ганебнае нарманскае племя. Стары, цалкам пасівелы ў паходах стырнавы, трымаючы правіла, павярнуў да правядыра насуплены, абветраны твар.

- Нам не пазбавіцца ад іх, Хенгіст. Вікінгі не выпускаць з

* *Снека (шнэк) – шпаркаходны марскі карабель.*

кіпшороў сваю здабычу!

- Ведаю! – агрызнуўся ваяр, яшчэ мацней сціскаючы пальцамі - абцугамі бартавую дошку. – Але, бачыць Ватан*, Хорса, калі б не бедная Мойра, мы ўжо даўным-даўно борт у борт рэзаліся б з імі!

Доўгая баявая страла, падрапаўшы апяярэннем шурпатую шчаку старога сакса, задрыжала ў мацце. Хенгіст вылаўся і надзеў на свае пасівелыя кучары кляпаны шалом. Чорны дракар** быў ужо побач. Засвісталі смяротныя стрэлы, джалячы найбольш няспрытных. Поруч з правадаром, захрыпеўшы, хапаючыся за тронца, якое тырчала з шыі, асеў на палубу малады тан***. Хенгіст ужо выразна бачыў ворагаў. Распазнаваў палымяныя вочы на тварах вікінгаў, іх ускалмачаныя бароды, выскаленыя раты, і нянавісьць барвовымі хвалямі лінула з патаемных закавулкаў яго душы, бязлітасна абпаліўшы сэрца. Але толькі сэрца. Розум воіна заставаўся халодным і ясным. Ён пазнаў гэты чорны карабель – “Крумкач” – дракар яго даўняга непрыяцеля Скегі, прызванага Доўгім Мячом. Сам хёўдынг**** знаходзіўся на носе “Крумкача”, каля размалёванай, умела выразанай з дрэва драконавай галавы. Стаяў ён роўна, і ўсмешка блукала на яго цвёрдых вуснах. Хенгіст уцягнуў ноздрамі трывогу і ўзбуджанасць, разлітыя ў паветры, і ўхмыльнуўся. Пахла бітвай. На снеку ляцелі абардажныя крукі. З глухім стукам упіваліся жалезныя драпежнікі ў борт. Саксы не кінуліся сячы іх. Пачуўся трэск дрэва, і караблі сутыкнуліся борт у борт, калышучыся на хвалях. З завываннем і рыкам натоўп вікінгаў абрушыўся на Хенгіставу снеку. Саксы мужна сустрэлі іх у сякеры.

- Белы дракон! – рыкнуў стары правадар слаўны старадаўні баявы кліч свайго народа, апускаючы цяжкі меч на галаву аднаго з ворагаў. Яна развалілася разам з шаломам, запырскаўшы кальчугу старога крывёй.

І бітва закруціла, закружыла яго ў сваім шалёным віры. Меч калоў і рэзаў паўночных бадзят – рабаўнікоў, нібы з’яўляўся працягам рукі, а нянавісьць паліла сэрца сівога Хенгіста пякучым полымем. І тахкала, калацілася сэрца старога, нібы жадала выскачыць з грудзей. А меч лятаў, паслухмяны цвёрдай жылістай руцэ, лятаў, быццам

* **Ватан (Одын)** – у германскіх плямёнаў *Водэн (Ватан)* - бог мудрасці. Галоўны бог у старажытных скандынаваў - бацька ўсіх божоў і людзей. Яго малявалі аднавокім старым у лямцавым капелюшы, сінім плашчы, з дзідай у руцэ. Часта Одына клікалі *Аднавокім*. За мудрасць ён аддаў адно вока вялікану *Міміру* - ахоўніку крыніцы мудрасці.

** **Дракар** – ветразьна-вяслярная, баявая ладдзя у вікінгаў.

*** **Тан** – воін у дружыне англасаксаў.

**** **Хёўдынг** – правадар, кіраўнік у вікінгаў. Звычайна са знаці.

маланка грамавіка Тора*.

Хенгіст паклаў ужо траіх і цяпер спрабаваў прабіцца да свайго старога злосніка. Славыты хёўдынг Скегі Доўгі Меч таксама заўважыў даўняга ворага. Усмешка мільганула на яго вуснах і схавалася ў доўгія агніста-рудыя вусы, але ж нядобра бліснулі сінія вочы хёўдынга пад каванымі надвоччамі крылатага шолама. Падняўшы доўгі меч з шырокім клінком, нібы зроблены самым Вялундам** пад яго мядзведжую постаць, вікінг ірвануўся да Хенгіста. Два правадыры сышліся сярод залітай крывёю палубы снєкі. Клінкі іх з ляскам скрыжаваліся, выкрасілі сноп халодных іскраў і зазіхацелі ў смяротным танцы. Магутны Скегі няспешна цясніў старога сакса. Нарман на галаву вышэйшы за ворага свайго, цяжкі і доўгі яго шырокі меч з ахоўнымі рунамі*** на бліскучым лязе. Дужа вялікая сіла ў руках яго, звярыная сіла! Але ж умудроны гадамі доўгімі, якія ў сечах лютых прайшлі, сівавусы сакс, вялікі воін – годны сын свайго народа. Вось у зручнае імгненне паднырнуў лясным катом Хенгіст пад клінок грознага вікінга і секануў яго па рэбрах. Але не адну бітву ахоўваюць норны**** храбрага хёўдынга. Назад адступіў, выгнуўся магутным гнуткім целам і аслабіў выт. Пырскнулі з-пад мяча Хенгіста срэбрам пасечаныя звёны моцнай калёчугі, выступіла гарачая кроў. Але вытрымалі косці, неглыбокая рана гэта! Такіх нават не адчуваюць вікінгі, не звяртаюць увагі сапраўдных мужы! Адхінуўся нарман, зарагатаў у твар ворагу і вісу мовіў:

- Стары стаў

Сакс Хенгіст,

Карміць яму ў моры

Трупа зязюлю.*****

Узляцеў яго меч і смяротнай маланкай бліснуў у паветры, падаючы на круглую тарчу, умела падстаўленую саксам. Абцягнутае скурай дубленай, па краі жалезам абабітае, не ўтрымала моцнае дрэва страшнага выту. Паляцелі навокал трэскі, развалілася тарча і

* *Тор* – у старажытных скандынаваў бог грому і маланкі. У саксаў імя яго гучыць як *Тунар*, а ў кантынентальных германскіх плямёнаў – *Донар*.

** *Вялунд* – міфічны каваль у скандынаваў. У сваёй справе не ведаў сабе роўных. Па загаду свейскага конунга *Нідада* быў схоплены і знявечаны. На нагах яму парэзалі жылы. *Велунд* жорстка адпомсціў конунгу *Нідаду*.

*** *Руны* – скандынаўскія пісьмёны. Рунам надавалі магічнае значэнне.

**** *Норны* – багіні лёсу. Тры сястры: *Урд*, *Вярдандзі* і *Скульд* – цяперашняе, мінулае і будучае.

***** *Зязюля трупа* – назва крумкача ў паззіі скальдаў-скандынаўскіх паэтаў войнаў. *Марская зязюля трупа* – акула. Такім чынам: карміць яму ў моры трупа зязюлю, значыць – карміць акулу.

здранцвела рука Хенгіста. Узмахнуў мячом Скегі і зноў секануў ворага наадмаш. Прыняў яго меч на свой клінок стары сакс. Заскрыгатала вышчарбленая сталь і, шырока ступіўшы наперад, вікінг выцяў яго сваёй шырачэзнай тарчай. У грудзі сакса ўрэзаўся ўмбон – жалезная баявая шышка. Вохкнуўшы, Хенгіст адляцеў на некалькі крокаў і цяжка зваліўся на палубу. Жалобна бразнуў аб дошкі яго верны меч.

- Слава Скегі! Удача з намі! – загаманілі нарманы.

Хенгіст прыпадняўся на аслабелых руках. З яго праламаных грудзей з шумам вырывалася паветра, горлам ішла кроў. Нарманы дабівалі адчайна змагаўшыхся саксаў. Рукі старога ўздрыгвалі. Забітых выкідвалі за борт. Каля яго ляжаў мёртвы Хорса. Побач з сівым стырнавым шырока раскінуў рукі юны Эдрык – апошні з пяці сыноў старога Хорсы. Яго прыгожы твар завастрыўся, патухлыя, памутнелыя вочы глядзелі ў ціхамірную бездань неба. Нарманская сякера страшна раскрыла яму грудзі. Калісьці вось так ляжаў яго, Хенгістаў, сын на залітай крывёю палубе, якая калыхалася перад вачамі, сярод мёртвых целаў, забіты рукою вікінга. Памяць балюча сціснула сэрца старога, але вочы так і засталіся сухімі, бо яшчэ ніколі слёзы не туманілі позірк мужанага сакса. Цяпер разам з ім адыходзіў у неварачь калісьці слауты і магутны саксонскі род. Адна за адной паўсталі перад вачамі яго постаці знакамітых прашчुरаў, якія шмат стагоддзяў таму агнём і зброяй заклалі на зямлі Туманнага Альбіёну падмурак Англіі.

Жаночы крык на карме нібы спалохаў цень мінулага, і стары воін, цяжка дыхаючы, падняў вочы і зірнуў на ворагаў. Вялізны вікінг з саламянай барадою, заплеченай у касу, каб яна не перашкаджала ў баі, цягнуў цераз целы палеглых у бітве дзяўчыну, якая адчайна спрабавала аказваць яму ўсё магчымае супраціўленне. Нарман наматаў яе раскошныя ільняныя валасы на сваю магутную жылістую руку.

- Пабач, Скегі, якая птушачка трапіла ў мядзведжыя лапы Аслафа, - зарагатаў на ўсю глотку цёмнавалосы, са злымі пранізлівымі вачамі вікінг.

- Што, Хальугар, падабаецца козачка! – Аслаф задаво-лена выскаліў скрозь саламяна-жоўтую бароду такія ж пажайцельныя зубы. – Разгледзь бліжэй, хёўдынг! – З гэтымі словамі ён шпурнуў палонніцу правадыру.

Скегі лёгка прыняў яе на рукі і прыўзняў пальцамі падбародак, прымусіўшы дзяўчыну зазірнуць сабе ў вочы. У ізумрудна-зялёных зрэнках дзевы плёскалі халодныя хвалі гневу. Іх яшчэ стрымліваў мінулы жах, але вось-вось яны пагражалі пырскнуць лёдам з вачэй. Усмешка, якую шматлікія яго пабрацімы вызначылі як шчасліваю, агаліла белыя, роўныя зубы вікінга.

- Героі заўсёды ў пашане ў багоў! – крыкнуў Скегі. – Ці ведаеце вы, пабрацімы мае верныя, што па волі Одына ў рукі сыноў Поўначы трапіла сама дачка саксонскага эрла* Сіварда – прыгожая і чароўная Мойра. Прад дзеваю гэтай цымянеюць перлы і гасне ложка драконаў**!

Зламаныя ад жорсткага выту, рэбры прабілі лёгкае Хенгіста, і яго цяжкае дыханне збівала з вуснаў скрываўленую пену. Кусаючы вус, воін падняўся на ногі. Выцягнуўшы цяжкі баявы нож – паўмятровы скрамасакс, які ў свой час даў імя яго ваяўнічым продкам, хістаючыся, зрабіў некалькі крокаў да Скегі.

- Прэч ад яе, нарманскае гадзьяня! – прахрыпеў ён.

Вікінг адшпурнуў ад сябе саксонку і ў гэты момант Хенгіст, што меў сілы, кінуў у ворага нож. Тугой дугою выгнулася дужае цела Скегі і скрамасакс урэзаўся ў тарчу аднаго з пабрацімаў, які знаходзіўся за спіной свайго хёўдынга.

- Добрая зброя! – мовіў Токі і вырваў нож сакса са сваёй тарчы.

Орм Кульгавы падышоў да параненага ворага і ўзмахнуў сваёй сякерай. Хенгіст спакойна глядзеў яму ў вочы, высока падняўшы ўскалмачаную сіваю галаву. Шырокае месяцападобнае лязо са шчарбінамі ля прэдняга краю рассякло старому ключычу, і ён моўчкі паваліўся, захлынуўшыся крывёю

- Смерць яго заслугоўвае павагі, – глядзячы бараду, сказаў стары суровы Х'яльв. – У Валгалу*** шлях гэтаму воіну. Ён годны яе! Валькірыі дзевы****, гэты сакс ваш!

- Звер! – раптам выкрыкнула Мойра. Ускочыўшы, кінулася яна да Скегі, мецячы пальцамі вікінгу ў вочы. З усмешкай перахапіў хёўдынг яе тонкую белую руку і пад рогат воінаў, лёгкім плескачом кінуў на завэдзаную крывёю палубу. Не глядзячы болей на прыніжаную дачку знакамітага Сіварда, гаркнуў сваім хірджманам*****:

- Кідайце за борт саксонскую падлу, пабрацімы!

- На вёслы! Цяпер нам шлях на Эрын***** !

* Эрл – тытул, пазней прыраўнаваны да графскага. Але ж эрлы лічыліся больш высакароднымі за графаў. У скандынаваў эрлам адпавядалі ярлы-князі.

** Ложка драконаў – у паззіі скальдаў адна з назваў золата - яго кёнінг.

*** Валгала (Вальхала) – нябесны палац Одына, куды трапляюць зінхеры, воіны, якія загінулі ў баі.

**** Валькірыі – Літаральна, "якія выбіраюць забітых". Дзевы-ваяўніцы, якія кружаць над сечай на вялізных крылатых конях, выбіраючы ў Валгаву найбольш адважчых баяроў.

***** Хірджманы – воіны хірды-скандынаўскай дружыны.

***** Эрын – старажытная назва Ірландыі.

Вікінгі выкідвалі мёртвых саксаў у мора. Поўны невад будзе у Ран* – выкрадальніцы!

Хітрамудры Х'яльв паклікаў да сябе Скегі і паказаў яму на аднаго з загінуўшых.

- Зірні, хёўдынг. Не ўсе хірдманы Хенгіста саксонцы.

- Я не разумею цябе, Х'яльв. Няўжо толькі сыны Паўночных краін** ходзяць па Лебядзінай дарозе***? - паціснуў магутнымі плячамі Скегі.

- Не, не толькі, - згадзіўся стары. – Але зірні на гэтага юнака. Ён вараг****. І ён не адзіны. Іх ледзь не палова ў хірдзе сакса. А ў кожнага на воінсім поясе, ці нават на тарчы, знак вогненнай птушкі Рага*****!

Вочы хёўдынга звужыліся.

- Валасы твае, Х'яльв, пасівелі ў сечах і паходах далёкіх. Гады далі табе вялікую мудрасць, але ўзамен не згорбілі спіны, і вочы твае засталіся зоркімі, як не ў кожнага з маладых! – паляпаў Скегі па плячы свайго даўняга настаўніка і пабраціма.

- Рага! Сокал на белым полі, які падае на здабычу! Татэмны знак Хрорыка конунга*****. З Альдэйгюбарга*****!

Доўгі Меч пацёр шчацінне на кепска голеным падбародку.

- Што рабілі яго воі на шнеку Хенгіста? Цікава.

- Папытаць бы трэба, але ж мерцвякі-славене не адкажуць, - прамарматаў Х'яльв. – Але бяда малая. Дачка эрла адказ дасць! А, можа, я і сам здагадаюся.

- А ёй больш нічога і не застаецца, - кіўнуў агніста-рудой галавой грозны хёўдынг. – А гэтага таксама Эгіру ў палац! – пхнуў ён ботам цела юнага варага.

Але, да здзіўлення вікінга, юнак ціха застагнаў.

- Падайце сюды элю – крыкнуў Х'яльв.

Пабрацімы прыпаднялі варага. Паранены застагнаў зноў і крыху расплюшчыў вочы.

- Ты пабач! Смаркач зусім, а зброяй ядрэнна валодае. На маіх

* Ран – жонка марскога велікана Эйра, яна збірае ў свой невад патунаўшых у моры.

** Паўночныя краіны – Скандынавія.

*** Лебядзіная дарога – так скальды называлі мора. (Сцяжына крачак, Дарога кітоў, Раўніна цюленяў і г. д.).

**** Вараг (варанег) – назва прыбалтыйскіх славянаў. На Русі варагамі называлі яшчэ і наймітаў.

***** Птушка Рага – тотэмны знак варажскага князя Рурыка.

***** Хрорык конунг – так скандынавы звалі Рурыка.

***** Альдэйгюбарг – скандынаўская назва Ладагі.

вачах Таргейра на меч насадзіў, як кавалак мяса на пожаг! - Скегі растуліў юнаку вусны і ўліў яму няшмат англасаксонскага напітку. Той сутаргава праглынуў. Жалезны шалом споўз з яго галавы і на здзіўленне воінам, русая каса, захаваная пад барміцай*, саслізнула на плечы. Х'яльв неразборліва вылаяўся і развёў рукамі.

- Глядзі, пабрацімы, баба!

Ваяўніца, ужо апамятаўшыся, агледзела кола вікінгаў пагардлівым позіркам.

- Урмане** прамармытала яна – Звязенілі ўсё ж, сабакі.

- Во лаяцца як! – нахмурыўся Хальугар Злы.

Дзева невыразна прабубніла яшчэ нешта і зморшчыла ад болю твар.

- Э-э-э, - працягнуў Скегі. – Яшчэ трохі, - мовіў хёўдынг, дакранаючыся да яе апухлай патыліцы, - і гэтай валькірыі мазгі бы на палубу выбілі. Шалом ды каса выратавалі.

Воіны зарагаталі.

- Стала быць, мужы павыводзіліся ў Альдэйгюбаргу, калі ў конунга дзеўкі зброяй размахваюць ды на ладдзях ходзяць, а не парты мыюць?! – пад усеагульны рогат спытаў Фарлаф Цюлень.

Халодны агонь замігцеў у шэрых, як дым, вачах ваяўніцы і дзёрзка адказала яна вікінгу:

- Мужоў знарочыстых і харобраў*** хопіць на вас у Рурыка! Пра ваяроў стольнай Ладага слава далёка грукоча! Ды толькі на такіх ваякаў, як ты, ім хадзіць сорамна, ды клінкі славуць крывёю сабачай пэцкаць. Дзевак, вось, пасылаюць!

- Ай дык баба! – у захапленні раўлі хірдыны. – Ну, пабрацімы, чым жа не дзева Валгалы**** перад намі?

- Выпі яшчэ, - працягнуў ёй рог з элем Х'яльв. Дзяўчына, адхлэбнуўшы, закашлялася.

- Цікава, а ці шмат у Хрорыка такіх ваяўніц – прыгажунь?

Скегі правёў пальцам па яе шчацэ.

- Табе кіку*****, золатам шытую насіць, а не шалом цяжкі. Адкажы мне, дзева Одына, як клікаць цябе будзем? Ды што мужы Хрорыка конунга ў гасцях у Хенгіста сакса рабілі?

Крыху памаўчаўшы, адказала яна:

* *Барміца* – жалезная кальчужная сетка, якая прыкрывае шыю і плечы ад вытаў.

** *Урмане* – славянская назва скандынаваў, часцей нарвежцаў.

*** *Знарочысты* – высакародны, лепшы. *Харобар (Храбар)* – адважны воін, віцязь.

**** *Дзева Валгалы* – дзева Одына, валькірыя.

***** *Кіка* – галаўны ўбор замужніх славянак.

- Хільд*, - ваши клічуць.

- Імя воіна годнае, - кіўнуў галавой хёўдынг.- Мабыць, заслужыла. Што ж за справы ў твайго конунга са старым саксам?

- Ты ў конунга і спытай! – блісканула вачамі дзева.

Скегі ўсміхнуўся, і славенка зразумела, што хёўдынг болей жартаваць не жадае. На сонцы зазіхацела лязо баявога нажа, вастрыём крануўшы яе шчаку.

- Ну? – прыпадняў бровы вікінг – Можа, гэта надасць патрэбную вагу маім пытанням?

Дымна – шэрыя вочы Хільд спакойна глядзелі на яго. Ні адзін мускул не ўздрыгнуў на яе тонкім прыгожым твары. Толькі на шыі білася сіняя жылка.

- Мужная, - паглядзіў бараду Х'яльв, паглядаючы на Хальудана – маладога вікінга, нядаўна прынятага ў хірד. Але яшчэ раней гэты спрытны, адважны хлопец заяваваў сваёй сякерай славу і сваю мянушку – Сякач. Цяпер жа ён змрочна сачыў за хёўдынгам, які трымаў нож ля твару славенскай ваяўніцы і цвёрдыя яго пальцы звычайна пясцілі адпаліраваны чэрвань улюбёнай францускі**. Х'яльв усміхнуўся ў бараду.

- Не псуй ёй твар, Скегі! Дзевы з прыгожым тварыкам і пяшчотнаю скурай каштуюць даражэй, чым упрыгожаныя шнарамі, нават, калі дзевы тыя воіны!

Пачуўся вясёлы смех вікінгаў

- Хто ж пажадае набыць гэтую кошку?

- Можа ты, Х'яльв? – крыкнуў старому Орм.

- Але сцеражыся, дружа, каб такая наложніца не адрэзала табе дужа важную і патрэбную частку цела!

Нарманы заходзіліся з рогату. Адзін Хальудан хмурыў чало. Малады хірדман зрабіў крок уперад, збіраючыся штосьці сказаць, але раптам перадумаў і застаўся на месцы.

- Я прасцей спытаю, - жмурыў Х'яльв хітрае вока

- Адкажы старому, красуня, навошта Хрорыку спатрэбілася дачка Сівардава? У Альдэйгюбарг вёз яе Хенгіст. Ці не так?

Хільд уважліва зірнула на старога воіна.

“Стары Ліс”, - са злосцю падумала яна. – “Ад яго нічога не застанеца ў таямніцы”!

- Сівард і Хенгіст - сваякі. Але ж не было паміж імі ніколі згоды. У жылах Сіварда цячэ дацкая кроў. Хенгіст ненавідзеў нарманаў,

* *Хільд* – ад скандынаўскага - *бітва*. *Хільд* - імя адной з валькірый.

** *Француска* – *двухлязвая сякера*. *Улюбёная зброя франкаў*.

Адгэтуль і назва.

Сівард – наадварот. Часта сыноў Поўначы у свой одаль* клікаў, каб вышэй суседзяў падняцца ў міжусобных спрэчках крывавых. У Англіі не любяць эрла, але вымушаны з ім лічыцца. Цяпер жа ў яго нелюбоў з каралём, вась і абяцаў Сівард прыгажуню Мойру Харальду** сыну Хальудана Чорнага, каб разлічваць на яго падтрымку. Харальд хоць і малады, але ўжо відаць, што будзе з яго славыты конунг! Калі ён раней часу галаву не зложыць. Эрл разумны і хоча мець такога зяця. Маці Мойры была наложніцай Сіварда. Ён узяў яе сілай. Прыгожая была. Са старажытнага роду каледонскіх*** вальхаў****. Узненавідзела адразу Сіварда ганарлівая прыгажуня, а потым пакахала. Дзіця ад яго панесла. Х'яльв зірнуў на палонніцу.

Хільд сядзела, абапёршыся на борт, і глядзела ў мора. Стары вікінг падміргнуў хёўдыngu.

- Дык вась. Змовіў, значыцца, Сівард дачку за Харальда сына Хальудана, а тая ўзяла ды ўперлася. Кроў нябожчыцы маці разгулялася, - Х'яльв усміхнуўся. – Не любяць вальхі сыноў Поўначы! Не любяць і баяцца. Ды эрлу, відаць, капрызны дзясочыя хоць бы што. Сказаў – адрэзаў! – вікінг зноў усміхнуўся. – Вась і вырашыла Мойра ўцячы, а дзядзечка Хенгіст дапамог. А ён, як я ведаю, у добрых сябрах – таварышах з Хрорыкам конунгам хадзіў. Разам яны з данамі ваявалі. І не аднойчы. Ну што, прыгажуня мая, праўду кажа стары? Ці не? Вась толькі адно ведаць жадаю. – Стары нарман паглядзіў сіваю бараду. – У Хрорыкавых жылах таксама цячэ вальхская кроў. Але з-за гэтага ён не дасць прытулак. На што разлічваў Хенгіст і ўцякачка Мойра? Здаецца мне, што ў вагіра***** свае намеры накіштаў Сівардавай дачкі. Толькі вась якія? Распавядаць не жадаеш, прыгажуня? Што за карысць Хрорыку?

Хільд пранізіліва зірнула на нармана.

.. Ты і так усё ведаеш, Ліс. А простаму кмецю***** далёка да кнёза*****, а яшчэ далей да яго думак і намераў!

* *Одаль* – воччына.

** *Харальд* – сын Хальудана Чорнага, вікінг, які каля 900-га году ўпершыню аб'яднаў Нарвегію пад сваёй уладай. Ён даў зарок не стрыгчы валасоў сваіх, пакуль уся краіна яму не скорыцца, і яго прызвалі Харальдам Касмат. ім. Калі ж ён стаў конунгам Нарвегіі, загадаў адсячы сваю доўгую касу, і людзі пачалі клікаць яго Харальдам Прыгожэваласым.

*** *Каледонія* – старажытная назва Шатландыі.

**** *Вальхі* – скандынаўская назва кельтаў.

***** *Вагіры* – племя прыбалтыйскіх славянаў, з якога, як лічаць, паходзіў Рурык.

***** *Кмець* – воін, слуга.

***** *Кнёз (князь)* – князь у варагаў. Кнёзам называе Хільд Рурыка на варажскі мэд.

Скегі сунуў нож за папругу.

- Ты, Х'яльв, мудры, як крумкач Одына! – усклікнуў правадыр.

Стары схаваў у вусы ўсмешку, звыкла пагладзіў бараду мазолістай далонню і зрабіў крок да славенкі.

Хільд нават не пажадала зірнуць на яго. Вікінг нагнуўся над дзяўчынай і рвануў з яе шыі скураны пасачак. Хільд ускрыкнула ад болю. На шыі яе ўспухла чырвоная паласа.

- А я лічыў, што срэбныя грыўні носяць на грудзях мужы лепшыя, заслужаныя, а не простыя грыдні*. Што скажаш, Хільд?

- Кнэз за службу ўзнагародзіў! – дзяўчына высока ўскінула галаву, пагардліва на правадыра гледзячы. – Можаш забіваць мяне, сабака ўрманскі! Але болей не ўчуць табе ні слова, хоць рэж! Паплучнік твой ужо ўсё за мяне мовіў!

Вочы яе зіхацелі, нібы сталь дамаскага клінка. Да гэтага часу бледны яе твар паружавеў, грудзі высока ўздымаліся пад срэбнай сеткай кальчугі.

- Валькірыя! – у захапленні прашптаў Хальудан, гледзячы на славенку.

- Так. Самая сапраўдная дзева Валгалы! – згадзіўся Орм Кульгавы.

Стары Х'яльв Ліс з усмешкай уздыхнуў.

- Вось табе і дзеўка славенская. Эх, каб я быў хоць крыху маладзейшы!

Хірдыманы весела зарагаталі. Наперад выйшаў Хальудан і прамовіў:

- Я, пабрацімы, вось што думаю. Яна сапраўды болей нічога не ведае. Адкуль ёй ведаць думкі старога варажскага сокала? Хрорык – мудры конунг, і мы губляем дарэмна час.

- Я згодны з Хальуданам, - кіўнуў сівой галавою стары Ліс. Маршчыны на чале Скегі разгладзіліся.

- Што ж, потым відаць будзе, - правадыр зарагатаў, працягваючы дзяўчыне пасак з бліскучым кругляшом.

- Трымай, валькірыя Хільд! Ці адчуваеце, пабрацімы, як вее свежы вецер! Можэ гэта славенка прынясе нам поспех?!

Вікінг пераскочыў на дракар. Мойра нібы здранцвела пад яго позіркам. Ён схпіў дачку эрла за падбародак і моцна пацалаваў у вусны дзяўчыну. Пасля чаго яна паспрабавала адвесіць яму аплявуху, пад смех і непрыстойныя жарты воінаў.

- Смаркачу Харальду і ў сне не бачыць такой удачы! – выхваляючыся, крыкнуў Скегі. Ну, пабрацімы, няўжо не варта гэтая

* *Грыдзень (грыдзь)* – воін княжацкай дружыны.

дзева, каб нарадзіць мне сыноў – віцязяў!?

Але на гэты раз воіны зусім не спыталіся вітаць рашэнне правадыра. Такі загін падзеі, яўна нечаканы, прымусіў іх раз'юдзіць рукамі і пазбягаць агністага позірку правадыра. Золата, якое абяцаў выкуп за паланянку, пагражала абярнуцца гневам Харальда і Сіварда. Харальд, хоць і шчанюк, але можа вырасці ў вялізнага лютлага ваўкарэза. Х'яльв ведаў гэта. А памяць у яго доўгая.

- Чым гэтая вальхская ведзьма зачаравала яго? – шэптам сказаў на вуха Лісу Гунэрых Гот. – Пагаварыў бы ты з ім. Хёўдынг паважае цябе.

- Што насы павесілі, марскія драконы? – звязіў свае сінія вочы правадыр. – Што не даспадобы, не па нутры жаніцьба мая? – рука вікінга лягла на крыж мяча.

Воіны маўчалі.

- Ці мае ваўкі баяцца сабакі – смаркача Харальда?! – голас правадыра паходзіў на рык раз'юшанага звера.

- Я табе так скажу, правадыр, - паглядзіў бараду Х'яльв. – Скажу ад усяго хірда. Сівард аддасць усё, каб вярнуць дачку. Але, замест золата, мы атрымаем нянавісьць сына Хальудана, а таксама і Сіварда.

Скегі хрыпла вылаяўся і зарагатаў.

- І ты таксама падціснуў хвост! Ты! Стары мацёры Ліс спалохаўся і зрабіў лужыну!

Стары вікінг раздзьмуў ноздры, кроў кінулася яму ў твар, і пальцы нервова дакрануліся цяжкай баявой сякеры. І хёўдынг зразумеў, што задужа перагнуў палку.

- Прабач, пабрацім. Я не жадаў пакрыўдзіць. Але гэта дзева – мая здабыча. І я вырву вантробы кожнаму, хто пажадае аспрэчваць маё права. Права правадыра. Няхай, хто жадае пераканаць мяне ў іншым, аголіць свай меч! Вось мой пакон*!

- Мы не баімся ні Харальда, ні каго іншага, - адказаў Х'яльв. – І калі гэта бледная дзеўка закруціла табе галаву – забірай яе!

- На Эрын! – усклікнуў павесялелы Скегі. – На Эрын, пабрацімы! Там адсвяткуем маю жаніцьбу.

- Ты памыліўся, брудны руды варвар, калі вырашыў, што тая, у чьіх жылах цячэ кроў кельцкіх каралёў, падзеліць ложка з рудым нарманам!

- Ты пакахаеш мяне, Мойра! – з усмешкай запырэчыў Скегі. Ці табе больш па душы не сталы муж, а смаркаты хлапчук, як Харальд? А можа ты закахалася ў старога каршуна Хорыка? Можа, ён табе

* Пакон – закон.

любы?

Хірдоманы расмяліся, і хёўдынг адчуў, што пагроза мінула. Яго ваўкі зноў пойдучь за сваім ваяром у агонь і ваду; хоць да краю света, хоць да Валгалы!

– Скегі – нядрэнны воін і хёўдынг, але розуму яму іншы раз не хапае. Галоўнае зараз – захаваць хірда, – цярэбачы бараду сказаў Ліс.

– Пабачым, хлопцы. А з Харальдам, думаецца мне, змагацца ўсяроўна давядзецца. Зараз ён распачаў вайну ў Нарвегіі з ярламі і хёўдынгамі. Пад сваю руку іх узяць спрабуе. А ці атрымаецца што з гэтага? Вось я і разважаю, а ці не пайсці нам супраць Харальда. Пакуль шчанюк не пасталеў і не вырас у ваўкарэза, яму трэба зламаць хрыбет! Скегі таксама не любіць Харальда. За ім затрымкі не стане. Задужа Харальд сілу ўжо адчуў. А калі перамога за намі будзе, здабычу, я мяркую, добрую возьмем. А калі ўдача не адверне свой лік ад сына Хальдудана – на вёслы і ў мора! Пабачым, пабрацімы! – так казаў воінам стары суровы вікінг.

Барвовыя язікі полымя лізалі карабель Хенгіста. Вікінгі ператварылі снеку ў пахавальнае жэглішча для сваіх палеглых у бітве пабрацімаў і таварышаў па зброі. А чорны дракар накіраваўся Дарогаю кітоў да сніга далягляду. Хутка чырвона-белы ветразь знік паміж густа-сінімі хвалямі і па летняму пранізліва-блакітным небам.

Над морам клубіўся туман. Шэра – белыя струмені ўкутвалі “Крумкача”. Змяіная галава дракара жудасна выскаляла іклы ў невядомасць. Хільд сядзела на карме, прыхінуўшы плечы да борта. Дзяўчына падцягнула калені да грудзей і спрабавала не дрыжаць ад вячэрняй сырассі і прахалоды. Нарманы пакінулі на ёй толькі споднюю кашулю – кальчугу забралі, плашч таксама. А паветра зараз было даволі бадзёрае. Урмане адпачывалі. Успаміналі мінулую бітву, паходы і набегі, з якіх складалася іх неспакойнае жыццё. Пах ежы прыемна казытаў ноздры, і галодная паланянка сутаргова глытала сліну. Дзяўчына цяжка ўздыхнула, падбадзёрылася і паспрабавала адшукаць вачамі Мойру, але зноў беспаспяхова. Сівардавай дачкі, мабыць, за спінамі вікінгаў, Хільд не разглядзела. “Дзе ж яе схавалі”? – падумала славенка. – “Вось гаротніца. З агню ды ў полымя. Ад аднаго ўрманіна ўцякла, ды другому ў лапы адразу трапіла. Мабыць, не вельмі дужы, як людзі кажуць, яе новы бог Хрыст. Эх! Не дачакаецца на гэты раз мяне дзядзька Рацібор Маўчун. Як у ваду глядзеў – не жадаў па саксонскую князеўну адпусіць. І навошта яна Рурыку спатрэбілася? Хітрун кнэз. Без выгоды ўцякачку не прывеціць, хоць і сяброўства моцнае вадзіў з Хенгістам. Цяпер жа ўсё адно. Не дачакаецца Рурык снеку ды харобраў сваіх. Усе ў Марскога Гаспадара рыбу кормяць”, – Хільд праглынула тугі камяк, які ўзнік у горле, і туга мацней сіцнула

душу.

Цяпер у ёй цяжка было пазнаць тую дзеву-воіна, якая здолела захапіць, зачараваць суровыя, жорсткія сэрцы нарманаў сваёй мужнасцю, што, аднак, не перашкодзіла ім распрануць яе да сподняй кашулі і пакінуць трэсціся ад холаду. Цяпер да бартавых дошак, пакрытых кроплямі вільгаці, тулілася маладзенькая дзяўчына год за дваццаць, з падрапанымі рукамі і запечанай крывёю на русай галаве. Адзіноцтва і безнадзейнасць душылі за горла, перашкаджалі дыхаць. Хацелася ёй прытуліцца да каго-небудзь роднага, блізкага і каханага, схаваць твар на шырокіх, магутных грудзях, даць волю свайму гору. Не трымаць у сабе, а выплакаць, выліць у слёзы ўсё набалелае. Каб лягчэй стала, каб не ціснуў на грудзі цяжкі камень. Але ж побач сядзелі тыя, хто калісьці пазбавіў яе ўсяго гэтага. Пазбавіў дзяцінства, прымусіў ўзяцца за меч, шукаючы помсты. Праўду ж казаў хёўдынг. Ёй бы кіку насіць ды дзетак калыхаць, а не кроў ліць. Рацібор ваявода таксама не аднойчы бурчаў, што вайна не бабская справа. Суровы і хмурны заўсёды быў дзядзька Рацібор. За змрочны нораў Маўчуном празваны. Маўклівы, дарэмна слова не скажа, рука цяжкая на аплявухі, асабліва маладым на тумакі шчодрая, але справядлівая. За тое любілі яго кмеці, ды і людзі паважалі. Дый як не любіць слаўнага воіна, мудрага ваяводу і мужа дзяржаўнага, ды, для таго жорсткага часу, даволі добрага чалавека. Вочы Хільд зрабіліся мокрымі. Дзяўчына шморгнула носам, і з павекаў на шчаку ўпала крышталёвая слязінка.

– Вось жа як смаркачы пусціла, – выціраючы шчаку прамармытала славенка. – Бачыў бы Рацібор, зараз жа з грыдніцы прэч пагнаў бы, на рэчку парты мыць. Разумзалася, ваяка, – збіраючы ў кулак усю сваю волю шаптала дзяўчына.

Цяжкія яе думкі перарваў высокі, магутны вікінг. Статны хлопец прысеў побач і паставіў перад паланянкай драўляную міску з гарачай духмянай поліўкай, паклаў дзве высушаныя рыбіны. Хільд пазнала яго. Гэта быў малады светлавалосы Хальудан.

– Вячэрай, – проста сказаў урманін, сядваючы побач са славенкай.

Зняўшы з шырокіх плячэй воўчы плашч, вікінг укутаў ім паланянку. Яна ўздрыгнула, але супраціўляцца не стала. Пальцы яго былі цвёрдыя, як карані ясеню.

– Ну што ж ты, валькірыя, вячэрай! Падтрымай свае сілы, – Хальудан усміхнуўся. – Ды з галавы думы цяжкія гані прэч! Сама ведаеш, дзева, жыццё, як вецер, як мора, ніколі не стаіць на месцы. Гэта рэч зменлівая. Сёння ты палонніца Скегі, заўтра ж варагі Хрорыка конуга, ці хто іншы, дапамогуць нам дабрацца да Валгалы. Жыццё, дзяўчо, заўсёды было жорсткім. І ты, бачу я, гэта ведаеш. Ад лёсу не ўцячэш. Мы воіны! А хто біты не быў, той ніколі і не біўся!

Хільд уважліва паглядзела на вікінга. На выгляд ён меў гадоў не болей, чым яна. Тварам прыгожы, моцны целам. Блакітныя вочы яго пацямнелі ўначы і таемна мігцелі, нібы зоркі. Хільд усміхнулася яму. Пры ўсёй яе нянавісці да скандынаваў гэты воін не выклікаў падобнага пачуцця.

– Праўда твая. Жыццё жорсткае. Мы самі робім яго такім, вікінг.

– Маё імя Хальудан, - з усмешкай адказаў ён.

– Я ведаю, - кінула славенка, праглынуўшы першую лыжку. –

Ты датчанін?

– Так, Селунд* - мая радзіма.

Некаторы час яны сядзелі моўчкі. Хільд нетаропка ела, задумліва глядзячы ў густую муць туману.

– Паслухай, Хільд, - раптам спытаў Хальудан, зазірнуўшы ў дзявочыя вільготныя, нявыплаканыя вочы. – Як клікала цябе маці?

Дзяўчына закашлялася і паставіла міску. Абцёрла вусны далонню. Крыху памаўчала, прыкрыўшы вочы, і нарэшце адказала:

– Калі мне мінула сем зім, у нашым заліве з'явіліся доўгія караблі вікінгаў. На штэўнях драпежна выскаляліся змяіныя морды. Даны! – голас дзяўчыны задрыжаў. – Не гандляваць ішлі яны. У той дзень я страціла маці, бацьку і дваіх братоў. Забілі ўсіх. З усяго нашага роду адна і ўцалела...

Вочы Хільд памутнелі ад салёнай вадкасці, да горла падкаціў тугі агідны камяк. “Знайшла каму апавядаць,- мільганула злосная думка. – Крыважэрцу дацкаму!!!”

Хальудан уздыхнуў і падняўся на ногі.

– Ты стамілася. Адпачні, - мовіў ён і накіраваўся да сваіх.

– Гэй, дан, - няголасна аклікнула яго дзяўчына. – За плашч дзякую!

Вікінг усміхнуўся і кінуў светлавалосай кудлатай галавою.

У самым разгары баляванне маладзецкае! Другі дзень святкаваў славыты хёўдынг Скегі сваю жаніцьбу. Пеніцца ў рагах і срэбных кубках хмельнае піва, цячэ па бародах ваяроў моцны бурштынавы мёд, плешчацца ў шаломах англасакскі эль. У доўгай скале** гарача – душна ад мноства разгарачаных целаў. Грызліся пад сталамі за косці вялізныя эрынскія ваўкарэзы. Славутыя хёўдынгі сабраліся згуляць вяселле. Грозныя воіны, магутныя мужы, якія ніколі не ведалі страху ў жорсткіх бітвах! Начале стала сядзіць Скегі Доўгі Меч. П'яны хёўдынг усміхаецца шырока, півам ды мэдам хмельным залітыя яго магутныя

* Селунд – Данія.

* Скала – доўгі скандынаўскі дом.

волатаўскія грудзі. Мутнымі вачамі паглядвае ён на дачку Сіварда. У шаўках і золаце сядзіць Мойра-краса. Прыгожая, нібы лебедзь белая. Але твар яе бледны, вільготныя вочы, ні да пітва, ні да ежы не дакранаецца дзева. Маўчыць Мойра, цень на чароўным твары яе. Побач са Скегі, па правую руку яго, сядзіць каледонец Луні мак Дрэган – старадаўні пабрацім хёўдынга, які прывёў у Ірландыю цэлую зграю дзікіх горцаў свайго клану. Страх выклікае яго люты выгляд, яго дзікунскае аблічча! На цёмна-бронзавым твары палымнеюць воўчыя вочы, збытанья валасы рудаватага колеру і барада вісяць бруднымі пасмамі. Вусы тырчаць, як шчацінне вепрука, на завэдзганым клятчастым кілце засохлыя плямы крыві. Аголеныя рукі цалкам у шнарах і рубцах. Жажлівы, люты чалавек – ізгой і злачынец. Насупраць шатландца сядзіць Івар Жалезныя Плечы, які калісьці голымі рукамі задушыў мядзведзя. Суровы і грозны ў славу тага ваяра позірк. У барадзе ўжо блішчыць срэбная сівізна. У ратных вычынах натруджаны яго мазолістыя рукі-молаты. Балюе на вяселлі тым і магутны прыгажун Вальгард Ірландзец. Здзіўляюцца воіны! П'е рог за рогам дацкі вікінг, кубак за кубкам, ды не п'яніць хмель яго буйную агніста-рудую галаву! Смех, лаянка ды песні слаўнага скальда Гюльві Геста* з Готланда – героям і правадырам славы тым даніна, сабачы брэх і грызня, жаночы віск, гучаць навокал, палохаючы сярод голых пагоркаў прыціхлы народ. Слаўна святкуюць годныя мужы!

– Што ж не вясёлая Лебедзь – Мойра? – уліваючы ў гарляк чарговую порцыю верасовага піва, гудзе густым басам Луні мак Дрэган.

– А чаго ж ёй вясёлай быць? – рагоча прыгажун Ірландзец. – Унь, зірні, Скегі зноў нап'ецца, як учора, і пад лаўку зваліцца. Вось і бывай, другая шлюбная ночка!

Скегі п'яна ўсміхнуўся і паспрабаваў абняць Мойру. Адусюль чуліся жарты і рогат. Мужы, ужо добра пад чаркай, выхваляліся, хто чым мог – сілаю, зброяй, баявымі караблямі, жанчынамі. Хвалілі, як свае ўласныя вычыны, так і чужыя.

– Паслухай, браце Скегі, – не суцішаўся Вальгард. – А дзе ж гэта твая хвалёная валькірыя, якую паланіў ты ў сваім похадзе слаўным? Можа да таго прыгожая тая дзева Валгалы, што для сябе хаваеш?

– Ды вунь яна, – невызначальна махнуў рукой хёўдынг. – Вочы прадзяры, Вальгард. Хальудан яе ледзь не з золку сюды прыцягнуў.

Славенская паланянка сядзела побач з добра падвыпіўшым Хальуданам.

– Э-э-э, – працягнуў Освік Тоўсты – Пазнюсенька схамянуўся,

* Гест – на дацку госць.

дружа Ірландзец. Месцейка ж, дарэчы, іншы заняў. Зірні ў вочы Хальудана – заб'е!

Новы выбух смеху скалануў сцены доўгага дома. Малады хірджман усміхнуўся і нешта прамармытаў. Вальгард зацікаўлена разглядаў паланянку.

– Ладненькая, – задаволена вызначыў ён. – Толькі вось паверыць цяжка мне, што дзева гэтая мячом валодае. Вось не зброя, а верацяно ў руках яе – справа іншая.

– А ты паспрабуй са славенкай, – хітра бліснуў вачамі Івар. – Як на хольмгангу*, – прапанаваў ён. – З Эдгарам, памятаеш? – нарман усміхаўся ў вусы.

Вальгард пыхкнуў:

– Каб я ды з бабай біўся!?

Луні, які ўжо задрэмваў, падняў цяжкую мядзведжую галаву са стала і мудрагеліста вылаяўся, крыху расплюшчыўшы вока, і зноў лагодна засоп, галаву на магутныя грудзі спусціўшы, чым чарговую хвалю весялосці выклікаў.

– Ну што, Вальгард, як наконт двубою? – моргнуў маслена-бліскучым вокам Освік Тоўсты. – Кажуць воіны: яна ў хірдзе Рандвера** ярла не нізка сядзела. А Рандвер славыты хёўдынг славенскі! Добры ваявода! – гаманілі людзі. – Рандвер у лашане ў Хрорыка конунга, – падтрымаў Івар.

– А чаму не? – раптам згадзіўся Вальгард і хітра на Скегі зірнуў. – Але ж, Доўгі Меч, з умовай. Калі адолею тваю валькірыю, мая будзе!

– Што ж, пацеш нас, – адказаў Скегі. – Ды дзеўку забірай! – махнуў хёўдынг рукою.

Пад смех, жарты і гоман, падняўся з-за стала славыты Вальгард Ірландзец. Зграбная далонь адкінула з ілба агністую грыву, і нарман усміхнуўся.

– Ну як, ваяўніца?

– Нельга адмовіць такому спрытнаму хлопцу, – славенка накіравалася да расчыненых дзвярэй.

У двары людзі спешна стварылі кола. Лаяліся, гаманілі, спрачаліся, чья перамога, ішлі ў заклад, расплюхваючы ў бакі піва, смакавалі наперад забаўнае відовішча. Вось увайшоў у кола магутны Вальгард. Хада мяккая, тыгрыная. Прайшоўся вікінг, размінаючы цягліцы пад ухваленне воінаў. Зачараванымі позіркамі праводзілі рудога прыгажуну дзяўчаты. Магутны і грозны супраціўнік дастаўся

* *Хольмганг* – літаральна “паход на востраў” – двубой паміж вікінгамі.

** *Рандвер* – так скандынавы называлі Рацібора.

Хільд.

– Асцярога табе не зашкодзіць, - навучаў славенку ўраз працверазелы Хальудан, не звяртаючы ўвагі на салёныя жарты, якія сыпалі на яго з усіх бакоў. – Вальгард - бывалы баец, у сечы вельмі люты. Многія баяцца яго мяча!

– Вось жа як, пабрацім! – аж енчыў ад рогату Орм Кульгавы, ледзь трымаючыся на нагах ад мёду і брагі, якія ўжо не патраплялі яму ў рот, а цяклі па вусах на кашулю. – Трэба табе было з дзеўкай славенскаю раней за Вальгарда магутай мерацца! А то і так забіраць! Цяпер жа не бачыць яе табе, як сваіх вушэй.

– Заткні горла, Орм. Змоўч урэшце, - нязлосна адказаў Хальудан. – Не хвалюся, Хільд, перамога твая будзе. Вось, трымай, - дан выцягнуў з похваў свой меч. – Добрая зброя. Старадаўняй работы. Калісьці я ўзяў яго ў цяжкім баі. Для цябе крыху зацяжкі, але, мяркую, справіцца зможаш.

– Як-небудзь, - кінула славенка. – Паспрабую. Зброя звычайна лягла ёй у далонь, палымнеючы на сонцы. “ І праўда, зацяжкі крыху”, - мільганула думка. На славу навостранае лязо са свістам секанула паветра і замільгала ў агніста-смяротным танцы. Хільд прывыкала да зброі і хутка вызначыла яе цудоўныя баявыя якасці і вельмі добрую балансіроўку, чым заслужыла справядлівую хвалу гледачоў і іх здзіўленне. Тое, як славенская ваяўніца валодала мячом, міжвольна выклікала захапленне.

– Сцеражыся, Вальгард, - выскаліў зубы Освік Тоўсты. – У гэтай асы вострае джала.

Датчанін усміхнуўся і падняў тарчу. Хільд спрытна слізганула ў сярэдзіну кола і, адшукаўшы вачамі Скегі, крыкнула:

– Я буду біцца, хёўдынг, калі ўзнагародай мне за перамогу воля вольная будзе!

Насупіўся Скегі, але зараз жа ўсміхнуўся.

– Згода, - адказаў ён. – Калі пераможаш, на ўсе чатыры бакі ідзі. Я перашкаджаць не стану. І ніхто супрацівіцца не будзе. Я сказаў!

Пад рогат і выцце Вальгард бразнуў зброяй у тарчу і нетаропка накіраваўся да славенкі, агаліўшы шырокай усмешкай белыя, вільготна-бліскучыя зубы. Хільд уважліва сачыла за ім пільнымі вачамі. Нарман усміхаўся, але ж таксама зорка і пранікліва сачылі яго халодныя блакітныя вочы за кожным рухам славенкі, за кожным яе крокам. Пакідаў хмель гарачую галаву. Гледачы падбухторвалі баяроў, як маглі – хто на што здатны. Высокі, шырокі ў плячах вікінг, магутай дыхае яго маладое моцнае цела і былінкай кволаю выглядае побач з нарманам дзяўчына-ваяўніца. Але ж бывалыя, сілавусыя баяры з сівізнай на скронях і старымі баявымі рубцамі на пацямнелых тварах,

ківаюць адзін аднаму, назіраючы за яе лёгкімі, непрыкметна-плаўнымі рухамі. Раптоўна Вальгард зрабіў вялізны скачок. Не дакрануліся яшчэ зямлі яго ступні, як клінок, са свістам узрэзваючы спалоханае паветра, з тарчы, нібы з масла, добры кавалак зрэзаў. Выгы градам пасыпаліся на Хільд і хутка ператварылі яе тарчу ў кучу трэсак. Выслабаніўшы руку, шпурнула яна абломак у ворага і перахапіла чэрань мяча дзвюма рукамі. Бліскалі белатою зубы дана – прыгожая ўсмешка не стамляла яго вуснаў. Вікінг таксама бразнуў тарчу сваю вобзем, на росна – халодную пасля дажджу траву. Некаторы час моўчкі кружылі яны, нібы ваўкі, выбіраючы імгненне для смяротнага апошняга кідка. І дан, урэшце, магутным рыўком кінуў насустрач Хільд сваё дужае, гнуткае цела. Мячы з лязгатам скрыжаваліся і гучна заспявалі старадаўняю, як сам свет людскі, песню смерці. Упэўнена цясніць вікінг ваяўніцу славенскую моцнымі выгатамі. Сціснуўшы зубы, бліскаючы вачамі, Хільд адчайна адбівалася. Растрапаняныя валасы ліплі на шыю, салёны пот раз'ядаў вочы, дыханне цяжкае, з шумам з грудзей ірвецца. Здаецца, вось-вось не вытрывае дзяўчына шалёнага націску скандынава. Кашуля на яе правым баку, дзе зачэпіў цела клінок вікінга, набрыняла крывёй. Меч рабіўся надзвычай цяжкім, цела не жадала слухацца. Рукі па-здрадніцку дрыжалі, і адчула дзева, як у страўніку заварушылася нешта халоднае і агіднае.

“Не па зубах мне дан гэты”, - цяжка дыхаючы, думала дзяўчына. – “Каб трэба яму было – даўно бы забіў. Гуляе дан, як кот з мышанём гуляе”.

Востра адточанае, выдатнай загартоўкі лязо яго мяча мільгала перад позіркам палонніцы. Але ж, мабыць, не пакінуў ён далёкім краі сваю верную слугу грозны Пярун, хоць і ўладарылі тут іншыя багі. А можа дачка яго, Магура – ваяўніца дапамагла? Асцярогу прэч адкінуўшы, упэўнены, што перамога ўжо за яго стаіць, паслізнуўся ў гразі Вальгард, каля невялічкай лужыны. Паслізнуўся ды на імгненне раўнавагу страціў. Пахіснуўся датчанін магутны, і маланкай кінулася да яго славенка, і рынула вастрыё клінка ў твар вікінгу. Узмахнуў зброяй, абараняючы сябе дан, але ў апошні міг перамяніў свой смяротны лёт меч Хільд! Упаў раптам уніз і працяў сцягну Вальгарда. З болю і прыкрасці ён гыркнуў, нібы воўк, якога балюча ўкусіў сабака. І тым больш прыкра было, што сабаку гэтага ён ужо лічыў сваёй здабычай! У любы момант мог горла парваць – патрэбы не было. Лінула з раны цёмная ліпкая кроў, але ўтрымаўся на нагах вой-віцязь.

- Хвацка змагаецца дзеўка! – крыкнуў Вальгард, і ўсмешка зноў з'явілася на яго вуснах. – Пабачым, ці такая ты ў каханні, як у баі!

- Вось толькі не табе глядзець! – адказвала яна, хмурачы сабаліныя бровы.

Івар Жалезныя Плечы прамармытаў на вуха Скегі:

- Глыбока дастала яго славенка. Кроў, як з зарэзанага вепрука, свішча.

- Сплыве крывёй, - згадзіўся свей*.

Хільд спрытна пазбягала і ўхілялася ад страшных вытаў вікінга. Кульгавы Вальгард не мог угнацца за дзеўкай. Стаміўся славуты воін, твар яго бледны потам халодным і салёным цячэ, крывёй набухаюць мяккія штаны ласінай скуры.

- Скарыся лёсу! – крычыць славенка. – Кідай меч у похвы, вой. Крывёй жа сплывеш!

Дан адказаў ёй сваёй нязменнай, непакіснай усмешкай. Але ж бачыла Хільд, як вымучыў гэтую ўсмешку з вуснаў сваіх датчанін горды. І вось раптам для усіх нечакана ваяўніца, прапусціўшы над русавалосай галавой клінок Вальгарда, што сілы засталася, выцяла ворага па крывавай ране. Шырокае лязо плазам лягло на сцягну аслабелага ад страты крыві воіна. Хваля жорсткага болю лінула па целе нармана. Заскрыгатаў зубамі і паваліўся на калена вікінг. Яшчэ імгненне – і брудны бот ваяўніцы ўрэзаўся ў твар яму. Назіраўшыя за двубоем змоўклі. Мёртвая цішыня павісла ў паветры. Вальгард Ірландзец - грозны, магутны Вальгард ляжаў у гразі, а над ім, вастрыве мяча да грудзей магутнага дана прыставіўшы, стаяла славенка. Кашуля пацямнела ад поту, калені ўздрыгвалі ад натугі і зморы. Гэты пераможны рывок у дзяўчыны апошнія сілы забраў. Зірнула на Скегі Хільд, і меч з грудзей пераможанага вікінга неахвотна папоўз прэч. Хёўдынг сустрэўся з вачамі яе і мовіў:

- Воля табе, дзева Валгалы! Ідзі, дзе ведаеш, на ўсе чатыры вятры, а, калі пажадаеш, то будзь госця мая! За пашану палічым.

Абаперла далоні на меч славенка ды крыху падумала:

- Я прымаю тваё запрашэнне, хёўдынг Скегі Доўгі Меч.

Хальудан паклаў ёй на плячо цяжкую руку.

- Малайчына, - пахваліў ён.

Дзяўчына глынула горкую сліну і зірнула на хірдымана. Малады дан глядзеў ёй у вочы і ўсміхаўся. Чужы воін, племя якога яна ненавідзела і лічыла заклятымі ворагамі, цяпер трымаў яе за руку і ўсміхаўся менавіта ёй. Думкі, як неспакойныя, турботныя птушкі, мітусіліся ў яе галаве, прымушаючы круціцца перад вачамі стаптаную зямлю. "Воля," – стукала і пульсавала ў скронях. Вочы зрабіліся вільготнымі, дзяўчына пахіснулася і прымушана была абаперціся на магутную руку Хальудана.

- Багі дапамаглі табе, - словы вікінга прывялі яе да прытомнасці

* *Свей – швед. Своя – Швецыя.*

- яны паважаюць храбрых!

Хільд слаба ўсміхнулася.

- Вось, вазьмі, - дзяўчына працягнула яму меч – І... дзякуй табе.

Хальудан закруціў галавой, і залаціста-жоўтыя кучары захваліліся на магутных рамянах.

- Ён твой.

Тым часам Себа – траўнік, саксонскі раб-знахар, суняў Вальгардаў крывацёк. Дану дапамаглі стаць на ногі і, нягледзячы на яго пратэсты, пабрацімы падхапілі параненага на рукі і панеслі прэч. Цёмны быў твар яго, нібы хмара навальнічная. Маланкі мігцелі ў позірку лютым.

- Гэй, славенка! – крыкнуў ён, і Хільд павярнула галаву. – Мы яшчэ сустрэнемся!

- Ён вельмі цяжка перажывае сваю паразу, -Хальудан усміхнуўся. – Не звяртай увагі. Не даспадобы зведзь паразу ад жанчыны. Нават такой, як ты.

Хільд адказала яму ўсмешкай:

- Чаму ты дапамагаеш мне, Хальудан, -знянацку спытала яна, спрабуючы зазірнуць яму ў вочы.

Вікінг адварнуў мужны твар, і Хільд заўважыла на яго скроні стары белы шнар, які хаваўся ў саломе валасоў.

- Хадзем, трэба агледзець тваю рану.

На стайні пахла духмяным сенам, тупалі коні, цёпла дыхаючы ў твар дзяўчыне. Па загаду Хальудана светлавокія дзевы ўрманскія прынеслі гарачую ваду і чыстае палатно. Пераглядаліся між сабою белабровыя прыгажуні, жартавалі. Нарэшце дапяклі датчаніну і з віскам прымушаны былі ўцякаць.

- Ну, - усміхаўся вікінг. – Чаго кінеш? Кашулю здымай!

- Як-небудзь без дапамогі, - адказала славенка. – Спіною хоць стань, бессаромнік.

- Баба бабай, - махнуў далонню Хальудан.

Хільд скінула прамочаную крывёй і потам кашулю, крыху паморшчыўшы твар ад болю. Доўгі парэз на баку струменіў крывёй.

- Добра секануў, - прамармытала ваяўніца, датуліўшы да раны кавалак тканіны.

- Ці ж даўно Хрорыку служыш, дзева? – пацікавіўся Хальудан.

- Хільд зірнула на яго шырокую спіну, на густую хвалістую салому валасоў і, крыху памаўчаўшы, адказала:

- А табе што за справа?

- Ды так, спытаў.

- Лічы: даўно. Змалку ля грыдзяў гадавалася.

- Дзяўчо, ды з воінамі?

– Напэўна, доля такая. Чула я: норны вашыя кожнаму чалавеку свой лёс ткуць. Вось і Доля з Нядоляй мне вырабілі. Але ж не такі, аб якім у смаркатых дзеўках-падлетках марыла.

– Як адказала б Мойра, - Хальудан павярнуў саламяную галаву.
– На ўсё воля Божая.

Дзяўчына засяроджана займалася сваім бокам, таму не адразу звярнула на яго ўвагу.

- Эх, валькірыя, не тое робіш! – уздыхнуў датчанін. – Я і адгэтуль бачу, што прыпячы яе трэба, не то загнуваць пачне. Замоцна цябе Вальгард.

У шэрых вачах славенкі мільганула замяшанне. Збянтэжана прыкрыўшы далонямі малочна-белыя высокія грудзі, яна шпарка адварнулася і крыкнула:

- Пайшоў прэч!

Хальудан спакойна ўсміхнуўся, і Хільд сціснула ад болю вусны, калі яго цвёрдыя, моцныя пальцы дакрануліся краёў раны і абмацалі яе.

– Шоў бы вунь сваіх белатварых і белабровых маладзіц ціскаць, бессаромнік, - нязлосна мовіла ваяўніца.

– Іншым пакідаю, - шырока ўсміхнуўся Хальудан.

Яны доўга маўчалі. Датчанін прамыў рану і прыпёк яе распаленым прутом, які прынёс з кузні хлапчук. Хільд можна вытрымала гэтую муку. Да крыві пракусіла вусны славенка, дыхала цяжка, пот цёк па бледным твары яе. Але ж перад лекарам гонар свой не страціла. Хальудан абкруціў ручніком яе живот і ўважліва паглядзеў дзяўчыне ў вочы.

– Я бачыў шмат дужых, здаровых мужчын, якія вішчалі, як парсюкі і ад меншага болю.

Хільд вымучыла ўсмешку.

– Ну вось, - Хальудан устаў на ногі. – Пакуль вяселейка – загоіцца.

Хільд узяла яго далонь, шурпатую і цвёрдую, нібы жалезную, ад вясла і зброі.

- Паслухай, дан, – яна крыху памаўчала. – Ты быў да мяне ўважлівы і добры, хаця вікінгі з Селунда і загубілі маё жыццё, выклікалі ў душы нянавісьць. Тваім мячом, а таксама дапамогай Перуновай здабыла я сваю волю! Не ведаю, чым і дзякаваць, а толькі дабро я помню...

Хальудан сціснуў яе далонь. Моцна сціснуў, да болю.

– Дзякаваць жадаеш? Дык дзякуй! Я адмаўляцца не буду! З гэтымі словамі сціснуў вікінг яе ў абдымках і моцна ў вусны цалаваў. Адчуў датчанін, як рукі дзяўчыны ўпіраюцца яму ў плечы, адчуў

пальцамі яе тугія, пругкія грудзі. Прагна піў сок яе вуснаў Хальудан. Але адштурхнула яна воіна! Дыхала цяжка і гарача, твар прыгожы ад яго адварнула.

– Не рабі так болей!

– Прабач, калі што не так, дзева-краса!

Маўчала Хільд, пазбягаючы ў вочы яму глядзець. А ў хуткім часе сядзелі яны за сталамі дубовымі. Мёд хмельны ды брагу спажывалі, чароўныя спевы Геста слухалі. П'янілі яны кроў людскую. Не горай за эль і піва. Толькі песня яго цудоўнай арфы, і нішто болей, яшчэ выклікала скупую слязу з вачэй гэтых суровых людзей. Выхваляўся славуты Скегі Доўгі Меч паходамі паспяховымі ды славай ратнаю.

– Вось, - крычаў ён, размахваючы вялізным турыным рогам, апраўленым у срэбра. Расплюхваў па баках дурманлівы ліпец, які прывозілі з Гардарыкі* адважныя купцы – мараходы. – Вось, браты! Адабраў я дзеўку высакародную ў Харальда, сына Хальудана Чорнага! Мне цяпер яна сыноў народзіць! Мне яна жонка! Мойра – красуня! Мне, а не Харальду-смаркачу! А хутка ўжо, пабрацімы, - што мядзведзь рыкаў Скегі хёўдынг, грукаючы кулаком па стале так, што трэскаліся моцныя дошкі моранага дубу! – Хутка жыцця я яго пазбаўлю! Дзіду яму ў гарляк, а не Нарвегію!

І крычалі ваяўнічыя мужы, ганьбу Харальду ўзносілі. Гуляў хмель па галавах буйных, кожны ваяваць жадаў з ім. Не хацелі вольныя хёўдынгі над сабою ўладара, што пад сваю руку цяжкую і ўладную возьме іх, сваёй волі падпарадкуе. Не жадалі Харальдавай рукі магутнай на сваёй шыі адчуваць. І быццам запахла ў паветры крывёй і дымам. Луні, п'яны да брыдкасці, хапаўся за сваю страшную сякеру і выў нешта невыразнае і незразумелае голасам жудасным, раз'юшана вытарашчыўшы воўчыя вочы. Балявалі паўночныя ваўкі! Слаўна, дзіка балявалі!

Выйшаў у вячэрнюю прахалоду свейскі хёўдынг, буйную галаву асвяжыць, крыху пазбавіцца ад хмелю цяжкага. Заўважыў Хільд і паклікаў дзеўку. Побач са Скегі стаяў Освік Тоўсты, прыжмурывшы масляныя вочкі. Уважліва свей на славенку зірнуў і мовіў:

– Ідзі ў хірд да мяне, дзева. Навошта табе Хрорык? А я не пакрыўджу. Ды і пойдзеш куды? Эрын выспа. Праўду табе кажу, загінеш у чужой зямлі -- і справы ўсе!

Маўчала Хільд.

– Не кожнага на ладзю сваю кліча Скегі, - басавіта падтрымаў

* *Гардарыка* – літаральна “краіна гарадоў” – скандынаўская назва

яго Освік. – Ідзі, дзева, не раздумвай. Верыць хёўдынг, што прынясеш ты яму шчасце баявое. Зброю ў руках трымаць можаш. Умельства тваё бачылі. Ну як, ваяўніца? Згода?

Але адказала славенка скандынавам:

– Слаўныя вы сваёй доблесцю, мужы ўрманскія, ды толькі я служу свайму кнэзу.

– Адказ, воіна годны.

Пастаялі крыху вікінгі, папілі прахалоду эрынскай ночы і расталі ў гарачым марыве чадных паходняў, у душным, густым паветры, насычаным водарам хмельных напояў, дзічыны, моцным пахам потных, даўно нямытых целаў. Хільд жа стаяла і глядзела ў цёмна-фіялетавае неба, дзе ноч ужо паліла халодныя паўночныя зоркі. З цемры з'явіўся Хальудан, крануў дзеву за руку і спытаў.

– Чаго сумуеш? Пакрыўдзілі чым?

Хільд паціснула плячамі і аблізала перасохлыя вусны.

– Я пачуў, як ты адмовіла хёўдынгу. Ён адважны і ўдачлівы правадыр. Хірманы ганарацца, што ходзяць з ім у паходы. Багі любяць адважных!

Бліснула сталь у вачах славенкі.

– І ты падумаў, дан, што разам з вамі на драконагалавай ладдзі кроў я людскую ліць буду?

– Кроў ліць – справа воіна, - сурова адказаў вікінг. – А мы воіны. Няўжо не забівала?

– Гэта іншае, Хальудан. І досыць пра кроў. Кроў, гэта кроў. Толькі свая каштуе даражэй.

Хальўдан правёў цвёрдымі пальцамі па яе валасах, па твары.

– Хільд, - ён гаварыў шэптам. – Хільд, задужа суровае імя для такой красуні.

Хільд усміхнулася.

– Так клічаце мяне вы – скандынавы.

– Ну, а як жа клічуць цябе ў грывніцы Рандвера ярла?

– А тое цябе не тычыцца! – Хільд адказала рэзка.

Доўга сядзелі яны моўчкі, глядзячы на халодныя, чароўныя зоркі. Таемна мігцелі яны ў цёмнай бездані нябёс ірландскіх. Лілі на зямлю мёртвае, прывіднае святло. Туманная смуга паўзла ля восцей, на стайні храбусцелі аўсом коні. Са скалы чуўся цудоўны спеў Геставай арфы. Подых ветру даносіў цяжкі грукат прыбою. Дыхала мора. Зямлёй авалодала прахалода. А Хільд і Хальудан слухалі цішыню. Дзяўчына ўздыхнула. Вікінг зірнуў на ваяўніцу.

– Не сярдуі. Але я не разумею, чаму ты...

– Калі я была яшчэ смаркатай дурніцай, вось тады і ўбачыла каля нашага берага караблі данаў. Доўгія, чорныя і драпежныя.

Вятрылы ў палосах чырвона-белых. Тады мне год сем было. Жудасна выскаляліся змяіныя морды. Крыві праглі. Душыла іх смага крывава! З Селунда прывёў іх Рагнар Які Смяецца. Страшэнным вытам сякеры быў твар яго рассечаны. Зубы хёўдыгу таксама сякера павыбіла, шнары рот перакрывілі, вось і ўхмыляўся марскі конунг* заўсёды ўсмешкай жажліваю скрозь сіваю бараду. Жорсткі і люты правадыр быў. Мы ведалі яго як Рагнара Крыважэрцу. Дзве ладзі поўныя воінамі, якія прагнуць лупу**, крыві, жанчын і славы. Разлютавана змагаліся з находнікамі заморскімі мужчыны нашы. Да апошняй кроплі крыві біліся, ды дзе ім было! Усіх пасеклі даны. З рогатам жанчын лавілі, авалодвалі імі, а пасля – жываты рэзалі. Дзяцей жа дзеля забавкі на дзідах уздымалі. Не прамінуць і мне долі той, не з'явіся Рацібор ваявода з харобрамі. За справай крываваю неспадзеўкі заспеў ён датчан. Жорсткая і лютая сеча была – насмерць рэзаліся! Літасці нікому не было, ды ніхто і не прасіў. Усе паляглі даны, у Валгалу прасяклі сабе шлях. Але і Раціборавых ваяроў жменя засталася. Сам ваявода руку страціў. Рагнар адсёк! А мяне, зарумзаную, кмеці з хлява выцягнулі. Дачка тады ў Маўчуна памерла. На мяне, казаў ваявода, тварам ды постаццю падобная была. Вось і ўзяў ён сірату пад апеку, - Хільд цяжка ўздыхнула.

Нібы ў ліхаманцы, зіхацелі яе вочы, блукала ў іх глыбіні святло месяца.

– Ненавідзецц пачала я данаў. Усіх, хто ў Паўночных краінах зброю носіць, ненавідзела. Помсты прагла. Калі мне мінула ўжо за пятнаццаць зім, я забіла свайго першага вікінга – стралою ў твар яму трапіла. А Рацібор – ваявода бацькам мне стаў. Ён тады Вадыме Харобраму служыў. А як пачалі Рурык з Вадымам Ладагу дзяліць – падзяляць – разлад і сварка здарыліся, а там і кроў лінула. Счапіліся з Рурыкавымі варагамі мужы Вадымавы. Загінуў уладар Ладагі, і пасад Рурыку застаўся. Моцная рука ў князя. Весей прымучаць*** пачаў, хоць і заўжды з імі сламене ў згодзе жылі! Чудзінаў, а таксама і водзь пад сваю руку ўзяў. Паплечнікаў Вадымы, хто яму служыць не жадаў, знішчыў. Крывёю цягла стольная Ладага. Рацібор лепшы з воінаў быў. Галава сівая – розуму шмат, рука адна, а ў сечы першы. Прасіў у грыдніцу сваю ваяводу Вадымава варажскі конунг. Не жадаў Рацібор – супрацівіўся. Але ж патрэба ў ім Рурыку была – даны заядалі, ды і з Ноўгарадам спрэчка ішла. У рэшце рэшт згадзіўся Рацібор, паслухаў. Высока ў грыдніцы сеў – не ніжэй за Вольга. Вось і гадавалася я пры кмецах. Крыху пазней, Рурык сеў у Ноўгарадзе. Стары цяпер князь, а

* *Марскі конунг* – правадыр вікінгаў.

** *Луп* – ваенная здабыча.

*** *Прымучыць* – скарыць, падпарадкаваць.

ўсё яшчэ той сокал. Вось такія дзеі адбываліся ў Ладазе. Любіў мяне Рацібор Маўчун, дужа - дужа любіў. Толькі я яму ўцехай была. Сам мяне зброяй валодаць навучаў. Адна ў яго я засталася. Увесь свой час вольны побач каля мяне знаходзіўся, - дзяўчына зірнула на Хальудана вільготнымі вачамі. - Не ведаю, навошта табе ўсё гэта кажу. Крыві вайшай прагла, помсты жадала, неўтаймавана шукала яе. За маці, за бацьку, за братоў - за ўвесь род. За ўсю кроў і беды, якія нясе меч вікінга. А цяпер васьць боль гэты даўнейшы табе выліваю. Дзіўна, - яна змахнула пальцам слязу з павесаў.

- Дараваць крыўду лягчэй, чым ненавідзеццё усё жыццё.

Хільд падняла на яго позірк.

- Рацібор таксама гэта казаў, - крыху памаўчаўшы, дзяўчына дадала. - Мяне, вікінг, маці Надзейкай клікала...

- Прыгожае імя, - махнуў галавой датчанін.

Мігцелі далёкія зоркі. Ліў на зямлю празрыстае прывіднае святло ўладар ночы месяца. Начны халадок варушыў валасы датчаніна і славенкі. Па селішчу пабрэхвалі сабакі. Сціхаў шум - гул ды гоман сярод баляўнікоў. Засыпалі воіны тут жа, за сталамі. Апускалі на грудзі магутныя свае буйныя галовы, ад напояў моцных цяжкія, і волатаўскі храп разнісіўся па доўгім доме.

- Ідзі, вікінг, адпачні да раніцы, - мовіла Надзея Хальудану. - Адна пабыць жадаю.

Хальудан крыху памарудзіў, падняўся, кіўнуў галавой залатавалосай і прамовіў:

- Ну, Хільд-Надзея, бывай. Я на стайні начаваць буду. Там табе таксама месца падрыхтавалі. Я загадаў.

Славенка ўдзячна кіўнула. На паўдарозе спыніўся Хальудан.

- А над прапановаю Скегі падумай. Заставайся.

З гэтымі словамі ён знік у цемры. Дзяўчына цяжка ўздыхнула. Думкі бязладна круціліся ў галаве, сонна натыкаліся адна на другую. Успаміны нахлынулі на яе, павеяла цяплом Айчыны. Перад вачамі з'явіўся сівабароды ўскалмачаны Рацібор, маладыя і вясёлыя хлопцы - грыдні. Усе знаёмыя, родныя, свае. Дрымота павольна авалодвала дзяўчынай. Надзея прыплюшчыла вочы, і ўзнік перад ёй мужны, сурова-прыгожы твар Хальудана. Дан усміхаўся ёй, гаварыў нешта добрае і ласкавае. Але неўзабаве думкі ваяўніцы перапынілі гнеўныя выкрыкі:

- Прэч! Прэч ад мяне, нарманскі вылюдак! Надзея пазнала Мойру. Гэта быў яе голас.

- Ну-ну, мая птушачка. Досыць жа брыкацца, мая козачка. Няўжо пакрыўдзілася, птушачка, што не адолеў я хмелю і не дзяліў з табой ложка ў нашу першую ноч?

Скегі быў дужа п'яны, і яго рогат грукатаў на ўсё селішча.

- Нават і не думай, што гэтае праклятае пойма даражэй мне, чым ты, мая непараўнальная маленькая норна. Зараз я выпраўлю сваю памылку!

- Лепш смерць! – усклікнула ганарлівая дачка Сіварда. – Ніколі мне любы ты не будзеш!

- Калі ўсё сумуеш па смаркачу Харальду, то я табе так скажу. Годзе так прыгнятаць сябе з-за таго, хто ўжо, лічы, мярцвяк! Хутка табе ў падарунак яго галава будзе!

Хёўдынг лёгка цягнуў за сабой дзяўчыну. Гучна рагатаў і крычаў Скегі, што пакахае яго прыгажуня Мойра.

На шырокае ложка, засланае мядзведжымі і рысінымі шкурамі, кінуў вікінг дзяўчыну. Сарваў з сябе залітую брагай кашулю і цяжкім, магутным целам наваліўся на яе. Трэснула сукенка пад моцнымі пальцамі свейскага вікінга, слязамі пасыпаліся на падлогу каралі з бісеру, прывезеныя купцамі з далёкага Міклегарду*. Смяяўся хёўдынг, калі кусала яго за рукі ганарлівая Мойра, твар яму драпала. Рагатаў Скегі, адчуваючы, як уздрыгвае пад яго далонямі мяккае дзявочае цела, уздымаюцца пяшчотныя грудзі. Зацікаўлены барацьбой, адурманены хмелем і блізкасцю жанчыны, не заўважыў, не пачуў свей, як паўстала за спіною яго прывідная постаць славенкі. Не стала яна злога ворага мячом у спіну біць, але, сарваўшы са сцяны круглую ірландскую тарчу, выпяла ёй хёўдынга па патыліцы. Моўчкі ўваткнуў ён твар у рысіную шкуру. Галава яго вогненнай крывёй заструменіла. Дастасаваўшы ўсе сілы, Надзея сапхнула цяжкае цела нармана з перапалоханай Мойры.

- Не пужайся, князёўна, - шапнула яна. – Калі не любы ўрмані гэты – уцячом! Калі воля Перунова на тое будзе! Можа і выратуемся.

- Уцячом, уцячом жа, сястрыца! – ціхенька адказала Мойра, хапаючы ваяўніцу за далоні. – Жыццём сваім зноў дзеля мяне рызыкнеш ты!

- Годзе! – спыніла яе славенка, накідваючы на плечы саксонкі цёплы суконны плашч. – Хадзем!

Нячутна праслізнулі яны за дзверы і зніклі ў цемры.

Доўга беглі дзяўчаты пагоркамі і далінамі. Цяжка дыхалі, вусны кусалі, падалі ад зморы, апошнія сілы трацілі. Пачало світаць. Золак успеніў барвай аблокі, і пачула чуйнае вуха славенкі сабачы брэх. Злосна брахалі вялізныя зрынскія ваўкарэзы. Услед ішлі. Горкая ўсмяшка кранула вусны Надзеі.

* *Міклегард* – Канстанцінопаль.

- Мусіць, такі наш лёс, князёўна. Сустрэнем жа яго з годнасцю!

На пагорку з'явіліся лютыя сабакі, а ўслед за імі і вершнікі на моцных шыракагрудых конях. Славенка агаліла меч – падарунак Хальудана.

- Слухай мяне, Мойра, - Надзея павярнула расчырванелы твар да дачкі Сіварда. – Скегі - слаўны воін. І, можа, будзе табе не самым горшым мужам. Шмат каму з жанчын выпала і больш горшая доля. З часам, можа, ты сапраўды пакахаеш яго. Гэтага карміцеля груганой! Адзін Пярун ведае, які лёс чакае цябе ў Рурыка. Што ён табе рыхтуе. Кнёз чалавек жорсткі, як і ўсе валадары, а Хенгіст сакс у Валгале Водэна. І ніхто не абароніць цябе ў варагаў, калі будзе на тое патрэба. А цяпер, бывай назаўжды!

- Вялізны, калматы ваўкарэз, вышчарыўшы іклы, кінуўся на грудзі славенкі, але яна спрытна секанула яго па магутнай галавіцы. Другі звер грудзямі на меч трапіў, астатніх жа паразганялі бізунамі вершнікі. Чорны, злосны конь з крывавым вокам, узняты на дыбкі, пырскаў пенай і хроп. І сядзеў на ім Скегі Доўгі Меч. Змрочны і хмуры быў хёўдынг. Галава пад анучай. І плямы на ёй рудыя.

- Зухавата мяне ашукала, спрытна, дзеўка славенская, - злосна ўсміхнуўся свей, саскочыўшы з каня. Яго доўгі меч з лязгатам вылецеў з похваў і зазіхацеў у промнях ранішняга сонца. Шырынёю з далонь вялікага мужчыны, агнём палымнела лязо, скрэсленае рунамі. Жудаснае імя меў гэты клінок. Жаночым плачам называў яго Скегі.

- Ну што, валькірыя. Як смерць сустракаць будзеш?

- Як жыла, так і сустрэну! Мне губляць няма чаго. Вы, сабакі ўрманскія, даўно ўсё адабралі! А вось табе, хёўдынг, ці не шкада ў Валгалу – палац Одынаў адыходзіць, жонкі маладой удосталь не нацалаваўшы?

- А дзеўка на язык вострая! – рагаталі вікінгі.

- Эх, баба, дарэмна гінеш, - прамармытаў Скегі.

- Куды ўцякаць хацела?

- Калі розуму з дзяцінства няма, то і да сівізны не прыдбаеш, - мовіў Х'яльв.

Надзея краем вока заўважыла Хальудана. Змрочны быў малады воін, глыбокія блакітныя вочы сур'ёзна паглядалі на яе. Цень ляжаў на мужным твары вікінга.

“А ці не кахае сапраўды, мяне гэты дан?” – гэтая думка шалёна ўдарыла дзяўчыне ў галаву. – “Няўжо праўда? Ці мо ўявіла сабе, бог ведае што? Ціха ты, дурніца. Трэба ж, якія думкі перад смерцю!”

- Добра, Скегі, пагаманілі і досыць! Выпраўляй яе хутчэй да продкаў! – мовіў Орм – Ды назад едзем. Пасля мядоў мне галава горай за тваю баліць!

Заўсміхаліся хірдоманы. Усміхнуўся і хёўдынг, наносячы першы выт. Забразгала зброя. Узлятаў смяротны клінок вікінга і рэзаў паветра вогненным смерчам. Мужна адбівалася Надзея, але не адолець ёй грознага свея! Дакладным вытам нарман выбіў зброю з навярэджаных рук славенкі. Ганарліва ўзняла галаву дзева і апошняга выту чакала. Але не пажадаў сячы вікінг бітую. У вочы ёй зазірнуў, размахнуўся і моцным вытам у твар паваліў дзяўчыну ў расу ранішнюю. Заструменіў твар яе крывёю.

- Не смей дакранацца яе, нарманскі воўк! – наперад ступіла Мойра. – Дар мне зрабі на вяселле, твая буду, калі выканаеш! Жыццё ваяўніцы гэтай прашу! Выканай хёўдынг!

- Ты і так мая! – раўнуў Скегі. Заўтра, красуня мая, чакае цябе цудоўны падарунак! Відовішча, якое, мяркую, дужа цябе пацешыць!

Раз'ятраны свей люта зірнуў на распасцёртае цела Хільд.

- Пацешу вас, пабрацімы! На досвітку дзеўку сабакамі зацкую! А табе, Мойра, краса-ненаглядка мая, гэта навукай будзе!

- Гэй, Турфін! – крыкнуў хёўдынг маладому, плячыстаму хірдману. – Забары на каня гэтую славенскую гадзіну!

Нічога болей не сказаў раз'юшаны правадыр. Хвацка ў сядло ўскочыў і каня сцэбануў. Турфін моўчкі скруціў паланянку, жорстка заламаў рукі за спіну і кінуў дзяўчыну ўпоперак каня.

- Не плач па мне, князёўна, - мовіла Надзея. – Смерць – доля кожнага воіна!

Але цяклі слёзы па бледным твары саксонскай дзевы. У душы яе гарачы агонь палымее – агонь помсты, гнеў люты мігціць у бездані вачэй яе чароўных. Варушацца вусны – услед хёўдынгу пагрозы дасылаюць. Завярнулі хірдоманы коней сваіх шалёных і пагналі іх услед правадыру.

Кусаў губы Хальудан, гледзячы, як уздрыгвае цела дзявоцае, упоперак каня жорстка кінутае. Шэрым стаў твар маладога воіна, пацямнелі вочы яго светлыя, і ўспыхвалі ў іх нядобрыя іскры. Гнеўныя іскры, з якіх лютае полымя ўзгараецца. І абпальвала сэрца яго гэтае полымя – полымя каханьня. Упершыню дакрануліся сінія языкі агню гэтага да гордага сэрца дана, вогненым смерчам абпалілі душу. Пакахаў ён дзеву славенку, але ж таго прызнаць не жадаў. І таму яшчэ горай пакутаваць прымушала яго зеленавокая Фрэя*.

Надзею кінулі ў сырую цемру вязніцы. Прыпёршыся спіной да падгнілых, аслізлых бяровенняў, пакрытых плесенню, дзяўчына глыбока ўдыхала душнае, насычанае вільгацю паветра, спрабуючы суняць млосць. Боль гуляў па цэле, круцілася галава. Надзея асцярожна

*Фрэя – скандынаўская багіня каханьня.

абмацала апухлы твар і рассечаную шчаку.

- Крыху мацней -- і мазгі б прэч! – прамармытала яна, паморшчыўшы ад болю лоб. – І якога ляду было саксонскую князёўну з-пад свея выцягваць? Куды ўцякаць? Не сягоння – заўтра, а ўсё роўна злавіў бы пёс руды, - нягучна разважала Надзея. – Але ж на ўсё воля Перунова. Да канца кнэзу служыла, - узбадзёрвала сябе дзяўчына. – А за смерць маю лютую нагадае бацька Рацібор урманам-людажэрцам.

– Што мармычаш там, вядзьмарка славенская? – крыкнуў зверху малады Турфін, якому загадаў Х'яльв ля поруба вартаваць. Вядома ж, вядзьма! Злы быў хірджан. Усе ліпец ды эль п'юць – гуляюць, а яму - стой. Але ж не абышлі ўвагай прыгожага воіна дзяўчаты. Пітва хмельнага паднеслі, вось і кепска ўжо на нагах трымаўся свей.

- Ну, чаго шэпчаш? – грозна паўтарыў ён. – Цябе пытаю!

Надзея падняла вочы і крыкнула:

- На цябе, апойца, пагібель клічу!

Свей зарагатаў.

- Лепш сваіх багоў малі, каб сабачых іклоў табе мінуць дапамаглі!

З гэтымі словамі хірджан адхіліўся ад бярвяна і знік у цемры. Над галавой дзяўчыны яшчэ доўга звінеў яго смех. Надзея ўздыхнула. Ад упамінання таго, як загадаў пакараць яе смерцю хёўдынг, жудасна зрабілася дзяўчыне. Але адшукала яна сілы не думаць пра долю сваю горкую. Думкі зноў пацяклі павольна і роўна. Калі няма выйсця і лёдзістае дыханне смерці ўжо непрыемна халодзіць скроні і ад яго стыне кроў, мужны духам чалавек заўжды сустрэне сваю смерць з годнасцю. Паміраюць адзін раз. Надзея сядзела спакойна, і ў вачах яе не было жаху. Успаміналіся родныя і дарагія сэрцу людзі, павольна плылі перад вачамі мілыя вобразы родных мясцін. Сівы, суровы Маўчун, знаёмыя твары грыдзяў. Надзея заплюшчыла вочы, уздыхнула, убачыўшы постаць Рурыка. Высокі, жылісты, з пасівелымі валасамі, арліным носам і лёдзістымі, пранізлівымі вачамі кнэз нагадваў ёй старога каршуна. Надзея заўсёды яго пабойвалася. Ды і Рацібор ваявода варажскага правадыра не вельмі любіў, ці за смерць Вадымаву, ці за што іншае, але служыў яму верна і рупліва. Смерць Вады-конунга, як клікалі Вадыму скандынавы, назаўсёды засталася ў памяці старога. Надзея адчувала гэта. Часта клікаў Рурык баярына сівабародага ў грыдніцу нараду весці. Думкі дзяўчыны плаўна перацяклі да Хальудана. І закалацілася сэрца дзявочае, нібы птушка ў сіле. Добры і ласкавы быў да яе датчанін. Аднак жа не за тое сэрцайка ўздрыгвала ды ўсякія думкі ў галаве мітусіліся. – Няўжо Леля* і на

* *Леля* – славянская багіня каханья.

мяне чары насылае? – выдыхнула Надзея. – Ды не, глупства. Няма чаго нават варажыць, – душу перад смерцю трывожыць.

Калі запунсавелі на захадзе аблокi, i вьчэрні цень заблукаў па зямлі, цяжкі сон – забыццё авалодаў дзяўчынай. Холадна было ў гнілой вязніцы, але вымакла кашуля на целе Надзеі. Стагнала яна, ворочалася ў ліпучай цемры, дыхала цяжка, перарывіста. Мабыць, i ў гэтым жудасным месцы жыў Жмара*, ды толькі вельмі злосны.

Прачнуўшыся, палонніца абцэрла з чала ліпкі пот. Ярка ззяў у начным небе ўладар ночы, струменіў на сонную зямлю таямнічае святло. Зіхацелі зоркі, зазіраючы ў змрочную вязніцу Надзеі. Над порубам гучала п'яная песня вартаўніка. Дзікая, поўная тугі i трывогі, узносілася яна ў цемру неба. Дзікая, воўчая песня. Па голасу дзяўчына зразумела, што гэты п'яніца змяніў Турфіна.

- Хтосьці з горцаў скуголіць, -услых падумала славенка, – як воўк вые. – Яна ўсміхнулася. – Відаць, не жадае мяне хёўдынг другі раз лавіць. Але не дужа тут i ўцячэш, - яна акінула безнадзейным позіркам аслізлыя сцены. – Мабыць, стары Ліс асьцярожнічае. Раптам спявак змоўк, i праз імгненне, асыпаючы гнілую труху з бярэнаў, у цемру поруба спусцілася драўляная драбіна. Мільганула ў святле месяца прывідная здань i пачуўся голас Хальудана:

- Вылазь жа з гэтае магілы, дзева Валгалы! Пагніла дзянёк i годзе!

Яшчэ не верачы ў цуд, Надзея разгублена ўсміхнулася i стала ўзлазіць наверх – прэч з няцтва**!

- Чаму ты дапамагаеш мне, дан? Чаму?

Вочы вікінга зіхацелі ў святле месяца, нібы каштоўныя камяні – самацветы. Рукі моцна сціснулі дзявочыя плечы, i адказаў воін:

- Кахаць трэба такіх, як ты, Надзея – Хільд! I я пакахаў цябе, валькірыя! Ты заваявала маё сэрца.

- Калі Скеглі даведаецца, ён заб'е цябе, Хальудан, -усхвалявана мовіла славенка.

- Пляваў я на Скегі! – Хальудан, як воўк, выскаліў зубы. – Я нікога не баюся!

- Вось як? – прагучаў раптам насмешлівы голас, i з цемры, накульгваючы, выступіў Вальгард, апіраючыся на аголены меч. – З-за гэтай славенскай гадзіны ты гатовы здрадзіць свайму хёўдынгу? Добры вікінг! – Вальгард рассмяўся. – Калі б была яна фінка***, я паверыў бы, што гэтая дзеўка зачаравала цябе...

- Змоўч! – перарваў яго Хальудан – Ці я вырву твой злосны язык!

* *Жмара* – дамавік, які ў сне душыць чалавека.

** *Няцтва* – няволя.

*** *Фінка* - усіх фінаў скандынавы лічылі моцнымі ведзьмакамі.

Вальгард пагардліва ўсміхнуўся.

- Хвіліна часу табе на апошні пацалунак, смаркач. Скегі жорстка карае здраднікаў!

Хальудан хутка зірнуў дзяўчыне ў вочы і выхапіў з-за поясу сваю ўлюбёную французку, імя якой – Што Забівае.

- Уцякай, Надзея, ратуйся. Каля хвойніку, што за селішчам, чакае цябе конь і меч. Убачыш сем вялізных хваін – там! Ідзі!

- А ты? Ты..., - дзяўчына схапіла яго за руку.

Вікінг нахіліўся і пацалаваў яе ў вусны. У гэты момант Вальгард узмахнуў зброяй і накіраваўся да іх. Хільд заўважыла, што ён абаліраецца на палку, каб меней трывожыць параненую нагу.

Сякач пхнуў славенку і павярнуўся да ворага.

- Калі таго пажадаюць норны, мая будзеш. А зараз, валькірыя, ідзі!

- Уцякай, Хільд, уцякай! Але не пазбегнуць табе сабачых іклоў!

- Вальгард жудасна зарагатаў.

Нават паранены, ён быў даволі небяспечным байцом. Надзея атрымала над ім верх толькі дзякуючы апякунству Высокага*, ды яшчэ таму што не жадаў калечыць сваю будучую наложніцу слаўны воін. Навошта яму раба знявечаная?

- Кліч жа на дапамогу, Вальгард. І ў цябе будзе час пабыць жывым яшчэ трохі, - з пагардай мовіў Хальудан.

Але ўсміхнуўся вораг дзёрзкім словам.

- Я і аднаногі прымушу цябе кувікаць, як свінню пад нажом, смаркач. А твая славенка не ўцячэ далёка. Я яшчэ пацешуся з ёй!

Хальудан кінуўся на супраціўніка. Вальгард чакаў яго з паднятым мячом. З ляскам сутыкнулася зброя. Абодва яны былі славуцья воіны. Абодва гарэлі жаданнем забіваць. За адным было каханне, за другім жа - горыч паразы і прага помсты. Сякера цяжэй за меч, але дужа спрытна валодаў ім Вальгард – круціў меч, нібы маланку. І ўжо на грудзях кашуля Хальудана набрыняла крывёй. Але скураныя штаны Ірландца таксама прамоклі ад крыві – адкрылася рана. На бразгат зброі збягаліся гулякі, начале з маладым. І вось, секануў Вальгард ворага, цэлячы ў галаву, але ўпаў на калена малады дан і з сілай пхнуў яго сякерай у живот. Сагнуўся ад болю Вальгард. Адчай жа прыдаў моц яго ворагу. Ускочыў Хальудан і бурай наляцеў на Ірландца. Магутным ударам меч з яго рукі выбіў. Усміхнуўся Вальгард і спакойна ў вочы пераможцу зірнуў.

- Твая ўзяла. Бі!

Узмахнуў Хальудан сваёй зброяй страшнай, і Што Забівае з

* *Высокі* – *Одын*.

хрустам урэзалася ў грудзі Вальгарда, кінуўшы на зямлю яго ўжо мёртвае цела. Запырскала кроў траву, змяшалася з расою сцюдзёнай.

- Што здарылася тут?! – рыкнуў падаспеўшы Скегі. Вырваўшы сякеру з цела Вальгарда, Хальудан скрываўленай далонню адкінуў з ілба мокрая валасы.

- Ён выпусціў славенку, правадыр.

- З горла свея вырваўся хрыплы стогн.

- Чаму ж я адразу гэту ведзьму Эгіру не аддаў?!

- Вось якое шчасце яна мне прынесла! На конь, пабрацімы.

Шалом золата таму, хто яе звязеніць! Я сам урэжу ёй крывавага арла*!

Скегі ўважліва зірнуў на Хальудана.

- Добрым воінам быў Вальгард. Я любіў гэтага дурня. Але вось ён забіты. Паў ад твае рукі, Сякач. Што ж, сустрэнемся ў Валгале. Я задаволены, што ў хірдзе маім ёсць такі баяр, як ты, - хёўдынг паляпаў яго па плячы цяжкай рукой. – Ірландзец і паранены - даволі сур'ёзны супраціўнік. Але, мабыць, удача пакінула яго. Я ўявіць сабе не мог, што славенка пераможа яго. Вось баба! Але, сцеражыся! У Вальгарда шмат пабрацімаў і могуць не пажадаць яго сваякі віры**, але крыві забойцы!

- Вальгард першы агаліў зброю, - змрочна адказаў Хальудан, травой абціраючы лязо Што Забівае.

- Забіў і забіў!- яшчэ раз ляпнуў хірмана па плячы Скегі і зноў крыкнуў:

- Хутчэй жа, хлопцы, хутчэй! Пакараем ведзьму славенскую! Згубіла яна славу тага вікінга! Хуткая і жудасная кара чакае яе!

- Жанчыны, жанчыны, - мармытаў у бараду стары Х'яльв. – Усе беды ад іх. Як заспеў ты яго ля вязніцы?

- Воін усміхнуўся, засоўваючы сякеру за пояс.

- Гэтая ноч, Х'яльв, выклікае прыхільнасць да кахання. Я вяртаўся са стайні, калі пачуў ля поруба гаворку. Гэта былі Вальгард і славенка. Ён аглушыў п'янага каледонца і выцягнуў Хільд з ямы, каб даць ёй уцячы. Вальгард кінуўся на мяне з мячом, і я забіў яго. І яшчэ, Х'яльв, у руках славенкі я бачыў свой меч. Пэўна, Вальгард, ці хто з яго людзей, выкраў маю зброю. Для чаго, думаю, тлумачыць не трэба?

- Не трэба, - усміхнуўся Х'яльв і ўздыхнуў. Добра, што пры табе была твая сякера.

У твар Хальудана глядзелі мудрыя, вострыя вочы старога свея, але дан абыякава вытрымаў гэты пранізлівы позірк, які быў здольны прапаліць душу і спакойна адказаў:

- Яна заўсёды пры мне. Што Забівае належала яшчэ майму вялікаму дзеду – славу таму вікінгу. З рук бацькі майго атрымаў я гэтую слаўную зброю. А пасля ён памёр ад ран. І няма ў мяне больш

надзейнай сяброўкі!

Стары паківаў ускалмачанай галавой.

- А мне здалася, што ты пакахаў гэтую дзеўку, а не Вальгард.

- Гэта табе толькі здалася, Х'яльв, - адказаў Хальбудан і накіраваўся прэч.

Ліс правёў яго вачамі. Усміхнуўся, махнуў далонню.

- Мусіць, здалася.

Ульф Мараход стаяў на носе “Марскога Змея”, і салёны паўночны вецер шалёна разываў цяжкую львіную грыву яго валасоў, колеру старой медзі. Лёдзіста – сінія, сцюдзёныя, як лёд на горных вяршынях, вочы хёўдынга азіралі шэры далягляд, дзе збіраў хмары Тор-грамавік. Як і ўсе скандынавы, высокі быў Ульф ды на дзіва ладна скроены. Плечы магутныя – плечы воіна, а стан тонкі – дзівочы. Цякла ў жылах хёўдынга гарачая кроў ваяўнічых селундскіх ярлаў. Высакародныя і велічныя рысы яго твару ўпрыгожвалі старыя рубцы, атрыманыя ў жорсткіх сечах. Найбольш глыбокія з іх на шчацэ і голеным падбародку, рабілі суровым лік славутага воіна. Болей за паўсотні адборных малайцоў – байцоў, адчайных, на ўсё здольных ваяроў, ішлі за ім здабываць гонар баявы, і далёка ўжо засталася Нарвегія. Пакінулі яны родныя фіёрды, пражныя да славы і лупу. Ішлі ў далёкі паход за сваім магутным правадыром шукаць славы ў сечах лютых ды здабычы багатай на берагах чужых. Прасоленыя морам, штармамі бітыя, шмат бітваў пабачылі гэтыя вечныя бадзязі. І не было для іх лепшай музыкі за трубныя гукі баявых рагоў, грукат сталі, спеў мора, ды смяротныя крыкі ворагаў. Пад шэпт хваляў пра Лебядзіную дарогу і славу, якая чакае іх у паходзе, спявалі цяпер вікінгі за спіною грознага правадыра – бярсерка*.

- Дзеўка, намі на Эрыне падабраная, з пруга** вярнулася, апрытомнела. – Хадзем, зірнеш, - прагуў гігант Хадгар.

Ульф Мараход кінуў і накіраваўся на карму лёгкай спружыні-стай хадой. Плаўнымі і непрыкметнымі былі рухі яго моцнага гнуткага цела. Пад кашуляй, шырока расхінутай на грудзях, бронзавых ад загару і ветру, угадваліся магутныя мускулы. Ля борта дракара Лют

* *Бярсерк* – “мядзведжая кашуля” – Раз’юшаны воін, якога ў бай ахоплівае баявое шаленства. Ён не адчувае болю, кідае вобзём сваю зброю, кусае і грызе сваю тарчу і дужа люта змагаецца ў сечы. Лічыцца, што берсеркі ўжывалі грыбы *Одына* – мухаморы, ад чаго і вар’яцелі ў патрэбны момант старыя воіны, быццам героі са старажытнай сагі ледзяной Поўначы!

** *Пруг* – у старажытных славянаў месца між светам мёртвых і жывых.

Золатавалосы, малодшы брат Ульфа, са скуранаго кубка паіў русавалосую дзяўчыну.

- Лют, а ты добрая нянька, асабліва для маладзенькіх дзевак, - зарагатаў стары Хадгар. Дзяўчына ўздрыгнула і папярхнулася. Усміхнуўся Ульф, прысеў побач і паляпаў меншага па плячы, глядзячы на дзяўчыну.

- Ты, красуня, чыя будзеш? – папытаў вагар.

- Ад каго ўцякала – хавалася?

Халодныя вочы яго разглядалі дзявочы твар.

- Не пужайся, дзева, адкажы хёўдынг, - мовіў Лют – Ніхто не пакрыўдзіць цябе.

- А чаго мне палохацца, урманін, - ухмыльнулася славенка. – Не пужлівая.

- Славенка? – нахмурыў сівыя бровы Хадгар.

- Як зваць будзем? – пацікавіўся Ульф.

- Хільд, заві.

Хёўдынг кіўнуў галавой.

- Славенка, значыцца, - мовіў Лют. – А на Эрыне што рабіла?

Адказвай жа, а то за язык цягну. Ці мовы не разумееш?

“Трэба ж, жывая яшчэ!” думала Надзея, пазіраючы на нарманаў. – “Даны! Вось жа доля мая горкая. З мядзведжых кіпцюроў ды ў воўчыя ікль! Хёўдынг іхні яшчэ больш люта за Скегі выглядае. Дарэмна, што прыгажосць яго мужная, уся морда вунь у шнарах і позірк што лёд. Пяруне ды Магура – ваяўніца, не дайце цяпер загінуць!” – думкі, быццам шалёныя коні, мітусіліся ў галаве дзяўчыны. – “О, багі магутныя, як жа галава баліць!” – славенка міжвольна кранула валасы, адчуўшы пад пальцамі заскарузлую кару крыві.

- Загнала ты каня, - па дацку мовіў Лют і хмыкнуў, назіраючы, як Надзея балюча моршчыць твар. – Калі ён зваліўся пад табою, ты з сядла вылецела ды з усяго маху аб вялізны валун грывнула. Хакан знайшоў цябе, калі мы на Эрыне ваду бралі.

“Вось яно што. А смакчач гэты на хёўдынга падобны. Толькі валасы не медзь, а золата. Амаль што хлапчаныя, а вочы воўчыя. О багі светлыя, ці не ляжыць зараз Хальудан, працяты мячом Вальгардавым? Калі здагадаецца Скегі свей, люта хлопца пакараць загадае. Скегі!” – хваля барвовага гневу захліснула славенку. – “Скегі, цмок крываваы. Чакай жа пагібель на сваю галаву! Аж да здыхаты!”

У шэрых вачах ваяўніцы, нібы ў коміне, шуганула зыркае полымя помсты, прымусіўшы Люта нахмурыцца.

- Анямела дзеўка гэта, ці як! – страціўшы цярплівасць, рыкнуў Хадгар.

Вялізнай пяцярнёй ён згроб дзяўчыну за каўнер і страсянуў, як

кацяня. Надзея войкнула ад перапуду і галаўнога болю, але зараз жа знянацку нават для сябе самой, выліла паток адборнай лаянкі. Гігант адпусціў яе і гучна зарагатаў. Поруч з ім заліваўся смехам Лют. Хёўдынг жа заставаўся абьяжавым і спакойным. Вочы яго сінія былі халоднымі, як паўночныя зоркі. Палохаў іх бляск Надзею. Сіла ішла ад гэтага чалавека. Магутная, дзікая сіла. Дзяўчына ўсёй сваёй сутнасцю адчувала яе.

- Здатная на лаянку дзеўка! – рукі ў бокі, рагатаў стары вікінг.

- І не толькі на лаянку! – смела адказала Надзея. Устала на ўвесь рост дзева, спрабуючы без боязі глядзець у твар вялізнаму вікінгу. Але ўсё ж адчувала ў каленях здрадніцкую слабасць.

- Я ўцякла ад Скегі, празванага Доўгім Мячом!

- Свей на Эрыне? – здзіўлена прыпадняў бровы Лют.

Славенка кіўнула.

- Скегі ўзяў багаты луп у саксаў і цяпер з сваім збродам святкуе сканчэнне паходу, які стаў для яго вельмі ўдачным. У лапы свея трапіла дачка саксонскага князя Сіварда – прыгажуня Мойра.

- Дзе ён захапіў саксонку? – спытаў Хадгар.

- Сакс Хенгіст вёз яе ў Ладагу, да Рурыка кнэза.

- Далей зразумела, - усміхнуўся магутны вікінг.

- А ты, дзеўка, Хрорыку служыш?

- Яму, - кіўнула Надзея

- Што скажаш, Ульф?

Хёўдынг толькі невыразна махнуў меднавалосай галавой.

- Удачлівы Скегі свей! – усклікнуў Лют. – Вось, брат, справа годная воіна, годная арфы скальда!

- Сівард усё аддасць за дачку, - шапнуў на вуха правадыру Сноры Выдра. І толькі цяпер усхваляваная славенка заўважыла, што іх абступілі хірманы Ульфа.

Узбударажыў іх аповяд дзевы славенскай. Бачыла гэта Надзея па бляску ў вачах вікінгаў, па іх тварах, прадубленых морам і ветрам. Агульную ўзбуджанасць выклікалі яе словы. Вось яна, слава! Трэба толькі хёўдынгу загадаць ім ісці ў Ірландыю, а за імі справа не стане. Адаб'юць паланянку высакародную ў Скегі. Слаўная будзе сеча!

Аб вычынах мужных распавядаюць срэбраструнныя арфы скальдаў. Мойра-дзева каштуе шмат саксонскага золата.

- Адкуль ведаеш усё гэта? – спытаў Лют.

- На ладзі Хенгіставай была, - адказала Надзея, і бліснуў цёмнай барвай агонь у глыбіні яе вачэй, асвятляючы сталь у позірку.

- Помсты, нябось, хочаш, - усміхнуўся Хадгар, але прамаўчала ваяўніца.

Раптам Ульф хёўдынг паказаў ёй меч – падарунак Хальуданаў.

- Побач з табой ляжаў клінок гэты. Няўжо твой?

- Мой, - адказала дзева няцвёрдым голасам, апускаючы галаву. У вочы глядзеў ёй грозны вікінг, і адчувала холад у сэрцы сваім Надзея ад позірку яго. На магутных грудзях дана, заўважыла славенка ўколатую выяву ладзі, пакасананую старымі баявымі рубцамі.

- А ці валодаеш ты, дзева, зброяй гэтай?

- Будзь упэўнены, хёўдынг, што не дарэмна за сабою цягаю, - насупілася Надзея. - Праверыць не жадаеш? "І хто за язык цягнуў?" - мільганула злая думка.

Хёўдынг усміхнуўся і працягнуў меч дзяўчыне. Яна прыняла зброю, адчуўшы яе прыемны цяжар. Ульф адварнуўся і пакрочыў на нос дракара, дзе люта шчэрыла зубы пазалочаная морда жудаснага цмока.

- Гэй, Свен! Пакармі нашага новага хірмана! - усклікнуў Лют Прыгажун, зірнуўшы на Хільд вясёлымі вачамі. - Адкажы мне, красуня, а ў Хрорыка конунга ў Альдэйгюбаргу кім была? Няўжо воінам?!

Юнак і нарманы, якія знаходзіліся поруч з ім, аглушальна зарагаталі.

- Калі віцязі там такія, то варта нам, пабрацімы, завітаць да старога конунга, і ўжо тады мне будзе належаць пасада яго! - крыкнуў Сноры Выдра.

- Ды ну! - гуў Хадгар. - Калі ваяваць славен жадаеце, то без мяне. Хадгар з бабамі не змагаецца!

Надзея ўсміхнулася і з'едліва адказала:

- Чаму ж, харобры ваяка селундскі, не валадарыш ты ў Альдэйгюбаргу? На словах вы ўсе здатныя. Хацкія ды спрытныя хлопцы. Але ўцякаюць вашы дацкія крумкачы ад сокалаў варажскіх.

- Вікінг не ўцякае з сечы! - усклікнуў Лют. - І Хрорыка мы не пужаемся. І ты, дзева, гэта ведаеш. Але, урэшце, сама пабачыш, што няма роўных у бітве сынам фіёрдаў!

- А то не бачыла!

- Колькі не з'яўляўся ля берагоў Гардарыкі "Марскі Змей", уцякалі, ахопленыя жахам б'ярмы, карэлы ды славене! І на гэты раз абавязкова кінуща наўцёкі!

- Мала гонару сяян сячы! - пагардліва крыкнула Надзея, але Лют не звярнуў на яе ўвагі.

- Як адаб'ём саксонку ў Скегі, зноў плюндраваць землі Хрорыкавы будзем. Туды мы шлях свой трымалі! Баяцца Ульфа Бярсерка і крумкачоў яго хірда. Стары конунг стаў, слабее яго рука. Не падужаў Вады конунг вікінгаў, клікаў Хрорыка венда, але не перасіліць данаў і яму! Бераг ваш - месца для лупу!

- А не задужа выхваляешся, дан? - мовіла Люту славенка.

- Хопіць, - са смехам сказаў Хадгар Мядзведзь. – Не да твару воіну, Лют, сваё языком браць. Для гэтага ёсць меч!

Шчокі юнака запунсавелі, а Надзея ўсміхнулася.

- Праўда твая, вікінг. Слова не меч. На полі бітвы лютай няхай мужнасць і клінкі вырашаюць, каму ў Валгалу, а каму яшчэ зямлю таптаць. Самі вы не горай за мяне ведаеце, што віцязі Рурыкавы не горш за вас сякеру трымаюць. Не аднойчы біттыя вы былі.

- Усякі свайго хваліць, - пачуўся грубы голас мажнага, да вачэй у рудой барадзе Торвальда па прозвішчы Руды. – Хадгар, Лют, ды ты Сноры, досыць з дзеўкай лаяцца. Хадзем да хёўдынга – кліча.

Воіны радасна загаманілі.

- Брат не прапусціць такі зручны момант, - упэўнена прамовіў Лют.

- І ты, дзева, славенская ваяўніца, са Свенам ідзі, ежы нашай паспрабуй і таксама да правадыра.

- Я не галодная, дзякую, - адказала Хільд.

- Хадзем тады.

“Няўжо загадае Ульф ісці адбіваць саксонку і пасякуць яго воі гулякаў”, – славенка ўсміхнулася. – “Воўк на ваўка! Не павераць мне кмеці Раціборавы, калі жывая буду”.

Надзея стаяла перад Ульфам. Апусціўшы вочы, крыж мяча пальцамі церабіла. Хёўдынг глядзеў на яе вачамі-льдзінкамі і маўчаў.

- Не часта цяпер дзеву – воіна сустрэнеш, - урэшце вымавіў ён.

Надзея зірнула на ваяра. Ульф Мараход усміхаўся, і раптам быццам нешта абарвалася ўнутры славенкі. І адчула дзева, як сіла невядомая і таямнічая, але магутная і велічная, авалодала яе душой і кінула яе ў шалёны вір, насустрач гэтаму суроваму паўночнаму ваўку. Што гэта? Што здарылася з ёй? Якія магутныя чары апанавалі ў адно імгненне? Пракляты дан! Душу ў міг замарозіў!

- Што здарылася, дзева? Дрэнна? Ці немач якая?

- Стамілася, - выдыхнула Надзея. – Пытай, хёўдынг, што ведаць жадаеш?

Кіўнуў Ульф гордай галавой, і грыва яго львіная калыхнулася, захвалілася на плячах расплаўленай меддзю.

- Колькі ваяроў у дружыне Скегі?

- Не болей твайго. Але, вядома ж, балююць разам многія мужы знатныя. Дзікуны – горцы на чале з Луні Каледонцам. Вальгард Ірландзец, Освік Тоўсты, Івар Жалезныя Плечы, Од Берагавы, Брунульф Маленькі, Геірмунд Пярэварацень, Торгільс Трэска. З імі, апрача слуг, воінаў сотні за дзве. Хочуць яны супроць Харальда выступіць. Не жадаюць яго конунгам у Нарвегіі бачыць. На п'яную галаву ўсе раўлі, што зараз жа з сынам Хальдудана Чорнага ваяваць

трэба. А як дур разам з хмелем з галоў павыходзяць, то шмат хто і перадумае. Ды і да паходу рыхтавацца трэба не адзін дзень. Гэтым часам, думаецца мне, пажадае Скегі красу-жонку сваякам паказаць! – у Свёю вывезці. Харальд не даруе яму гэтай абразы. Цяпер Скегі прымушаны змагацца з ім. Вось як адплыве свей на ладзі з Эрына, тут яго і сустрэць можна.

- Ну не дзеўка, а ваявода! – усміхнуўся Хадгар.

- Гаворыць слушна.

- А болей нічога і не застаецца, як спаткаць яго ў моры. – Торвальд пакруціў рыжы вус, паглядзіў вогненную бараду, якую ўжо з бакоў заснежыла сівізна. – Вось толькі, каб не пажадаў з ім разам у Свёю ісці хто з паплечнікаў. Дзве ладзі – зашмат.

- Пабачым пасля, - мовіў Сноры. – Што скажаш, хёўдынг?

- Даўнютка я з Доўгім Мячом не біўся. Мабыць, цяжар зброі маёй забыўся ён!

Раптам на Надзею павеяла ветрам, і крылы вялізнага крумкача ледзь не дакрануліся яе твару. Дзяўчына адхінулася, прыкрыўшы твар далонямі. З прымхлівым жахам сачыла яна, як на плячо хёўдынга села жудасная птушка. Назіраючы спалох яе, Ульф ухмыльнуўся і паглядзіў гругана пальцам па вугальна-чорных грудзях. Тройчы крыкнуў вьстун Одына*, азіраючы славенку пільным вокам. Калі воіны пазаймалі свае месцы за вёсламі, паклаў сваю цяжкую, шурпатую, як камень, далонь на плячо Надзеі стары Хадгар, крануў русую пасму яе валасоў і прамовіў:

- Ты, дзева, не пужайся. Нашага хёўдынга сам Бацька Асаў** калісьці вызначыў. Птушка гэтая - яго дарунак хёўдынгу. Цень Муніна*** імя гэтага крумкача. Як нарадзіла Сігрыт Празорліўка ад ярла Эльвіра Бярсерка сына, прыляцеў крумкач гэты, сеў на страху заснежаную і гучна крычаць пачаў. Зразумеллі ўсе, што вялікім воінам будзе сын Эльвіра. Узяў тады ярл меч свай цяжкі, шчодра пасыпаў лязо мукой і соллю і дзіцяці да твару наблізіў. І стаў той лізаць сваю першую ежу, ды так прагна, што аб меч востры рот скрываўіў. Але не стаў крычаць малы, а рукі да зброі працягваў. А потым, тры ночы запар, ля жытла Эльвіра, мацёры воўк спяваў свае жудасныя песні месяцу. У трэці раз багі далі ярлу знак, што сын яго славытым вікінгам

* *Вьстун Одына* - Крумкачы і ваўкі лічыліся святымі жывёламі Одына. Ваўкі – Геры (Празны) і Фрэкі (Скванны), сцераглі спакой Одына.

** *Бацька Асаў* – Одын. Асы – племя багоў.

*** *Цень Муніна (Муніра)*, (Мунін - Мудрасць) – адзін з крумкачоў, які сядзіць на плячы Одына. Другі крумкач – Хугін (Памяць). Гэтыя птушкі распавядаюць Высокаму пра падзеі, якія адбываюцца ў свеце.

стане. Ульфам* нароч яго бацька. Звярыны дух перасяліўся ў дзіця – воўчы дух. Перадаў яму звер з выцём сутнасць сваю. А Крумкач гэты часта да хлопчыка прылятаў, а потым ежу з рук браць пачаў. Дзе хочаш, адшукае стары Цень Муніна Ульфа. І мовіла тады Сігрыт, у святых рунах убачыўшы, што не загіне ад сталі яе сын да той пары, пакуль жыве крумкач Одына і прылятае да Ульфа, на плечы яму сядзе. Як і пажадалі багі, стаў Эльвірсон вікінгам славетным.

Як і бацька, Ульф за абодвух жыве – за звера і чалавека. Эльвір зрабіў з сына бярсерка, хоць маці і супраць гэтага была. Праслаўлена імя Ульфа! Многіх воінаў магутных і слаўных працяў яго меч! Шмат краін пабачылі яго сінія вочы, па многіх марах хадзіў “Марскі Змей”! У Міклегардзе далёкім у гвардыі к’яра** – васілеўса, конунга тамашняга служыў. Ды толькі не па нутры хёўдынгу жыццё такое стала. Душа яго заўжды буры жадае. Не шмат бачаць яго сваякі. Дом вікінга – дракар, а жыццё – паходы! Бацька – тарча, а маці – сякера! Мужчына, калі ён сапраўдны муж, ніколі не памрэ на саломе!*** Вось так дзева.

Хадгар усміхнуўся ў бараду і накіраваўся патрымаць стырно.

Надзея назірала, як на ладдзю ўзлазілі Ульфавы наваропнікі**** Эрык і ісландзец Глум, за белыя валасы празваны Першым Снегам.

- Багі за нас, хёўдынг! – крыкнуў Эрык Ульфу. – Праз дзве ночы Скегі мяркуе адплысці ў Свею.

- Адкуль пра тое даведаліся? – спытаў Хадгар.

- Што самі даведаліся, падгледзелі – падслухалі, а што і хлапчук падпасак распавёў. Бачылі мы, як халопы розным дабром “Крумкача” грузяць. Старога Х’яльва бачылі, ды другіх хірманаў ля карабля. Вясёлыя, гамоняць перад паходам. А потым падпаска Глум злавіў. Шустры хлапчук, жвавы. Пранырлівы, што верабей. Думаў яго з сабой забраць. Нядрэнны быў бы раб. Але гэты дурань уцякаць надумаў.

- Уцёк? – збянтэжана спытаў Сноры Выдра.

- Ад нажа Глума яшчэ ніхто не ўцякаў – усміхнуўся Эрык. – Схавалі цела ў бураломе – расамахі зжэрці паспеюць. Ды і хто

* Ульф – воўк.

** К’яр – кесар.

*** *Памерці на саломе – памерці сваёй смерцю. Вікінгі лічылі, што воін павінен паміраць са зброяй у руках у баі. Толькі тады ён годны Валгалы. Той, хто паміраў ад хваробы, трапляў у Хель царства мёртвых, дзе прымушаны быў векаваць нікчэмнае жыццё. Таму, стары ці хворы воін, адчуваючы набліжэнне смерці, браў дзёду і ў патрэбных месцах вырэзваў на целе руны, пасля чаго сплываў крывёй. Так мужчыны ўзрэзвалі сябе для Одына, чым і заслгоўвалі сваё месца ў Валгалі.*

**** *Наваропнікі – выведнікі.*

трэля* шукаць будзе?

- Цудоўна, - Ульф страсянуў меднай грывай. - У бухце гэтай будзем чакаць свея. А як у мора далей адплыве ад берага Эрынскага, вось тут і мы з'явімся.

- А яшчэ, -- казаў хлопчык, прыпомніў Эрык. - гамоняць, нібы Мойра нажом яго соннага прыкончыць хацела. Ды сцярог яго Одын ад смерці такой. Але баюць, быццам бы бачыў хёўдынг сваю фюльг'ю**. Вось як.

- Добра, калі так! - усклікнуў Лют. - Удача адварнулася ад Скегі на Эрыне! Мой меч прагне крыві! І ўдосталь я напаю яго расою бітвы***.

Праз два дні, як і лічыў Эрык, ледзь над морам засвяціўся золак, з'явіліся на дракар Ульфавы віжы Б'ярні Легканогі, Глум Першы Снег і Эрык. Стаміліся воіны, у гразі па вушы, але паведамлілі хёўдынгу тое, што жадалі чуць усе воіны хірда.

- Яны выходзяць! - мовіў Глум. - Толькі вось вельмі злы і раз'юшаны Скегі чамусьці. Мабыць, здарылася нешта. Ці можа праўда тое, што фюльг'ю сваю бачыў хёўдынг? Хірдманы цяпер таксама хмурныя, як хмары снегавыя.

- А мо палаяліся з кім? - сказаў Сноры.

- А ці не бачылі сярод іх князеўну саксонскую? - спытала Надзея. Вікінг паціснуў плячамі.

- Цемра, - адказаў ён. - Але ж дзе ёй яшчэ быць, як не на ладдзі?

- І праўда, - кінула ваяўніца.

Яна зірнула на хёўдынга і спытала:

- Калі багі падаруюць нам пермогу, аддай мне Скегі свея, правадыр. Ды яшчэ чалавека, на якога пакажу!

Але нічога не адказаў ёй ваяр, толькі падняў за падбародак жалезнымі пальцамі і ў вочы зазірнуў. Славенка ўздрыгнула, але ўпершыню вачэй не апусціла.

- Вунь яны! Бач, пабрацімы!

Ужо зусім развіднела, калі зоркі Лют заўважыў "Крумкача". У сіні хваль чарнеў карабель Скегі.

- Цісні на вёслы! - гаркнуў Ульф. - Слава і здабыча чакаюць вас, карміцелі крумкачоў!

- Зірні, брат мой, яны таксама заўважылі нас!

- Гэй, Фін, чырвоную гарчу на мачту! Няхай рыхтуюцца да сечы!

* *Трэль* - раб.

* *Фюльг'я* - дух-захавальнік чалавека. Па павер'ях, бачылі сваю фюльг'ю перад смерцю.

** *Раса бітвы* - кроў.

– Ульф засмяўся і зірнуў на славенку сваімі сцюдзёна-сінімі вачамі. Ну што, дзева з мячом! Цяпер самы час паказаць сябе ў справе!

– Яны заўважылі нашую тарчу, – ляпнуў Хадгар Люта па плячы.

– Ладдзя бег спыніла, загін дае! Я ведаў, Скегі ніколі не ўцякае ад ворага.

– Годны супраціўнік, – згадзіўся Лют.

Караблі хутка ішлі насустрач адзін аднаму. Надзея адчувала лёгкае хваляванне, якое бывала ў яе перад бітвай. Хірдыны нетаропка рыхтаваліся да сечы. Вось ужо і першыя стрэлы зажыхалі ў паветры. Ульф стаяў на носе дракара і аддаваў хуткія загады веслярам. Хадгар моўчкі ўсунуў у рукі Надзеі тарчу, у якую імгненнем пазней, глуха выцяла джалам змяя цецівы*.

“На караблі зараз Хальудан ці не?” – думала дзяўчына, агаляючы меч і слухаючы, як уздрыгвае сэрца яе дзявочае.

Скураны шалом пакрываў цяпер яе галаву. “Гэта лепш, чым нічога”, – казаў брат хёўдынга. Зараз ён стаяў поруч з Ульфам і вецер выяваў з-пад сталёнага шолома пасмы залатых валасоў. Ульф жа быў без шалома. Прыкрыўшы цела тарчаю, у якую білі варожыя стрэлы, у руцэ трымаў правадыр меч імем Геры – Прагны. І Надзея ведала, што кліча так суровы паўночны Бацька Перамогі** аднаго з ваўкоў сваіх, якія сцерагуць яго спакой. За братамі – бярсеркамі высіўся гігант Хадгар, узброены вялізным баявым молатам – зброяй, якой не часта змагаліся ваюры і ў зэшлым часе. Толькі магутнаму воіну, такому, як герой Хадгар, было пад сілу змагацца гэтай жудаснай прыладай для забойства.

– Скегі, – прамармытала Надзея, заўважыўшы свая, які стаяў ля драконавай галавы. – Цмок людажэрца, напіўся слёз дзявочых! Няхай смерцю пакарае цябе Пярун!

– Даўнютка не бачыліся, Ульф! – на ўсю сілу сваіх лёгкіх крыкнуў Скегі датчаніну.

– Даўно, – згадзіўся бярсерк. – Толькі сустрэча гэтая для цябе апошняя будзе.

Смяўся Ульф, і ўсешка яго на гэты раз воўчы выскал дужа нагадвала. Сноры Выдра спрытна кінуў дзіду, але пацэліла яна не ў свая, а трапіла ў грудзі аднаго з вікінгаў, якія стаялі побач з правадыром. “Орм Кульгавы”! – пазнала Надзея смяротна параненага воіна. – Спрытна яго Сноры”!

– Я заб’ю цябе! – раз’юшана рыкнуў Скегі – Я вырву тваё сэрца! Крывёю пляваць будзеш, Ульф! О-О, я бачу, твой жаўтароты братка з

* Змяя цецівы – страла.

** Бацька Перамогі – Одын.

табой! Цудоўна, Ульф, цудоўна!

- Шмат дарэмных слоў, Доўгі Меч, - мовіў Ульф.

З лаянкай і баявымі клічамі, кідалі хірджаны абардажныя крукі. Глуха білі аб барты стальныя кіпцоры, глыбока ў драўніну ўядался. І ўбачыла Надзея, як Ульф першым пераскочыў на варожы дракар. Завыў ён, нібы мацёры ваўчына, дужа жудасна завыў, так, што кроў застыла ў жылах у ворагаў. Цяжкі меч хёўдынга хутка адшукаў сваю першую ахвяру, а вышчэ яго жахлівае ўсё гучала ў паветры. Вось і Лют за братам услед скочыў. Шалёныя вочы маладога бярсерка звярыным агнём гараць, наскрозь ворагаў пякуць. Бязвусы твар пенай забруджаны, як маланка, меч у далоні ззяе. Жахліва глядзець на гэтага юнака. Нібы вар'ят, кідаецца ён у сваім шаленстве лютым на варожых ваяроў. Узнік і перад славенкай вікінг. Знянацку з'явіўся ён ля дзевы славенскай. Грымнуў яе тарчай у грудзі і сабе под ногі зваліў. Узняў нарман сякеру над ваяўніцай, але ў гэты момант страшны выт Хадгарава молата ператварыў яго твар у крывавую мешанку. Ускочыла Надзея на ногі і ледзьве выт наступнага ворага стрымаць паспела. Гучна зазвінеў яе клінок, сутыкнуўшыся з варожым.

- Няўжо ты, ведзьма?- крыкнуў ёй супраціўнік. Гэта быў Аўдун, сын Рольфа, на баяванні прыняты ў хірдж. - Няўжо жывая!

Нічога не адказала яму славенка, нібы маланка, кінулася яна насустрэч вікінгу, крыху сагнуўшыся, прапусціла ягоны меч над сабою. І, як Рацібор навучаў, хутка тарча ў тарчу выцяла. Пахіснуўся Аўдун, і зараз жа Надзея яго па нагах секанула. Узмахнуў рукамі ўрманін, ускрыкнуў, твар і грудзі свае адкрыўшы. Быццам залаты шалом Магуры – дачкі Перуновай, бліснуў на сонцы клінок славенкі і разануў яго па твары. Бразнула яго зброя аб палубу – і паваліўся скрываўлены Аўдун мёртвым. Не паспела яна ўздыхнуць, як віхрам наляцеў на яе яшчэ адзін вораг і сякерай сваёй ледзьве дзяўчыну не абяззброіў. Зваліўся з галавы яе шалом, і па плячах косы развееўся. На імгненне разгубіўся ад нечаканасці вікінг, што жыцця яму каштавала. Меч Надзеі працяў урманіну неабароненае горла.

- Малайчына, дзеўка! – крыкнуў ёй Хадгар. Яго жахлівы молат – Хадгар зваў яго проста – Забойца – воіна за воінам у Валгалу пасылаў.

- Одын, Одын! – голасна крычаў магутны герой, размахваючы грознай зброяй.

Надзея ўсміхнулася, змахваючы з ілба крывавы пот. Кроў струменіла з парэзу над брывом.

- Трэба ж, нават і не заўважыла. А маглі і галавы пазбавіць. Зачапіў - такі Аўдун.

Навокал кіпела лютая сеча. Людзі слізгалі па мокрай ад крыві

палубе. Крычалі параненыя, бразгатала зброя. Круціўся шалёны вір сечы. Моцна пах ён крывёй і смерцю. Кіравалі здзімамі воінаў валькірыі, выбіраючы годных у палац Одынаў. Ульф, запырсканы крывёй, згубіў чалавечае аблічча, кінуў зброю і, нібы згаладалы, крыважэрны леў, забіваў, забіваў і забіваў! Яго воўчая сутнасць патрабавала ўсё новых ахвяр. Поруч з ім лютаваў меншы брат. І жахліва было глядзець Хільд на гэтага юнака, прагнага да крыві і забойства. Жахліва было бачыць яго воўчыя шалёныя вочы. Бітва амаль што перанеслася на варожую ладдзію. Надзея напружана і ўсхвалявана шукала вачамі Хальудана. Адольвалі вікінгі Ульфа хірманаў Скегі. Сам хёўдынг свейскі секся на карме, паступова набліжаючыся да ашалелага Ульфа.

“Дзе ж Хальудан, няўжо забіты?” – ад думак такіх халадзела сэрцайка дзявочае.

Надзея і не заўважыла, як апынулася на варожай ладдзі. Раптам з хрыпам пэцкаючы крывёй пасівелую бараду, на славенку, ледзьве не збіўшы яе з ног, паваліўся Освальд Лучнік. Ён здзіўлена глядзеў на жахлівую рану ў жываце і спрабаваў утрымаць нутро, якое амаль што трымаў на далонях. У наступнае імгненне перад Надзеяй мільгануў твар Хальудана. Страшны быў выгляд вікінга. Твар рассечаны, шалома няма, залатыя касмы валасоў у крыві, вочы, як у вар’ята, рот у выскале скрыўлены. Вытам Што Забівае ён скончыў муку Освальда і рэзка павярнуўся да славенкі. Надзея ўздрыгнула і мімаволі выставіла наперад меч. Вікінг жа сякеру апусціў і хрыпла шапнуў:

- Ці ты гэта? Валькірыя!?

- Хальудан, любы, - ціхенька адказала яна, але зараз жа голас яе сарваўся на крык. – Хальудан. Не-е-е! Не смей, Хадгар!

Хальудан ускінуў сякеру, але было позна. Молат гіганта з хрустам урэзаўся яму ў плячо, адшпурхнуўшы датчаніна на некалькі крокаў назад і ледзь не выкінуў яго за борт. Што Забівае ж у хвалях знікла. Перад вачамі Надзеі мільгануў здзіўлены і крыху разгублены позірк Хадгара. Заплеценая перад боем у цяжкую, доўгую касу, барада яго зачাপіла грудзі дзяўчыны. Яна, кінуўшыся да Хальудана, паспела заўважыць, як сышліся ў двубоі Х’яльв Ліс і Дан Мядзведзь. Стоячы на каленях перад распасцёртым целам Хальудана, Надзея з жахам глядзела на яго бледны, скрываўлены лік і гарачыя кроплі слёз закапалі на збялелыя вусны Хальудана. Молат растрэшчыў яму плячо і ў некалькіх месцах зламаў ключыцу, дужа ў грудзях нутро прыбіў. Уздрыгнулі павескі дана, і расплюшчыў ён памутнелыя ад болю вочы, у якіх павольна згасаў запал лютай сечы.

- Прабач, - Надзея схілілася над ім, моцна сціснуўшы цвёрдую шурпатую далонь. – Прабач.

Усмешка нацягнула яго сасмяглыя губы.

- Бывай, - прахрыпеў вікінг. – У палац Одынаў чакае мяне шлях.

Галава яго схілілася на бок, і Хальудан страціў прытомнасць. Не змагла яна вытрываць яго смяротнай мукі, адварнула твар і ўбачыла цераз туман слёз, які засціў ёй вочы, Х'яльва Ліса. Стары ляжаў ля мачты з праламанымі грудзямі. Мядзведзь перамог Ліса. А паміж тым сышліся ў двубоі славуцья правадыры – Скегі Доўгі Меч і Ульф Мараход. Жорстка б'юцца воіны. Тарчаў няма – даўно на трэскі пасяклі. Збіў дан з галавы свая цяжкі шалом. Кроў па твары Скегі струменіць, вочы яму залівае. Не на жывот, але на смерць б'юцца хёўдынгі. Плямы крыві на кальчугах пасечаных, вочы шалёныя, дзікія. З неўтаймананай адвагай змагаюцца важары. Жыццё і слава – узнагарода пераможцы, мерцвяку ж – слава, Валгала і цёплыя вусны валькірый. Вось выцяў Скегі свей Ульфа сваім клінком вялізным і зваліў дана з ног. З пераможным лямантам узнёс ён меч для апошняга выту, але ўрэзаўся клінок у палубныя дошкі. Ульф жа ўбок адхінуўся і спрытна на ногі ўскочыў. Што кот дзікі! Ды клінком сваім славуцьям секануў праціўніка па паясніцы. Ускрыкнуў Скегі, цяжка паваліўся пад ногі дану. Грымаса болю перакрывіла твар вікінга. Скрыпеў ён зубамі, грыз доўгі агністы вус і маўчаў. Ульф жа адкінуў з ілба мокрую медзь валасоў і грозна па баках зірнуў. Пазбаўленыя магутнага правадыра, нібы знямелі рэшткі хірда Скегі. Ульф, у ваках якога павольна раставала полымя баявога шаленства, што падараваў бярсеркам Аднавокі, хрыпла крыкнуў, нібы крумкач пракаркаў:

- Кладзі зброю, віцязі! Жыццё тады вам будзе. Не - смерць тады выбераце.

Крыху пастаялі нерухома пераможанья, і забразгала аб дошкі баявая сталь. Хадгар Мядзведзь і Сноры Выдра адцяснілі ўзятых у палон на карму “Крумкача”. Правадыр абцёр далонню пену з вусаў і голенага падбародка. Зірнуў на брата. Лют ужо сядзеў ля борта, прыкрыўшы павескамі вочы і глыбока ўдыхаў марскую прахалоду. Яго ўжо апанавала непамерная стома, якая ахоплівае ўсё цела воіна-бярсерка пасля бітвы. Гэта плата за тую звярыную моц і бяспэчаснасць, якія даў у дар сваім лепшым байцам суровы стары Одын. Адчуваў і хёўдынг, як цяжэюць яго чэлясы, свінцом наліваецца цела, апускаецца на грудзі гордая галава. Але, як і належыць правадыру, абапёрся на свой верны меч славы дан і грозна зірнуў на цяжка параненага Скегі. Свей спрабаваў устаць, але не слухалі яго ногі, і жорсткі боль грыз спіну. І жах жалезнымі пальцамі сціскаў адважнае сэрца вікінга. Не, не смерці баяўся ён.

“Няўжо хрыбет перабіў?” – думаў Скегі.

Ульф спакойна глядзеў на пераможанага ім ворага. Ціхамірную сіль, а не люты гнеў і шаленства праменілі цяпер яго вочы. Стомланы

позірк блукаў па целах забітых воінаў.

- Дзе дачка Сіварда? – у рэшце рэшт спытаў ён.

- Ах вось табе хто патрэбны! – хрыпла закаркаў Скегі і склаў вусны ў пагардлівую ўсмешку. – О не, дружа бярсерк. Ніколі табе не валодаць гэтай красуняй, – ён зарагатаў.

Смех яго рэзаў слых Надзеі, і яна адчувала амаль што фізічны боль. Кінуўшы на Хальудана разгублены позірк, яна ўстала на ногі. Валькірыі не спяшаліся весці яго на Біўрэст*. Мабыць, чароўная Фрэя шкадавала закаханага ваяку. Надзея выцягнула захаляўны нож, які насілі за халявай бота ўсе кмеці славенскія. Сціснула вусны і зрабіла першы крок.

Вось ён, цмок! Насмактаўся крыві і слёз. Нічога, цяпер вунь, крывёю гэтай ванітуе яго! “Вось ляжыць ён, бездапаможны, вораг, які забіў Хенгіста і ваяроў Рурывавых. Мойру-красу загубіў, мне лёс перакрывіў, змарнаваў. Бяры і рэж! Сама помсты жадала. Праз мяне Хальудан загінуў. Панаводзіла бярсеркаў, дурніца”!

Пальцы сутаргава сціскалі нож. Рука спацела, гулка тахкала сэрца, нібы ў грудзях яму стала раптоўна цесна. Калі падняў Скегі сваю цяжкую кудлатую галаву і зірнуў на славенку, заўважыла Надзея замяшанне ў вачах вікінга. І, як падалося ёй, мільганулі ў вачах тых разгубленасць і цень жаху.

- Ну што, хёўдынг. Не спадзяваўся мяне ўбачыць?

- Так, – адказаў Скегі. – Не спадзяваўся. Не меркаваў нават. Можа, сапраўды ты – дзева Валгалы? Калі так, то ў самы раз цябе бачу цяпер. Ці не з табою мне да Валгалы ісці?

- Дзе Мойра, хёўдынг?

Скегі ўсміхнуўся і зірнуў на нож.

- Ну, чаго стаіш? Бі!

- Што зрабіў ты з ёй? Адказвай жа, людажэрца крываваы.

Моўчкі сузіралі іх воіны, і ніхто не спрабаваў умяшацца. Помста – справа святая.

Доўгі Меч усміхаўся.

- Ну, чаго чакаеш?

- Дзе саксонка, Скегі! – апіраючыся на дзіду крыкнуў Сноры Выдра.

Нож у далоні дзяўчыны ўздрыгваў. З натоўпу палонных выступіў Убе, сын Арні Кіпцюра, празваны Сынам Хвалі.

- Яе болей няма, Хільд. Хёўдынг убачыў яе на досвітку. На парозе ляжала з кінжалам у сэрцы.

- Калі яна не змагла забіць мяне, то вырашыла загубіць сябе.

* *Біўрэст (біўрост)* – вясёлкавы мост, уваход у свет асаў.

Гордая была – гэтага не адняць, – вікінг зірнуў на Надзею, бліснуў вачамі. – Сілай я ўзяў дзеву гэту, але кахаў моцна яе, дужа кахаў. А цяпер чыні сваю помсту хутчэй. Я стаміўся гаварыць!

Свей дзёрзка расмяяўся ёй у твар. Але не стала біць ворага злога славенка. Нож выпаў з яе рукі, пахіснулася дзева і твар далонямі прыкрыла.

- Будзь пракляты ты, свей! – ускрыкнула яна.

- Эх! – выгукнуў Хадгар – Не бачыць нам золата Сівардава. Але не бяда. Добрая была сеча. А лупу ў Рурыкавых селішчах хопіць.

- Твая праўда, – кіўнуў Сноры. – Зачакаліся нас даннікі старога конунга.

“Каб вам здохнуць”! – падумала Надзея, пачуўшы словы гэтыя.

- А можна будзе і да вендаў* завітаць, як з паходу вяртацца будзем, – мовіў малады Кнут.

- Не, няварта, – сказаў на гэта Сноры Выдра. – Хіба ў наступным паходзе. Спадзяюся, што цяжкі ад здабычы будзе “Марскі Змей”, якую у весей ды славян возьмем. А на цяжкай ладзі хто ж у паходы ды набегі ходзіць?

- А ты што, Сноры, – зарагатаў Хадгар – Хіба, апрача золата на дракар усялякую брыду цягнуць станеш?!

Воіны захлынуліся рогатам.

- Ды жартаваў я! – рагатаў з астатнімі Сноры.

- Зірніце, хлопцы! – усклікнуў Гунлаўг Страла, адчыніў-шы трум.

- Колькі ўсяго наваяваў Скегі!

- А ці праўда, Скегі, – спытаў Яльмар Срэбны Пояс, – што бачыў ты сваю фюльг’ю?

- Хутка ты сваю ўбачыш! – цяжка дыхаючы, агрызнуўся хёўдынг.

Хальудан яшчэ дыхаў, але ўжо халодным стала чало яго. Недзе ў вышыні кружылі дзевы – валькірыі. Новыя эйнхерыі сядуць сёння за Одынавым сталом. Кожны дзень будуць баляваць героі, кожны дзень будуць ламаць зброю ў бітвах, да апошняга дня – дня Рагнарак** – Бітвы багоў. У апошні раз тады падымуць зброю героі. Поплеч з багамі, светлымі асамі, будуць змагацца яны, пакуль не згіне свет!

- Выратаваў ты мяне, вікінг, а я загубіла цябе помстай сваёй. Мойру не ўратавала, а цябе, сокал ясны, загубіла!

- Годзе тужыць, дзева, – прагучаў над вухам бас Хадгара. – Кожны мужчына шчаслівы, калі спаткае смерць у бітве. Юнак гэты біўся адважна, Валгалы годны.

* *Венды* – скандынаўская назва прыбалтыйскіх славянаў.

** *Дзень Рагнарак* – апошняя бітва паміж багамі і веліканамі, у выніку якой загіне свет.

Надзея падняла на суровага нармана свае вочы, слёз поўныя. Усміхаўся магутны Хадгар, абапёршыся на свой жудасны молат, на якім сохлі цёмныя плямы крыві. Вецер пеніў сваім подыхам яго сіва-снежную баряду.

- Усе мы помсты шукаем за крыўды свае, за смерць пабрацімаў і сваякоў, ды за шмат што іншае. Але добра зрабіла ты, што не стала помсту параненаму свею чыніць. Хёўдынг перашкаджаць не будзе, але і не пахваліць за такі вычын.

Скегі - слауты воін, і мала гонару яго, параненага, як барана рэзаць. Ульф паважае права помсты, справа гэта годная, хаця сам ён ніколі не помсціць. Што яму людзі, калі службыць ён Аднавокаму! У бярсеркаў няма сваякоў. Жыццё іх – вайна, а ўвесь клопат – уласны хірд. І ты, дзева, смаркачы вытры. У воіна слёз няма. Хадзем. Вікінгу твайму, якога забіў я, ужо нічым дапамагчы нельга. Бачу я пацалунак смерці на ліку яго. Задужа моцны выт. Забойца звычайна б'е адзін раз - і смяротныя раны такія!

Схілілася славенка над данам – і вусны яе кранулі халодны лоб Хальбудана, і сляза дзясочая на шчаку яму трапіла.

А паміж тым, Хакан і Глум ужо знялі са штэўня пераможанага “Крумкача” драконавую галаву. З нянавісцю сачыў бездапаможны Скегі, як усю здабычу, у бітвах набытую і ў набеггах нарабаваную, выносяць з яго ладзі хірджаны Ульфа. Цяжка было ў яго на душы. Змрочныя былі рэшткі яго людзей, якія кінулі зброю і засталіся жыць. І крыкнуў ён Ульфу:

- Слухай мяне, дан, добра слухай! Забі мяне зараз, не то шкадаваць будзеш, калі зноў на ногі я ўстану!

Але пад рогат хірджанаў Ульфавых, пад іх злыя жарты ўжо адпльываў у сіль далягляду “Марскі Змей”. І страшнай клятвай кляўся Скегі- хёўдынг, адпомсціць Ульфу Мараходу. На клінку сваім слаўным кляўся, перад пабрацімамі вернымі.

Да крыві кусаў вусны ў злосці і бясцілі. Абяцаў Скегі, што ўрэжа арла крывавага ён Хільд, няхай яна сапраўды дзева Валгалы. Смерцю пакарае ведзьму, лютай і бязлітаснай смерцю. Многіх слаутых ваяроў пасеклі Ульфавы даны. І глядзеў Скегі на іх збялелыя мёртвыя твары, і боль люта грыз яго душу. Няма ўжо з ім вернага і мудрага Х'яльва Ліса. Дурманлівы ліпец і хмельную брагу п'е ён у палацы Одына. Ядуць мяса вепра Сэхрымніра*, слаутыя эйнхерыі, славяць Высокага! Цешацца ў сечах жорсткіх, а ён, Скегі, мячом бярсеркавым скалечаны, на ногі ўстаць не можа. Няўжо ўсё? І кроіў жах сэрца мужае, рваў на

* *Сэхрымнір* – вепр, якога забіваюць для баляванняў эйнхерыі. Але на досвітку ён адраджаецца.

часткі, нібы мядзведзь кіпцюрамі.

Ведала Надзея ад Хадгара, што ідуць даны землі, Рурыкавай руцэ падуладныя, ваяваць. Лютыя находнікі зноў ідуць жэрці кроў славен, весяў ды карэлаў. Рабаваць і знішчаць безабаронныя паселішчы. Плач і лямант, моцны пах гары і крыві, трэск полымя на саламяных стрэхах ды жудаснае выццё данаў – рабаўнікоў. Так добра было гэта ўсё знаёма дзяўчыне. Ах, як добра. Усіх сяклі вікінгі, і старым і малым літасці не было. І глядзела цяпер Надзея на гэтых людзей: маладых хлопцаў і старых, пасівельх у сечах ветэранаў, і думала. Няўжо гэта яны зараз жартуюць і рагочуць? Няўжо з жартамі і смехам, усмешкамі ў светлых бародах, з вясёлым бляскам у вачах ідуць забіваць жанчын, ды дзетак на здзіды дзеля забаўкі падымаць? Няўжо будуць? Цяжка душылі за горла ўспаміны жудасныя.

- Чаго сумуеш, дзева? – гучна крыкнуў ёй у самае вуха юны Лют-бярсерк, голасам сваім звонкім палохаючы цяжкія думкі. Знянацку дзяўчына ледзь не ўскрыкнула. – Чаго палохаешся? Не з’ем! – весела мовіў ён і прысеў побач. – Весткі я табе прынёс добрыя. Вырашыў хёўдынг цябе адпусціць. “Дзева гэта мужная мне падабаецца”, - казаў мой брат. Сілай трымаць цябе не будзе.

- А ці не баіцца хёўдынг, што я паспею папярэдзіць хярсіраў*, і весь са славенамі пры зброі чакаць вас будзе? Што тады рабіць пачняце?

Лют зарагатаў і лягнуў дзяўчыну па плячы.

- Пераб’ём іх, і справа ўся! Нікога мы не баімся! А цябе, Хільд, мы высадзім далёка ад селішч, на якія набег чыніць станем. Ногі твае не хутэй за “Марскога Змея”! – юнак усміхнуўся, а Надзея заўважыла, як вялізны крумкач сеў на плячо Ульфа. Вікінг дакрануўся пальцамі да яго чорнай шыі і нешта сказаў гэтай таёмнай птушцы. Прасачыўшы яе позірк, Лют горда пачаў тлумачыць:

- Усюды адшукае Цень Муніна свайго лепшага сябра. – мовіў ён. – Гэты крумкач – дар Одына Ульфу.

- Я ведаю, Хадгар казаў мне аб гэтым, - кінула Надзея, адчуваючы непрыемны халадок на спіне. “Ніхто яшчэ не бачыў, каб так далёка ў мора заляталі крумкачы”, - падумала дзяўчына. Лют нібы ўгадаў яе думкі і паблажліва ўхмыльнуўся.

- Цень Муніна незвычайны крумкач, дзева. Гэта птушка Аднавокага. І калі загіне гэты крумкач, нябесныя коні валькірый панясуць Ульфа ў Валгалу. Так прадказала майму брату наша маці –

* *Хярсіры* – першапачаткова ў скандынаваў дробная правадыры плямёнаў.

вельва* Сігрыт. Усе мужчыны нашага роду былі воінамі. І ніхто з іх не памёр на саломе! – з гонарам зляталі гэтыя словы з вуснаў юнага Люта. – Калі я нарадзіўся, Аднавокі таксама сваякам знак даў. Я таксама, як і брат, прагна лізаў соль з бацькоўскага клінка, які цяпер належыць Ульффу. Эльвіра Бярсерка ўжо не было сярод жывых, калі нарадзіла мяне на свет Сігрыт. Ён паклаў сваю буйную галаву ў Х'ятландзе*, калі ваяваў там з мясцовымі горцамі, – юнак раптам зазірнуў у дымна-шэрыя вочы Надзеі.

- А цяпер, Хільд, твой аповяд выслухаць жадаю. – мовіў ён. – Ты знатнага роду?

Надзея паціснула плячамі і адказала:

- Я не люблю ўспаміны. Мінулае пячэ мне сэрца. Што тычыцца роду майго, то вікінгі з Селунда высеклі ўсіх у маім паселішчы – ад барадатых мужчын – воінаў і паляўнічых да немаўлят. Бацька мой быў звераловам. Не аднойчы з рагачынай адзіг супраць мядзведзя хадзіў і, як амаль што ўсе мужчыны нашага роду, спрытна зброяй валодаў: хвацка на сякерах ды паліцах біўся. Не аднойчы па зову кнэзаў у паходы хадзіў. На маіх вачах забілі яго даны...

Дзяўчына ўздыхнула, а Лют, рукамі развёўшы, хацеў нешта мовіць, але ў гэты момант, раптам пачуўся гучны лямант:

- Дракі!** Дракі! О, багі!

Ад борта адскочыў К'ятві Чорнавалосы і, нешта гаворачы, паказваў пальцам на мора. Лют і Надзея ўскочылі з месцаў сваіх і тут жа здранцвелі. Вікінг скапіўся за нож на поясе, а славенка, замёршы ля мачты, з жахам глядзела на вялізную голаву цмока, якую мерна калыхалі хвалі побач з ладдзёй.

- Ёрмунганд!*** – у захапленні шапнуў Лют. З жахам сачылі за цмокам мараходы; глядзелі ў халодныя бурштынавыя вочы марскога дракона, галаву якога яны вырэзвалі на сваіх ладдзях. Яго чорная луска адлівала сінню пад сонечнымі промнямі, цела было схавана вадою, але па вялізнай галаве пачвары Надзея здагадалася пра яго жудасныя памеры.

- Гэты вадзяны гад, як шкарлупіну ад яйца, можа раздушыць дракар, – шаптала славенка Люту.

- Ульф, Хадгар і Сноры, раней таксама бачылі гэтых вялізных змеяў. Але вось, як бачыш, яшчэ жывыя, – паціснуў плячамі юнак. Звер крыху разявіў зяпу, усеяную дробнымі вострымі зубамі і павольна

* Вельва – прадраказальніца.

** Х'ятланд – Шатландыя.

*** Дракі – так вікінгі называлі вялізных марскіх раптылій.

**** Ёрмунганд – сусветны змей, які жыве ў моры і акружае сваім целам усю зямлю, кусаючы свай хвост.

скіраваў да ладдзі сваё магутнае цела. Надзея сутаргова праглынула сліну, убачыўшы шырачэзную спіну пачвары, якая паказалася скрозь хвалі.

- Што Ульфаў карабель, - дакрануўшыся далонямі шчок, прамармытала дзяўчына.

Вікінгі, нягучна лаючы звера, адступлі ад борта. Уладар мора быў ужо блізка. Хадгар, успамінаючы багоў, палез пад насціл палубы, дзе ў паходах вікінгі захоўвалі зброю, па свой улюбёны молат. Толькі хёўдынг застаўся на месцы. Скрыжаваўшы на грудзях магутныя рукі, Ульф спакойна назіраў за монстрам, галава якога ўжо навісала над ладдзёй. За хёўдынгам сталі Хадгар Мядзведзь са сваім адзіным сваяком – молатам, а таксама Лют Золатавалосы, узброены дзідай. Але падняў правадыр руку і мовіў:

- Спакойна, хлопцы, спакойна. Змагацца з Дракі мы не можам. Ён хутка пойдзе па сваіх справах.

Імгненнем пазней, быццам пачуўшы вікінга, пакруціў крыху цмок доўгай шыяй, зірнулі на Ульфа рыбіны вочы. Гучны ўздых вырваўся з ноздраў разам з салёнымі пырскамі вадкасці, і Дракі апусціў галаву сваю, бранёй лускаватай крытую, пад ваду. І хвалі, узнятыя магутным целама, закалыхалі дракар, дужа заплюхаўшы нарманаў. Але яшчэ доўга Надзея на мора глядзела, дзе ў бездані змрочнай знік вястун Гаспадара Марскога.

- Што, дзева, напалохалася, як я бачу! – зарагатаў Хадгар, зірнуўшы на славенку.

- Не больш, чым вы ўсе, - усміхнуўшыся, адказала яна.

- Ды гэта што, Хільд – валькірыя. Дракі, звер марскі! Вось дзіва якое. Ну! Хёўдынг, я ды Хадгар у Свеі з ётунам* змагаліся і перамаглі яго! – рукі ў бокі стаяў Сноры, назіраючы ў вачах дзяўчыны зацікаўленасць. – А потым самі галовы ламалі – думалі, як падужалі гэткую пачвару лютую. Аднойчы, даўнім часам, гасцявалі мы зімою ў Сігурда Валовай Шкуры. Дачку сваю, красуню – Сігню ў жонкі Рангвальду ярлу аддаваў. Эх жа і балявалі мы! Цудоўна балявалі, вось як. Але бяда неспадзеўкі здарылася. Мядзведзь – бадзьяга ля сядзібы наладзіўся жывёлу драць. А аднойчы, трэля ды бабу бонда** аднаго, што цяжарная хадзіла, ураз зарэзаў, падлюга, ды ў жанчыны той дзіця з чэрава выесці паспеў. Вырашылі мы тады паскудніка гэтага знішчыць. Я пайшоў, Хадгар, Альф Крумкач і Ульф. Маладым наш хёўдынг у той час быў, але ўжо слава наперад яго бегла. У сечы люты і адважны, мудры на тынгу***, нібы стары разважае. А звер той

* *Ётун* – злосны велікан у міфалогіі скандынаваў.

** *Бонд* – вольны селянін.

*** *Тынг* – усеагульны мясцовы сход.

культывы быў, на парэдную правую лапу. Людзі казалі, што і не звер гэта зусім, а пярэварацень. Дужа хітры быў і асцярожны. А як крыві чалавечай пакаштаваў, то болей скаціны жэрці не жадаў. Людажэрца! Абрыв ён нам, падлюка, дужа абрыд. Доўга мы яго асочвалі. І ўрэшце рэшт багі дапамаглі нам. Забілі мы бадзягу лютага. І тады ў лесе заначаваць нам прыпала. Марозіла той ноччу люта. Зоркі бліскацелі як ніколі, снег іскрыў рознакаляровымі агеньчыкамі ў святле поўні. Чароўная была ноч. Усё жыццё помніць буду, - вікінг уздыхнуў і паглядзіў сівыя вусы. – Дык вось. Была ўжо поўнач, калі ўчуў Ульф, што ля вогнішча нашага нехта блукае. Але, ці ж мала рознага звяр'я ў нетрах лесу? І толькі адшоўся Альф ад агню, патрэбу сваю справіць, а на яго з-за ламачча-буралому кінулася пачвара крываважэрная! Раптоўна быў Альф жыцця пазбаўлены – толькі крывавага кавалкі па баках! Вось які валацуга бадзяўся ў цемры за бураломамі. Калі выпрастала спіну страшыдла, вось тады упершыню я жах зазнаў. Гэта быў ётун! Вочы яго жоўтыя раз'юшана за намі сачылі. Грудзі ў яго мядзведжыя, шырачэзныя плечы, а рукі – ногі сілы неймавернай. Увесь шэрэцю парос, нібы звер, а твар чалавечы, ды толькі дужа жудасны. Схапілі мы зброю. Што гэта сапраўдны ётун, мы нават і не сумняваліся. Знямелі мы з Хадгарам, чаго тут таіць, на зброю сваю верную не дужа спадзяваліся. А Ульф меч з похваў прэч і на ворага кінуўся з крыкам: “Беавульф* адзін забіў Грэндэля, а нас трое”. Велікану ён тады сцягну працяў і па грудзях секануў. Роў той, што снеговая бура. Я і Хадгар таксама не чакалі. Ён ворага нашага ў жылот молатам выцяў. Гэтым жа молатам Хадгар Мядзведзю бадзяжаму чэрап праламаў. А ётун толькі вохнуў і згроб крыўдзіцеля свайго ў ахапак. Усё, думаю, згіне Хадгар. І ўвагнаў я рагацину ў грудзі велікана, а Ульф тым часам руку яму адсёк. Кінуў тут ётун чалавека і, падвываючы, як сабака пабіты, у гушчар кінуўся. Хадгару цяжка было. Дужа прымяў яго чужынец. Ледзьве душу прэч не вытрас. Хварэў потым Хадгар доўга. А руку тую мы з сабою ўзялі. Калі ўбачыў яе Сігурд Валовая Шкура, то мовіў нам, што пачвар гэтых не аднойчы на паляванні бачыў. Ці то ётуны, ці то тролі горныя? Але да гэтага выпадку людзей пазбягалі яны, саступалі з дарогі і зла не чынілі. Вось як было, дзева, - скончыў свой аповяд вікінг.

А “Марскі Змей” паміж тым борзда нёс находнікаў да берагоў чужых. Паласатае вятрыла, туга надзьмутае моцным спадарожным ветрам, радавала вочы весляроў. І разносілася над Сцяжынаю селядцоў суровая песня паўночных мараходаў.

* *Беавульф* – гоцкі герой, які забіў злоснага велікана Грэндэля і яго маці.

Дракар упёрся дном у пясок і застыў. Чорны і страшны. Ульф першы саскочыў у ваду і драпежна азірнуў бераг. Вікінгі выцягнулі карабель на жоўты прыбярэжны пясок. І вось ногі Надзеі, нарэшце, дакрануліся цвердзі зямной. Дзяўчына на поўныя грудзі ўдыхнула халоднае паветра, насычанае пахам мора і водарам хваёвага бору, які рос побач з узбярэжжам. Галава крыху закруцілася, прыемна засадніла ў лёгкіх. Гэта было асаблівае паветра – паветра Бацькаўшчыны. І няхай яшчэ далёка да Ладагі, але люд тутэйшы пад уладай кнэзавай знаходзіўся. Селішчы весі, якія знаходзіліся яшчэ і далей, таксама спраўна Рурыку даніну адсылалі. Яна каштавала спакою. Поруч з Надзеяй стаяў Лют.

- Заўтра, ваяўніца, на ўсе чатыры бакі ідзі. Адпускае цябе ярл.

- Перадай правадыру маю падзяку, Лют, - адказала славенка.

Душу яе мучыў боль. Забіваць і паліць будучы даны на берагах гэтых. Надзея змрочна назірала, як вікінгі рыхтуюць простае станавішча. Ведала славенка: на дзень шляху адгэтуль стаіць паселішча людское, дзе старатам Цвярдзята Кіянін – воін стары. З Кіева ў Ладагу да князя Вадумы прыйшоў. Пасля смерці ж яго Рурыку служыў стары. І як прымучыў кнэз люд тутэйшы, цвержы ўзвёў, пакінуў Цвярдзятку за старэйшага. Нядужы стаў стары ў паходы хадзіць – немачы розныя, у сечах набытыя, апаноўвалі. Аслабелі яго магутныя рукі, ужо не так моцна сякеру трымалі, але не слабеў дух старога. Жорстка трымаў стары воін паляўнічых тутэйшых пад нагою сваёй. Спуску нікому не даваў, і спраўна даніна ў Ладагу ішла. Вояў дастаткова меў Кіянін, не раз весей ды славен ад находнікаў ратаваў.

Надзея добра помніла змрочнага, пасівелага на службе ўладарам старога з цяжкім норавам. Сівы, як лунь, хударлявы, з драпежным носам і вільгаццю ў светла-блакітных вачах, якія ўжо выцвілі ад часу, прымаў ён у святліцы сваёй грыдзюў Раціборавых, сярод якіх і Надзея была.

“Калі сёння ноччу ўцяку, усё роўна папярэдзіць яго не змагу, не траплю ў час. Ульф будзе там раней майго. На ладзі па рацэ падымецца і знянацку зможа напасці на Цвярдзятку,” – славенка зірнула ў бок Ульфа Марахода.

Меднавалосы воін пра нешта размаўляў з Інгальфам Збраяром. Побач на мячах разміналі цягліцы Лют і Леафрык Саксонец. Назіраючы за гэтымі маладымі, моцнымі хлопцамі, Надзея ўспамінала Хальудана. Толькі цяпер зразумела дзяўчына, як дужа любы ёй быў малады вікінг.

Калі ўкутаў вячэрні морак зямлю, пачалі даны да начлегу рыхтавацца. Каб на досвітку, а то і раней, у набег ісці свежымі і адпачнуўшымі. Не магла зразумець Надзея, чаму спяць даны, а не

ўначы кіруюць да цвержы Цвярдзятавай? Можа сам Пярун не ведае, што робіцца ў галаве Ульфавай!

Прытушылі вогнішча, і Надзея, прыпёршыся да шурпатага вялізнага каменя спіною, задумліва глядзела на гарачую барву вуглёў. Ціхае, прытухлае полымя кідала дрыготкія водсветы на яе твар, дужа схуднелы за апошні час. Полымя дрыжала і білася ў яе глыбока запалых вачах. Таемна зіхацелі яны, адбіваючы прывіднае святло зорак. Хальуданаў дар, якому яна дала імя Сякач, драмаў ля яе ног. Цішыня запанавала над сонным станавішчам. Пад грукат прыбою сплюшчвала дрымота павекі воінам сваімі пяшчотнымі, мяккімі рукамі. Чуліся толькі роўныя, мерныя крокі вартавых, якія ахоўвалі сон сваіх братоў па зброі.

- Чаму не адпачываеш? – пачуўся над галавой Надзеі нягучны голас.

Славенка схамянулася, рэзка падняла галаву і ледзьве не ўскочыла. Сэрца калюча адгукнулася болем і гулка затахкала, нібы жадала разарваць грудзі. Над ёй узвышаўся хёўдынг, які заўсёды хадзіў нячутна. Локцем ён апіраўся на вяршыню валуна, якая цалкам зарасла мяккім мохам.

- Чаго табе, хёўдынг, - прамармытала Надзея, апускаючы вочы, каб пазбегнуць яго халоднага позірку.

Раптоўна вікінг нахіліўся і сеў побач. Надзея аблізала ўраз перасохлыя губы. Яе і палохаў гэты чалавек, але і прыцягваў. Прыгожы быў гэты паўночны воўк, магутны і незразумелы.

- Чаму палохаешся мяне, дзева? – спытаў ён. – Не звер жа, не грызгану.

- Я не баюся цябе, хёўдынг, - адказала дзяўчына.

Ульф кіўнуў галавой. У хісткім святле вуглёў яго валасы, здавалася, палалі. Яны доўга сядзелі моўчкі і глядзелі на патухлыя вогнішчы. І Надзея зноў адчувала вялікую і таемную сілу, якая хвалямі ішла ад яго. Дзяўчыне здавалася, што вось так, моўчкі, сядзяць яны ўжо цэлую вечнасць, але ўрэшце правадыр мовіў:

- Уцячы спадзяешся, Хільд? – вікінг усміхнуўся. – Ты гэта з галавы выкінь. Вартавыя заб'юць. А Цвярдзятку Кёнугардскага* папярэдзіць ўсё роўна не паспееш. Я там першы буду. А зрэшты, не трымаю цябе. Калі ахвота прыспела – ідзі.

Надзея кradком зірнула на горды, арліны профіль правадыра.

- Адкажы мне, хёўдынг. Зразумець не магу, чаму ты даў адпачываць сваім воінам цяпер, калі самы час ісці на Цвярдзятку цверджу і на досвітку знянацку выцяць!

- Чакаю, - усміхнуўся хёўдынг.

* *Кёнугардскі* – *Кіеўскі*. *Кёнугард* – *Кіеў*.

- Каго? – Надзея нахмурыла бровы.

- Унь, яго, - адказаў Ульф.

Надзея павярнула галаву і ўбачыла, як з цемры разам з вартавым да важара ішоў высокі, худы чалавек, апрануты ў воўчыя шкуры. За спіной яго вісела цяжкая баявая сякера, у руцэ ён трымаў дзіду.

- Я чакаў цябе Эдмунд, - сказаў Ульф. – Думаў, здарылася што, – сніснуў яго важар у абдымках.

- Як ты, ярл!

- Я цяпер хёўдынг, - адказаў з усмешкай Ульф. – Але аб гэтым потым. Што мне скажаш ты?

- Усё, як трэба, правадыр. На золку мае людзі заб'юць вартавых і расчыняць браму. Цвержа наша! Здабыча добрая будзе. Але чаму бачу я толькі адзін карабель, калі меней за два дракары не хадзілі з табою ў паходы?

- Я забіў Магнуса ярла і Грэціра хёўдынга. У Даніі я па-за законам. Але гэта доўгі аповяд.

- Калі не трымаеш, хёўдынг, пайду я! Бывай, - сказала Надзея.

- Хто гэта? – спытаў правадыра Эдмунд.

Ульф не адказаў яму. Адварнуў да дзяўчыны сваю гордую галаву і вецер, які веяў з поўначы, з мора, узварушыў яго львіную грыву. Вочы яго, заўжды халодныя, як у арла – цара птушынага і мудрыя, як у змея – дракона магутнага, задумлівыя цяпер былі. І ўбачыла на дне іх Надзея цень змрочны – прадвеснік тугі. І зразумела дзева, які адзінокі гэты воін, усе жыццё якога – ахвяры крывавага Аднавокаму прыносяць. Кіўнуў меднавалосай галавой дан і толькі адно слова вымавіў:

- Ідзі...

Прыладзіўшы на спіне меч, Надзея спорна крочыла да дрымучага лесу, і цемра хутка прыняла яе ў свае абдымкі. А хёўдынг доўга глядзеў услед дзеве той, пакуль не знікла з вачэй яе гнуткая постаць. Аб нечым сваім думаў, віслы вус на палец накручваў. І блукаў у бездані яго вачэй цень – цень адзіноцтва, маркоты і каханья, якое бязлітасна бярсерк з сэрца свайго вырваў.

- Падымай воінаў, Глум. Дракар на хвалі, мы выходзім! – Ульф паклаў на плячо Эдмунду сваю далонь. Хадзем, пабрацім, шмат аб чым пагаманіць трэба.

А Надзея бегла па начным гушчары, скрозь бураломы прадзіраючыся, у кроў абдзірала рукі і твар. І шлях ёй зоркі вызначыць дапамагалі: “Здрада!” – пульсавала ў скронях. – У цверджы Ульфы шыпегі. Цмока крыважэрнага грэў на грудзях Кіянін. Мабыць, быў гэты Эдмунд з кмецямі сваімі ў яго ў наймітах!”

Пільна сачылі звяры і птушкі лясныя, як, цяжка дыхаючы, уперад і ўперад мужна ідзе дзева-воін, і сцёбаюць па твары яе галіны дрэў.

Але вось спынілася славенка, падагнуліся калені яе, і павалілася Надзея ў сыры мох ды горка-горка заплакала. І ведалі жыхары лясныя, што страіла сцэжку дзяўчына. Мабыць, чымсьці ўгнявіла ляснога дзеда – лесуна. Зазлаваў стары і вадзіў цяпер па бураломых і кустах калючых яе. Стаміў ды і кінуў у гушчары. Але ж, мусіць, пашкадаваў ён, урэшце, слёзы дзявочыя, і адшукала яна сцяжыну патрэбную.

Калі нетры лесу выпусцілі дзяўчыну на прастору, яна ледзве трымалася на нагах: скрываўленая, мокрая ад поту, праз некалькі вёрст хады, з жахам убачыла яна за маладзенькім ляском, які рос на месцы закінутага аратымі поля, густы дым. Чорнай хмарай ён поўз па небасхілу, нібы жудасны крыважэрны цмок. Надзея цяжка села на зямлю і заплюшчыла вочы. З-пад павек на сасмяглыя вусны скацілася салёная сляза. Надзея плакала.

Панура азірала Надзея сляды жахлівай разні, якую ўчынілі даны. Вочы яе пачырванелі, павекі прыпухлі, твар быў брудны і абдзёрты, на вейках уздрыгвалі слёзы. Яшчэ дымілі спаленыя хаты, каля якіх ляжалі забітыя, жорстка пасечаныя людзі – жанчыны, дзеці і старыя. Вікінгі нікому не давалі літасці. Шэры попел быў на іх тварах. Кроў запяклася на страшных ранах. І варушыў прыціхлы вецер валасы мерцвякоў, песціў іх бледныя твары, нібы шкадаваў дачасна загубленае жыццё.

Дзяўчына заплюшчвала вочы, калі позірку яе з'яўляліся немаўляты з жыватамі працятымі, дзеўкі ды жанчыны аголеныя, якіх згвалцілі і забілі чужынцы-находнікі лютыя. Рацібор заўсёды казаў, што няма без крыві набегу. Так то яно, так. Але ж даны рэзалі ўсіх! Начынне – рэчы ды посуд розны, якія каштоўнасці для вікінгаў не ўяўляюць, побач з мёртвымі ў попел і гразь крываваю ўтоптаны. Адшукала Надзея і Цвярдзятку Кіяніна. У адной кашулі сподняй, не паспеў нават броні надзець, ляжаў стары, увесь скрываўлены, пасечаны варожымі мячамі, да зямлі дзідай прыбіты. Яго худая, цёмная, у старых шнарах рука, моцна трымала цяжкую сякеру. Добрая была зброя – на чэрані доўгім, з залатою насечкай па блакітай сталі! А побач, ля ног старога, дацкі шалом, ад моцнага выту надтрэснуты. Да апошняга змагаўся княжы вой і лёг з гонарам. Пэўна, у светлым ірыі цяпер душа яго. Поруч з правадыром загінулі яго воі. Жорстка пасечаныя былі кмеці Цвярдзятавы. Да апошняй кроплі крыві змагаліся з ворагам. Аднаго з іх – юнака ў кружок астрыжанага, з валасамі, колеру спелай саломы – пазнала Надзея. Бокшай клікалі. Раней у отраках* у Рацібора ваяводы хадзіў, ды за грыдзем Вышатай тарчу і дзідку насіў. Ляжаў зараз Бокша, і грудзі яго магутным вытам

*Отрак – малодшы воін у дружыне.

праламаныя былі. Пена крывава я ля вуснаў засохла. Здзіўлена глядзелі яго васільковыя вочы, смерцю замутненыя, міма дзяўчыны, недзе ў далеч.

- Хадгар, – шапнула Хільд. – Трэба ж, як хлопца выцяў.

Зляталіся на папялішча крумкачы. Жудасна крычалі чорныя птушкі і ўсаджваліся на мёртвыя целы. Узлахамачаныя сабакі пільна сачылі разумнымі вачамі за чужым чалавекам, але не брахалі, саступаючы з дарогі. У паветры лятаў моцны пах смерці і крыві. Захаладзела ў грудзях дзяўчыны, горкі камяк раптам з'явіўся ў горле, калі чуйнае вуха яе пачула нібы плач дзіцяці. Абышла ваяўніца спаленыя хаты і ўбачыла, як ля цела маці ціхенька слёзы глытае дзяўчынка год сямі, размазваючы салёную расу вачэй сваіх па бруднаму тварыку. Надзея на хвіліну заплюшчыла вочы, і па шчаках зноў папаўзлі гарошыны-слёзы.

... Дым! Чорныя клубы дыму ўздымаюцца ў неба. Ляск жалеза, лямант людскі і пах крыві... Кроў! Усюды кроў! Вялізны воін, як кацяня, валачэ забруджаную гноем дзяўчынку. Яна крычыць, кусаецца і абдзірае яму руку, але, убачыўшы забітую маці, заціхае. Твар жанчыны заліты крывёй, у гразі яе цудоўныя залацістыя валасы. У руках сякера для колкі дроў. Схаваўшы маленькую дачку ў хляве, яе маці падхапіла сякеру і, нібы ваўчыца, кінулася на аднаго з рабаўнікоў, але той лёгка злавіў яе на меч...

Нячутна з'явілася Надзея ля дзяўчынкі і ўзяла яе на рукі. Але тая з віскам балюча ўкусіла ваяўніцу за плячо. Надзея моцна прыціснула дзіця да грудзей і ласкава загаварыла. Зразумеўшы родную мову, малая пачала супакойвацца. Рукамі шыю дзяўчыны абвіла і ціхенька ўсхліпвала.

... Паставіў кмець магутны дзеўчанё перад ваяводам грозным. Вочы ў таго, колеру жоўтага, як у вепра – агонь праменяць. Правая рука ў сечы лютай нядаўняй адсечана – анучына на куксе ўжо крывёй набрыняла. У барадзе і скронях ваяводзіных срэбра блішчыць. Твар шэры, быццам гліна, ад працы ратнай ды нягод розных. Суровы абліччам правадыр, ды норавам круты, але на дзеўчанё малюткае зірнуў, і памякчэлі вочы яго вогненныя. Дзіця па галоўцы крыху пагладзіў ды слова ёй ласкавае мовіў...

Пяты дзень хіліўся да скону. Захад ужо палымнеў на даляглядзе, а Надзея ўсё ішла. Да Ладагі было яшчэ далёка. І згаладалая і змучаная, з хворымі чырвонымі вачамі, скацілася ў яр дзяўчына, у ракіты зялёныя, і адразу яе сон змарыў. А дзяўчынка, Знаходачкай празваная, гладзіла маленькай ручкай яе мокрыя валасы і нешта ціхенька напявала. У галінах шчабяталі дробныя птушачкі, вецер ледзьве

шапацеў лістотай, а зямлю павольна апаноўваў змок. Моцна спала Надзея, упершыню з дня паходу з Хенгістам.

З куточка крыху разяўленага рота сцякаў празрысты струменьчык сліны, і сны дзяўчына бачыла добрыя. Не чула Надзея плёскату вёслаў і гаворкі мужчын, не бачыла, як увайшлі ў заліў тры ладзі ды да берага прысталі. Але дзяўчо – знайдыш, выкарабкаўшыся з яру, пільным вокам сачыла, як светлавалосыя, барадатыя мужы сходзяць на ўзбярэжжа ды становішча сабе ладзяць, начаваць збіраюцца. Дзяўчынка кулём скацілася па падгнілай лістоце ўніз і разапхала Надзею, прыклаўшы палец да пухленькіх дзіцячых вуснаў. Широка раскрыўшы свае вялізныя зялёныя вочы, шапнула яна ваяўніцы:

- Кмeci на лодзях з'явіліся.

Загадаўшы дзяўчыны заставатца на месцы, Надзея падхапіла меч і нячутна выслізнула з ракітніку. Дзесьці недалёка стукалі сякеры.

- Лодзі славенскія, - выдыхнула Надзея, адчуўшы, як у яе круціцца галава.

Дзяўчына непрыкметна падкралася крыжу бліжэй, спрабуючы, як мага лепш разглядзець воінаў.

- Можа новагародцы? – шаптала яна, чуючы родную мову. Але тут позірк яе вызначыў з натоўпу высокага чорнавалосага мужа. Ён, заклаўшы рукі за папругу, нешта цярпліва тлумачыў бязвусаму юнаку. Мабыць, отраку, ці можа уну*.

- Вышата, Вышата! Родненькі! – крыкнула Надзея, прадзіраючыся скрозь галіны.

Вышата, а гэта быў ён, грыдзень з дружыны Раціборавай, рэзка павярнуўся на крык. І праз слёзы радасці ўбачыла дзева свежы жудасны рубец, які ўспух цераз увесь твар кмecя. Упала яму на грудзі Надзея, моцна за шыю абняла, і затрэсліся ад плачу яе худыя плечы.

- Ці ж ты гэта, дзяўчыначка? – мармытаў Вышата, шурпатай далонню, цалкам у мазолях ад вясла і зброі, гладзячы яе зблытаная валасы. – Ну годзе, годзе ўжо табе.

І вось сядзела ля агню Надзея, плашчом з воўчых шкураў накрытая, нібы коўдрай. З ротам, напханым хлебам і вяленай аленай, распавядала воям гісторыю сваю. Да бока яе ціснулася Знаходачка. Жывот дзяўчынкi стаў круглым, як гарбуз, ад з'едзенага мяса, але яна ўсё ж з асцярогай паглядвала на незнаёмых суровых мужчын. У полымі вогнішча насцярожана ззялі яе вялікія вочы. Сядзеў насупроць Надзеі Буявіт ваявода, а ля яго мужы лепшыя – воіны славуця:

* Ун – у князай дружыні, самы малодшы яе член, які яшчэ не стаў кмecем і прыслугоўвае грыдзям.

Вышата, Летка Гюраціч, Глузд Усяславіч, Мсціслаў і Васілёк Дабранежычы. Навокал жа цесным колам скупіліся кмеці, і горача было ад іх дыхання. На небе ўжо высеяліся зоркі, а воі ўсё слухалі аповяд Надзеін. І, калі спынілася на гарадку Цвярдзяты Кіяніна, які спалілі нарманы, нахмурыў Буявіт бровы сівыя, якія зрасліся на пераносці і зычна гаркнуў:

- Гэй, Раданеж! Цягні сюды бярсерка – звера лютага.

Малады, светлавалосы грыдзень кіўнуў паплечнікам і накіраваўся да караблёў, а Буявіт весела на Надзею зірнуў.

- Ну, можа хоць крыху пацешыць цябе змагу. Натопь воінаў расступіўся, і двое дужых хлопцаў на чале з Раданежам цягнулі да вогнішча скручанага скуранымі паскамі чалавска.

- Пабач, дзяўчынка мая, ці пазнаеш?

Вязень падняў галаву, і Надзея з жахам угледзелася ў яго скрываўлены твар.

- Ульф, - прамармытала дзяўчына. – Няўжо ты!

Вікінг крыху расцягнуў ва ўсмешцы рассечаныя мячом вусны, не звяртаючы ўвагі на боль. Кроў лінула з раны. Славенка ўздрыгнула. Жудасная была гэта ўсмешка, зусім як у Рагнара Крыважэрцы. На галаве датчаніна ад крыві зліпліся валасы. Левае вока заплыло ад выту і нічога не бачыла. Нос перабіты, на чале шнар доўгі, сукравіцай цячэ. Але яго лёдзіста – сіняе вока, як заўжды, спакойнае і халоднае. І бачыць у яго пазірку Надзея пагарду да ворагаў. Нічога не сказаў ёй хёўдынг, толькі крывёю Вышаце пад ногі плюнуў.

- У-у, варожы выкармак! – Раданеж пхнуў яго ботам паміж лапатак, і вікінг моўчкі зарыўся тварам у пясок.

- Не смей! – раптам гучна вымавіла Надзея, прыўстаўшы з месца.

Буявіт бровы нахмурыў.

- Ганебна, ворага палоннага...

- Цыц! – рыкнуў ваявода. – Я тут вырашаю, што годна, а што не! – стары зыркнуў на Раданежа вачамі суровымі. Мільганула ў іх злое полымя. – Вязня біць – патрэбы няма. Зразумеў? Цягні яго з вачэй прэч.

Буявіт зірнуў на дзяўчыну, і скурчылася яна пад яго калючым позіркам.

- Ганебна, кажаш? А ім жонак ды дзяцей нашых сячы і на дзіды падымаць годна? Паселішчы, ад старога да дзіцяці знішчаць – тое годна? Матак сякерамі сячы? Вось так, вось. Але ўжо не свавольць болей Ульфавай зграі на землях нашых. Самі багі прывялі “Марскога Змея” нам на мячы ды пад сякеры. Даўнютка я за бярсеркамі гэтымі паляваў. Да смерці абрыдлі яны кнэзу. Сяляне ў распачы жывуць. Дужа разгуляліся вікінгі сьлундскія. Вось і паслаў нас кнэз дазорам па моры.

І тут, на табе – удача якая. Яшчэ не астыла кроў на сякерах іхніх. Апрача Цвярдзяты яны яшчэ два вялікія селішчы сплюндравалі, як нос да носу з намі сутыкнуліся, – п'якучым агнём пашлі вочы ваяводы, калі ўспамінаў ён бітву жорсткую, кулаком па раскрытай далоні пляскаючы. – Сёрбнулі даны гора. Дзвюма ладдзіямі дракар мы ў абцугі заціснулі. Але яны ўцякаць не думалі! Вікінгі не ўцякаюць. І была сеча лютая. З адчаем секліся даны. Воіны яны ладныя, а дружина Ульфава мацёрая. Нас не дужа і болей за іх было. Вядома ж, Ульфаў дракар, як дзве снєкі нашыя! Але перамагаць мы пачалі ворагаў – ваўкоў паўночных. А тут яшчэ Глузд Усяславіч неспадзеўкі наляцеў. Так вось, значыцца, і знішчылі мы ваўчын даўніх. Вышата, унь, братку Ульфава на меч падлавіў. Малайчына. Не кожны з бярсеркам падушца зможа. Не бяда, што мордай цяпер дзевак і дзяцей палохаць стане, – аглушалны рогат ладажанаў разнёсся па ўзбярэжжы. – Каб не шалом з лічынай, быць бы яму забітым! Усіх мы выразалі. Не варты яны жалю. Ульф з Хадгарам апошнія засталіся. Слаўныя воі! Хадгара дзідамі працялі ды ў мора скінулі. А вось хёўдынга я жыўцом узяць загадаў. Ледзьве звязенілі. У Ладагу вязём. Шмат крыві ён нам выпіў. Многіх вояў добрых пасек і скалечыў – звер, не чалавек. Ледзь падушчалі. Усямір абухам па патыліцы сабаку шалёнага выцяў, з ног зваліў, а ўжо там скруцілі. Кмеці смерці яго патрабавалі. Шмат у каго ён сваяка ці пабраціма забіў. Ды я не згадзіўся. Як – ніяк, а ён – ярл дацкі! Вязень знатны. Няхай князь яго лёс вырашае.

Буявіт апусціў сваю вялікую галаву, вусы сівыя прыгладзіў. Уздыхнуў, глядзячы на свае магутныя, як ціскі, рукі з нягнуткімі пальцамі і мовіў:

– Вось я табе што скажу. А ты мужнай будзь. Помні, што не баба – воін. Памёр наш кнэз Рурык. Так вось, Надзея, памёр. На месца яго Вольг сесці хоча, жадае ўладу пад сваю руку браць. Вось нас і нагнаў Глузд Усеславіч. Загад нам Вольгаў прывёз дамоў вяртацца. Маўляў, быццам бы прызнала чадзь лепшая* Вольга! Сын Рурыкаў – Інгар, яшчэ дужа малы для пасаду княжага. Калі мяняюцца валадары, сама ведаеш, смута крываваая ля дзядзінца заўжды ходзіць. Распавядаў нам Глузд: не пажадаў Вольга Рацібор Маўчун на пасада княскі. Маўляў, дужа ганарлівы, значыць, Вольг, звычай славенскія не паважае. Вось і паплаціўся галавою стары за словы такія. Людзі рознае кажуць. Адзін гаворыць, што забілі Маўчуна па загаду Вольга, другія, што сам кнэз сваёй рукою засек. Будзь жа мужная, дзяўчынка. У жыцці шмат болю. Ён мне таксама пабрацімам быў, ты тое ведаеш. Шмат бітваў поплеч выстаялі.

* Чадзь лепшая – старэйшыя воіны ў дружыне.

- Адпомсці ж Вольгу, баярын! – ускрыкнула Надзея, скідаючы з плячэй воўчы плашч.

Славенка стала на ўвесь рост. Барва цякла ў яе вачах, уздрыгвалі вусны, да крыві пракушаныя.

- Адпомсці, ваявода!

- Маладая ты яшчэ, Надзея. Можа зразумееш з часам, можа не, але помсціць за пабраціма я Вольгу не буду! Зла на яго не трымай. Для помсты крывавай момант нязручны. Усобіца ворагам нашым, данам асабліва, на руку. Ды і ў навагародцаў рукі свярбяць на варагаў. А Вольг, сама разумееш, птушка высокага лёту.

Але ўжо не слухала ваяводу Надзея. Марудна цягнула ногі па ўзбярэжжы марскім, і вецер дыхаў холадам на яе гарачы твар. І здзімаў вецер з вачэй яе слёзы празрыстыя. І тут раптам, тройчы крыкнуўшы, над вогнішчамі прамільгнуў цень вялізнага крумкача.

- Цьху ты, нечысьць! Цур мяне! – адмахнуўся ваявода.

- І праўда, погань, - згадзіўся Вышата. – Крумкачы не совы, па начах не лягаюць.

Надзея, абхапіўшы далонямі калені, пазірала на жоўта-барвовыя языкі агню, калі побач сеў Вышата. Некаторы час, моўчкі сядзеў грыдзь.

- Уся дружина, Надзея, па Рацібору смуткуе і журыцца. Цяжка на сэрцы ў вояў, - мовіў нарэшце ён. – Слаўны быў ваявода і розумам, і доблесцю. Вольг – ліхадзей, але супрацьстаяць яму няма сілы. Смерці мы не баімся, гэта не аднойчы ў сечы багі бачылі. Вочы ў вочы Маране* глядзелі. Ды толькі слухна Буявіт кажа: нельга зараз смуту чыніць. А там пабачым, - воін уздыхнуў і махнуў далонню.

- Паднясі вады мне, Вышата, - папрасіла Надзея.

Кмець хутка вярнуўся з вялізнай чарай – брацінай.

- Вось, трымай.

- Дзякуй.

Надзея прыняла кубак на рукі і ўстала.

- Куды ж ты? – спытаў Вышата.

- Гэта дану, напіцца, - адказала яна. – На Эрыне ён жыццё мне выратаваў, а потым і на волю адпусціў.

Вышата паціснуў плячамі і кіўнуў.

Ульф ляжаў на баку, прыклаўшы шчаку да холоднага каменя. Вяроўкі туга ўразаліся ў яго цела, пераціскалі жылы, і кепска кроў па іх хадзіла Апухлі чэлясы воіна, боль грызе не толькі цела яго разбітае, але і душу. Моўчкі пакутуе вікінг, як і належыць мужу і воіну. Ні аднаго стогну не пачулі ад яго ворагі. Калі Надзея досыць наблізілася, дан

**Марана* – злосны дух, увасабленне смерці.

падняў галаву, і ў святле поўні блісканула яго вока адзінае. Другое яшчэ не бачыла. Сінню і неўтаймаванай адвагай гарэў яго позірк. Вартавыя сядзелі крыху далей і, гамонячы паміж сабой, не звярнулі на дзяўчыну ўвагі. Дзева прысела побач вязьня і чару да рассечаных вуснаў наблізіла.

- Пі, хёўдынг, - ціха мовіла яна.

Уважліва зазірнуў ёй вікінг у вочы, але вытрымала яго лёдзісты позірк дзяўчына. І хоць жорстка ад смагі мучыўся бярсерк, але ўсё ж марудзіў вуснамі да жыватворнай вільгаці дакрануцца.

- Пі ж, - паўтарыла Надзея, нахіляючы браціну.

Сцюдзёныя кроплі ўпалі на знявечаныя вусны, і Ульф з годнасцю зрабіў некалькі глыткоў. Надзея, па баках зірнуўшы, спрытна з-за халявы нож выхапіла ды пугы вязьня перарэзала. Нож жа побач у пясок уваткнула. Доўга ляжаў датчанін, ногі ды рукі цёр, кроў на жылах разганяючы.

- Навошта табе гэта? - нарэшце мовіў ён.

Размаўляць яму было цяжка. Не слухаліся знявечаныя вусны. Дзяўчына крыху ўздрыгвала, нібы ад холаду.

- Крумкач твой яшчэ жывы! – голас Надзеі быў хрыплы. – Бывай жа, вікінг.

Недзе недалёка гучна крыкнуў крук.

На досвітку, выявіўшы знікненне вязьня, Усямір з Раданежам, лаючы ўвесь свет, перапудзілі ўсё станавішча. Вышата зірнуў на Надзею і толькі галавою паківаў. Знік дан!

Эпілог

Доўга яшчэ вялі гаворку людзі ў Ладазе, што прывёз Буявід з паходу дачку Рацібораву, якую ўсе даўным-даўно загінуўшай лічылі. А як паклікаў ў дзядзінец дзеўку Вольг – кнэз цяперашні, жадаючы паслухаць аповяд яе пра паход да саксаў, па князёўну, выхапіла яна нож ды на варага кінулася. Паспеў Вольг рукою грудзі прыкрыць, руку яму і працяла. За Рацібора кнэзу помсціла. Засяклі рынды* княжыя гаротніцу, а цела, па загаду Вольгаву ў яр звярам на разарванне, кінулі.

Калі мінула тры гады, з'явіўся ў град Ладагу датчанін малады. Высокі ды статны, валасы золатам на сонцы зіхацяць, але скроні ўжо сівізной ранней выбелены. Твар худы з жаўцізнай, суровы і мужны. Вочы сінія пільна глядзяць, пранізліва, а ў глыбіні іх – журба. Цяжкая. На плячах дана сіні корзень** накінуты. Ды так, што ўвесь правы

* *Рынды* – княжскія целаахоўнікі.

** *Корзень (карзно)* – плашч, які ў славянаў насілі звычайна людзі высакародныя, князі.

бок яго прыкрывае. На срэбным поясе меч, але з правага боку ля сягна вісіць; з ім пабрацімаў пяцёра. У траіх галовы выгалены, толькі доўгія асяледцы* вецер развявае. Шукаў когосьці дан і на трэці дзень з Вышатам Няжданавічам сышоўся. Доўга гаманілі воіны. А потым павёў гасцей славенін у вотчыну сваю. На досвітку, калі клубіўся сыры асенні туман, закутанья ў плашчы, выйшлі яны з церама светлага і скіравалі да бярозавага гаю. Пад нагамі суха шамацелі апалыя лісты. Доўга ішлі моўчкі.

Нарэшце, Вышата спыніўся ля невялікага ўзгорка, зарослага травой засохлай і ўсыпанага жоўтай лістотай.

- Ну вось, Хальудан, - уздыхнуўшы, мовіў ён. - Тут я яе ды сябры мае верныя і пахавалі насуперак загаду княжаму.

Датчанін моцна сціснуў яго за плячо. Вышата, крыху памаўчаўшы, сказаў:

- Меч, ёй табою дораны, Секачом клікала.

Вікінг аблізаў перасохлыя губы і ўсміхнуўся.

- Цяпер жа, баярын, клічуць мяне Хальуданам Сухарукім. Усе косці пераламаў мне молат Хадгара Мядзведзя. Думаў, не вытрываю, але на Эрыне лячыла мяне адна вальхская чараўніца. Зброяй ледзьве не нанавя валодаць навучаўся. Цяпер адной рукою не горай, чым дзвюма змагацца магу. Правая ўсохла. Цела цяпер яна не слухае. Больш за год на шкурах вяляжаў, мабыць, Фрэя з хваробы выцягнула. Выжыў. Асколкі касцей скрозь мяса разам з гноем выходзілі.

Воін зірнуў на магільны пагорак.

- Кахаў я дзеву гэту, дужа кахаў. Мабыць, усё жыццё кахаць буду. Эх! Каб мая была! Але не пажадамі таго норны.

Вышата кінуў.

- Злая ёй выпала доля. Жыццё кароткае, а гора шмат.

- Багі часцей бываюць жорсткімі, чым добрымі, - адказаў Хальудан. - Ты добры чалавек, баярын, - мовіў ён Вышаце. - Хачу з табой пад дзёрнам прайсці**.

- Згодны, - адказаў славенін. - Ты мне таксама да душы прыйшоўся.

Воіны выразалі кавалак дзірвану і ўзнялі яго на дзіды. Вышата выцягнуў руку і надрэзаў яе ля далоні. І кроў яго пацякла струменьчыкам, змешваючыся з крывёй вікінга.

- А ці не чуў ты, пабрацім, - спытаў Вышата датчаніна, - што

* *Асяледзец* – пasma валасоў; першапачаткова лічыўся адзнакай высокага роду. Так стрыгліся скандынаўскія конунгі.

** *Прайсці пад дзёрнам* – абрад пабрацімства, прыняты ў скандынаваў.

пра Ульфа Бярсерка людзі баюць?

Хальудан толькі галавою пакруціў.

- Славуты вікінг, - адказаў ён. – Такіх цяпер, апрача яго, калі жывы яшчэ, няма. Калі знішчылі вы яго хірд, з'явіўся Ульф у Даніі. Казалі людзі, нібы звар'яцеў ён. За забойства тады Ульф быў у Даніі па-за законам аб'яўлены. Конунг пазбавіў яго вотчыны і выгнаў яра з краіны. І стаў Ульф хёўдынгам вікінгаў – марскім каралём. І вось зноў ён прыйшоў на Селунд. Шмат каго з людзей конунгавых у неварачь выправіў. Сам быццам смерці шукаў. Дружына ў яго падабралася не горай за былую. У паход далёкі пайшоў Ульф і знік у моры. Даходзілі чуткі аб яго набеггах дзёрзкіх, а потым перасталі. Кажуць, што ў далёкі Міклегард накіраваўся Мараход, а то і яшчэ далей – быццам у Серкланд*. Не было яму ў баі роўных. Скегі Доўгі Меч, правадыр мой даўні, так і не ўстаў з ложка. Яму клінок Ульфаў хрыбет скалечыў. Ногі ані не слухалі. Лечцы – вядзьмаркі хёўдынгу ніякімі сродкамі здароўе вярнуць не змаглі. Зразумеў Скегі, што чакае яго смерць на гэтым ложы абрыдлым. Загадаў ён несці дзіду. Для Одына ўзрэзаў сябе правадыр. Велічны курган над ім насыпалі.

Доўга сядзелі пасля моўчкі воіны. Глядзелі пабрацімы на пагорак магільны, засыпаны лістотай, і мовіў Хальудан:

- Што ж, баярын, пара. Сёння мне адыходзіць у Нарвегію. Час прыспеў. Харальд чакае мяне. Празвалі яго людзі Касматым, таму як не стрыжэ ён валасоў сваіх, пакуль усю Нарвегію не скорыць! І павер мне, пабрацім, што той час, калі ён абрэжа сваю касу, калісьці прыйдзе. Харальд стане вялікім каралём, які аб'яднае Нарвегію, аб'яднае яе ўпершыню. Дзіўна! Тры зімы назад супроць яго я ваяваць думаў, а цяпер вось адно стырно трымаем.

Хальудан кінуў апошні позірк на магілу Надзеі, уздыхнуў, і хутка ўжо постаці воінаў згубіліся сярод бяроз, якія шчодро сыпалі лісце. Круціліся лісты ў апошнім танцы. Ціха шамацелі ў нерухомым паветры і ціха клаліся на зямлю, пад рознакаляровым дываном хаваючы непрыкметны пагорчак.

* *Серкланд* – зямля сарацынаў.

Я - ЛОКІС*!

*Летнія травы
Там, дзе зніклі героі,
Як сон.*

Басё.

На абымшэлым дубовым бяравяне сядзеў высокі чалавек магутнага складу. Апануты быў ён у простую льняную кашулю, расквечаную на рукавах мудрагелістым шыцём, і старыя паласатыя парты, якія звычайна ў зшлыя часы насілі нарманы. На шырокіх плячах гэтага мужа ляжала срэбная скура вялізнага мацёрага ваўка. Пасівелая пыса звера, з пустымі вачніцамі, жудасна выскаляла сцёртыя жоўтыя іклы на грудзях яго. Лёдзіста – шэрыя, нібы замерзлая вада, вочы пільна сачылі, як золатавалосы юнак б'ецца на мячах з суровым аднавокім воінам, на левай руцэ якога не хапае двух пальцаў. У воіна чорныя, але ўжо дужа пасівелыя на скронях валасы, заплеченыя ў тоўстую касу, якая падае ніжэй сцягна. Твар голены, у сіняватых палосах падгоеных шнараў. Ён усміхаецца, і на сонцы зіхацяць снежна-белыя моцныя зубы.

- Хутчэй. Хутчэй сячы, Лакісон! – крычыць чорнавалосы, насядаючы на маладога. – У твае шаснаццаць зім я ўжо паліў варожыя караблі і кахаў дзяўчат! А ты яшчэ не вывучыўся нават трымаць

* *Локіс* (літоўска – пруск.) – мядзведзь.

зброю!

Юнак злізваў з вуснаў салёны пот, які ручаямі цёк па яго твары і па-рысінаму зыркаў зялёнымі вачамі. Усмешка блукала па вуснах чалавека ў воўчай скуры. Цвёрдымі, быццам бы жалезнымі, пальцамі ён круціў доўгія русыя вусы, цёр светлую шчэць на даўно не голеных шчоках.

- Добрае ваўчанё выгадаваў ты, Локіс, - пачуўся прастуджана-хрыплы, непрыемны голас.

Локіс падняў кудлатую галаву і адкінуў з ілба доўгія русыя пасмы.

- Так, Скаманд, расце воўк. Я ганаруся ім. Мала каму па сілах так доўга цягацца з Варнісам* на мячах.

Скаманд – асілак-яцвяг** з чырвоным тварам кіўнуў цяжкай галавой. Яго саламяная барада расла жмутамі і не магла схваць плямы і шнары ад апёкаў.

- На мячах Храўн*** лепшы.

У гэты момант меч выслізнуў з рукі юнака, узяўся ў паветра, ззяючы ў сонечных промнях, і апынуўся ў руцэ чорнавалосага. Тры пальцы – тоўстыя і вузлаватыя, як карэнні, моцна сціснулі пераплеценае скуранымі паскамі дзяржанне. Два бліскучыя лязы крануліся белай шыі маладога ваякі.

- Вось і ўсё, Лакісон, - мовіў Храўн і зарагатаў.

- Я буду валодаць зброяй, як ты, Храўн! – цяжка дыхаючы, усклікнуў юнак. – Нават лепш за цябе! Чорнавалосы паляпаў яго па плячы, аддаў меч і зноў зарагатаў.

- Навука такая каштуе не танна, Лакісон, - сказаў воін, паказваючы на сваю пустую левую вачніцу.

У адрозненні ад пальцаў на знявечанай левай руцэ, пальцы на правай былі доўгія, тонкія і прыгожыя. Далонь маленькая і вузкая.

- Мне было дзесяць зім, калі я пайшоў у свой першы паход з вікінгамі. Цяпер жа мне ўжо мінула сорок. Трыццаць зім я нашу меч.

Ён раптам замаўчаў і зірнуў на хлопца.

- Ты будзеш лепшы, чым я, Лакісон, калі дажывеш да маіх гадоў. А зараз – ідзі. Унь, бацька зачакаўся.

Юнак адкінуў з вачэй мокрыя валасы і накіраваўся да Локіса. Высокі і не па гадах моцны, рухаўся ён мякка, нібы дзікі кот на паляванні. І бачна было: воін ідзе – не бязвусы хлапчук – падлетак.

- Ён вельмі нагадвае тварам Алнэ****, – прамармытаў Скаманд

* *Варніс* (пруск.) – крумкач.

** *Яцвягі* – заходнебалцкае племя.

*** *Храўн* – (скандынаўскае) крумкач.

**** *Алнэ* (пруск.) – сарна, дзікая каза.

і раптам змоўк, сустрэўшыся позіркам з Локісам.

Празрыста-шэрыя, як кроплі сцюдзёнай расы на золку, зрэнкі правадыра рэзалі не горай за баявы пэйле*. Нібы глядзеў гэта не чалавек, а сам Пікал** зірнуў з цемры скрозь чалавечыя вочы. Страшэнны глыбокі шнар на правай шчацэ наліўся барвай. І Скаманд, адважны да адчаю вітынг***, адчуў у горле агідны камяк страху.

- Не дарэмна сканды**** завуць цябе Локі*****.

"У нас і ліцьвінаў ты мядзведзь, у скандаў жа імя бога носіш. Ды якога!" – падумаў яцвяг, апускаючы вочы.

Ужо ў які раз успамінаў ён, што амаль нічога не ведае пра свайго ваяра. Толькі тое, што быццам бы паходзіць ён з Дайнавы*****, дзе ў князя Дзіркота ў дружыне не апошнім вітынгам быў.

Але пайшоў князь вайною на ляхаў, ды не меў удачы ў вайне той. Пасеклі дайнаўцаў ляхі. Дужа парэзалі. Сам князь з воямі лепшымі ў сечы галаву склаў. Мала хто ўратаваўся. А цяжка параненага Локіса знайшлі Стэгісавы самбы*****. Ну, а далей... Тое шмат хто з вітынгаў ведае. Доўгія зімы песціць Локіс у душы помсту. Не, не ляхам. Смакуе яе. Як цмок, хавае лютасць у сэрцы сваім. Толькі Скаманд ды аднавокі нарвэг Храўн, якога завуць яны Варнісам, ведаюць тое, чаго не ведае больш ніхто. І не дарэмна людзі Поўначы – сканды завуць Локіса – Локі (Локіс-Локі – так, на свой лад, сканды імя бога завуць Локіса. Локі – самая таемная асоба ў скандынаўскай міфалогіі). Яны любяць дайнаўца. Завуць яго сваім хёўдынгам. Удачлівы хёўдынг. Сам Аднавокі ахоўвае яго. Любіць правадыра і Скаманд. Добра памятае яцвяг пякучыя языкі ахвярнага полымя, якое запалілі пад ім вайдэлоты самбаў. З гэтага жэглішча зняў яго Локіс. І калі загаіліся абпаленыя ногі, аддаў яцвяг свой меч і вернасць сваю славу таму правадыру зграі марскіх рабаўнікоў і атрымаў месца на дракона-галовай скандскай ладзі і сваю долю ў здабычы. І ўжо не першы год яго рум***** быў на носе дракара. Суровы і дзёрзкі быў правадыр.

Жорсткі быў. І нават самыя адважныя і ваяўнічыя з прускіх

* *Пэйле* -- прускі баявы нож.

** *Пікал* -- бог некля і цемры ў старажытных прусаў. Уладар прывідаў і духаў – насеялаў.

*** *Вітынг* (пруск.) - віцязь, воін, герой.

**** *Сканды* – скандынавы.

***** *Локі* – скандынаўскі бог падману, хлусні.

***** *Дайнава* – старажытнае княства на землях Заходняй Беларусі.

***** *Самбы* – адно з прускіх плямёнаў, якое адрознівалася ваяўнічасцю.

***** *Рум* -- лаўка для весляра на дракары. На носе дракара сядзелі толькі самыя адважныя, знакамітыя воіны.

плямёнаў – самбы, якія жылі вайною і для вайны, і тыя змяняліся ў твары, калі ў заліве Халібо з'яўляліся жудасныя чорныя ладдзі Злога Локіса, Локіса Прывязаная Сякера, Локіса Цмок у Грудзях! Ведалі самбы, што воіны дайнаўца пойдучь за сваім правадыром хоць да скандскай Валгалы, што ззяе золатам даху ў небе, хоць у цемру да калматага Пікала. І не за тое, што сыпаў шчодрай рукою срэбра Локіс у шоламы сваіх людзей, а за тое, што за кожнага з іх, не мяркуючы, жыццё паклаў бы. За тое любілі. За тое на смерць ішлі. І не было ў сечы ім роўных. Правадыр вёў іх да перамогі. Яны за яго паміралі.

Юнак стаяў перад Локісам, апусціўшы мускулістыя рукі і намагаўся па вачах бацькі здагадацца, ці задаволены той міжбоём. Але вочы правадыра, як заўсёды, заставаліся абыякавымі. Локіс ніколі не песьціў пасона*.

- А ці не занадта суровы ты да яго? – не аднойчы казаў Локісу нават Храўн. А ўсе ведалі, што не дарэмна празваны нарвег Жалезным Сэрцам. Але правадыр толькі паціскаў плячамі. Калі ў жорсткім абардажным баі з данамі сын выратаваў яму жыццё, нават тады нічога не сказаў мужнаму падлетку суровы Локіс. Толькі ў вочы ўважліва паглядзеў, паклаўшы на худое юнацкае плячо цяжкую шурпатую далонь, чорную ад смалы, і ўсміхнуўся.

Дайнавец падняўся з бярвяна. Ён маўчаў.

Маўчаў і сын яго. І вось непрыкметная ўсмешка кранула цвёрдыя вусны важара.

- Не так дрэнна ты змагаўся сёння, Трынтвей**, – нарэшце мовіў ён, і вочы юнака зазіхацелі. – Рыхтую я чарговы паход на Самбію. Прыйшоў час, якога жадаў я доўгія зімы. Думаю, стаў ты мужам, і чакае бог воінаў, што, нарэшце, выканаю я клятву, якую даў, калі яшчэ не прыдбаў сівізны ў валасах. Ты ведаеш, што значыць тваё імя! – Трынтвей кінуў золатавалосай галавой – Пойдзем на маёй ладдзі, сын. Па сканчэнні паходу “Якая п’е вецер” падарункам табе будзе. Разам з дымам ты выправіш Стэгіса да Пяркуна!

- Або выпрасташ яму рэбры*** і паслухаеш, як будзе вішчэць пад тваім нажом, нібы парсюк, конунг*** людзей туману****, які загадаў аддаць багам тваю маці. А цябе, немаўля, выкінуць у лес – на

* Пасон (пруск.) – прыёмны сын.

** Трынтвей (пруск.) – помста.

*** Выпрастаць рэбры (урэзаць крывавага арла, чырвонага арла, або крумкача) – жудаснае пакаранне смерцю, прынятае ў германскіх пляменаў. Чалавеку на спіне рассякалі і расцягвалі ў бакі рэбры, пасля чаго яны нагадвалі птушыныя крылы. Потым даставалі лёгкія і сэрца.

**** Конунг (сканд) – кароль.

***** Людзі туману – скандынаўская назва прусаў.

разарванне звярам, а далоні бацькі твайго – дзідамі да дуба прыбіць!
– прамовіў аднавокі Храўн – Варніс.

Трынтвей маўчаў, сціснуўшы пабялелыя вусны, зялёныя рысыныя вочы яго праменілі пякучае полымя. Нарэшце, бацька палічыў яго мужам, воінам! Ён палічыў яго годным для помсты лютаму ворагу. Усё жыццё рыхтаваўся да гэтага моманту Трынтвей, і прага помсты атруціла яго душу, як калісьці атруціла адважнае сэрца яго бацькі. І жахам веяла ад імя гэтага прыгожага золатагаловага хлопца. Адночы папытаў ён Храўна, чаго чакае Локіс? Чаму не напоіць Стэгіса яго ж крывёю? Усміхнуўся нарвег і мовіў:

- Толькі трэль спяшаецца. Бацька твой – хёўдынг! І не міне Стэгіса, Шуляком празванага па вашаму, а мы завём яго Хаўкам*, кара лютая. Конунг Сямланду** ведае гэта. Смерці не баіцца ўладар людзей туману. Ён – воін і кароль! Але горай за смерць – яе чаканне. Шмат разоў спрабаваў ён забіць Локіса. Але не так проста завуць яго дзеці фёрдаў Локи! Бацька твой – хёўдынг! Ты яго помста!

Так казаў аднавокі воін юнаку.

- Трымай, сын мой, - Локіс працягнуў хлопцу цяжкі меч у каштоўных похвах, выкладзеных бліскучым срэбрам. – Калісьці я ўзяў яго ў цяжкай сечы ў правадыра данаў. Думаю, будзеш ты годны гэтай славутай зброі!

Нічога болей не сказаў Локіс. Адварнуўся і нетаропка пакрочыў да берага, дзе воіны мазалі перад паходам дракары смалою марскіх коней. Трынтвей агаліў меч. Зазіхацела на вясновым сонцы блакітнае лязо, па якім паўзлі хвалістыя “змейкі” - малюнак цудоўнага франкскага дамаску. Ад срэбнага крыжа цяклі ля неглыбокіх долаў скандскія руны.

- Добрая зброя, – пахваліў Храўн. – Старадаўняя. Пэўна, вялікія воіны валодалі ім, мячом гэтым. А імя клінку – Ёрмунрэк – імя славутага старажытнага конунга готаў. Каштоўны падарунак, Лакісон, вельмі каштоўны. Такая зброя жыве сваім жыццём, але верна служыць воіну, які ўдосталь поіць яе крывёю!

- Здаецца мне, Локи, цяжкі камень маеш ты на грудзях сваіх, і цяжкія думкі катуюць тваю галаву. Блага гэта напярэдадні паходу. Хірджаны гамоняць, не бачылі цябе раней такім, хёўдынг. Дрэнна.

Локіс не адказаў Храўну. Паварушыў вуголле, і густая, ліпучая цемра, якая ўжо падпаўзла да прытухлага вогнішча, спалохана шуганула ў бакі. Скаманд падкінуў дроў, і полымя асвятліла суровыя, пасечаныя шнарамі твары воінаў. Чорны цень калыхаўся за іх спінамі. У глыбіні лесу застагнаў пугач.

- Ну, чаго маўчыш? – запытаў яцвяг. – Выхаваў зверанё, цяпер

* Шуляк – каршун, хаўк (сканд.) – ястраб.

** Сямланд – Самбія.

няхай кусае! Каб болей балела Стэгісу, падзель гэтага і гадаваў кроў яго. Хачу я зазірнуць князю ў вочы, калі даведасца самб, што вантробы яму цягне ўласны сын! І няхай пабачыць Алнэ, як дзіця яе забівае бацьку!

- Помста годная вікінга, - кінуў Храўн.

- Можа тады ўспомніць яна, як плявала мне ў вочы, калі прыбівалі вітынгі мае далоні да дуба, - выскаліўся Локіс. – Плявала тая, падзель якой я змагаўся за Стэгіса! Тая, што абяцала маёй быць!

- Сапраўды! – зарагатаў Храўн. – Ты сам Локи! Нават ён не адпомсціў бы лепш!

- Мабыць, не мае ён такіх папличнікаў, - усміхнуўся Локіс. – Ну, досыць языком малоць, як тыя бабы за шыццём. Спіце. На золку адыходзіць! І памятайце! Трынтвей не павінен даведацца праўды. Ён – мой сын! Я зрабіў з яго ваўка на пагібель кроўнікам сваім. Надоўга запомняць помсту Локіса! Уся Прусія!

Дайнавец адкінуў з грудзей цяжкую мядзведжую скуру. Моцны звярыны дух ляснога гаспадара, забітага ім гэтай зімой, яшчэ ішоў ад поўсці. Правадыр уздыхнуў. Сну не было. Прахалода вясновай ночы пакусвала за ногі. У бездані чорных нябёс ззялі бліскуча – залатыя, таемныя і далёкія зоркі. Аднойчы адзін ірландзец – гадгедлар*, ізгой і забойца, распавядаў Локісу, што зоркі – гэта душы воінаў, якія з гонарам загінулі ў мінулых бітвах. Ён даўно выракся сваёга бога і, мабыць, дзесьці там, у вышыні, зіхаціць і яго зорка. Мелмордха паклаў сваю рудую галаву ў Варміі. Локіс павярнуўся на другі бок, нацягнуў на галаву скуру і сплюшчыў вочы. А сон не ішоў.

... Высокія воіны з тварамі, як хваёвая кара, і магутнымі рукамі, колеру чырвона- шэрай гліны, на скрыжаваных дзідах нясуць цяжка параненага. Пад воўчай скурай уздрыгвае ў ліхаманцы зусім малады хлопец. Твар яго пажайцеў ад хваробы – трасцы, схуднеў, пад празрыстай скурай бачна, як б'ецца яшчэ жыццё ў сініх жылах. Спяшаюцца самбы, аблізвае чорныя вусны скнара - Пікал! Што ж, калі паспеюць, можа і дамовіцца вайдэлот з князем мерцвякоў. Адчувалі вітынгі: незвычайнага ваяра нясуць яны ў паселішча. Таму і неслі.

- Навошта прыцягнулі вы гэтую падлу? - спытаў воінаў сваіх Стэгіс.

- Дык дыхаў яшчэ, - паціснуў плячамі Вайкіт. – Цмока – пачвару жахлівую на грудзях сваіх мае. Раны цяжкія мае, звычайны чалавек не вытрываў бы. А гэты яшчэ і сам ногі валок. Мы бачылі.

- Няма мне справы да яго, - сказаў князь. – І ў жыцці яго няма

* *Гадгедлары – ірландцы – хрысціяне, якія выракліся Хрыста і ваявалі супраць свайго народа.*

патрэбы. Належыць ён уладару насеялаў*. На вачах яго – цень крылаў крумкача Пікала!

- З ім я гаворку весці буду! – раптам пачуўся гучны голас за спіною Стэгіса.

Князь заскрыгатаў зубамі, збялеў тварам. Вайдэлот самбаў стаяў за ім. Воіны апусцілі галовы. Высокі, сухі целам і цёмны скурай, карчакаваты, нібы старое, бітае маланкамі дрэва, слуга Пяркунаў апіраўся на закручаны зверху дубовы кій. Жоўта – зялёныя драпежныя вочы глядзелі ў пабялелы ад гневу твар Стэгіса.

- Пяркун не дарэмна не аддае яго Пікалу, - мовіў стары. – Нясце яго да мяне, ды хутчэй.

- Клятвы вядзьмак, – ціха прасіпеў князь і шпарка закрочыў прэч. Люта ненавідзеў ён старога вайдэлата, які абмяжоўваў яго ўладу і не саромеўся гэта паказаць. Ён, а не Стэгіс, уладарыў самбамі. З ім, а не з князем, размаўлялі багі. І пры ўсёй сваёй нянавісці разумеў Шуляк, што нічога змяніць не можа. Сілу, вялікую магуту і ўладу мелі вайдэлоты, за якімі стаяў вялікі Крыве!

За ім жа – суровыя багі туманнай Прусіі.

Упершыню ўбачыла яго Алнэ ля ляснога возерца. Ён сядзеў на беразе, выцягнуўшы хворыя ногі, і ў задуменні сачыў, як на чорную ваду ціхенька апускаюцца чырвона-жоўтыя асеннія лісты. Самбы не любілі сюды заходзіць.

Зачараванае гэта было месца, і не належала яно свету жывых. Заўсёды, нават калі шалёны паўночны лістадзёр ламаў на магутных дрэвах вяршыні, у гэтым ракітніку панавала цішыня. Жудасная цішыня. Здавалася, ніякая сіла не зможа парушыць мёртвы спакой гэтай чорнай бездані, дзе (самбы былі ў гэтым упэўнены) адпачывалі Пікалавы слугі. Але Алнэ больш баялася сваёга мужа, чым жудасных насеялаў. Ганарлівая яцвяжская кроў цякла ў яе жылах, і продкі яе былі славуць ваіны. Не аднойчы заходзіла яна ў гэты ціхамірны куток, уцякаючы ад служкаў сваіх. І ёй не было справы, што жорстка караў суровы Стэгіс тых, хто не звочыў, куды збегла яго трэцяя, каханая жонка – прыгожая, чароўная Алнэ, мілая яго жорсткаму сэрцу! Але ж не кахала яна славу тага ўладара ваяўнічых самбаў. Не сама ішла за яго – бацька аддаў. За табун злых баявых коней ды зграю лютых слідэнікаў**. Не мала даў Стэгіс. Ох, не мала. Але ж не пажадала самба яцвяжка ганарлівая. Не да душы быў. Не хацела з ім легчы, сілай браў яе Стэгіс. І не аднойчы бачыла Алнэ барвоае полымя ў зрэнках правадыра, калі выклікала яго гнеў. Заплюшчвала яна вочы, бойкі чакала. Але апускаў кароль Самбіі кулак цяжкі. Цадзіў скрозь зубы.

* *Насейлы* – (пруск.) прывіды, душы. Уладар іх – Пікал.

** *Слідэніксы* – прускія баявыя сабакі.

- Другую ўжо забіў бы, - хрыпеў Стэгіс, - цябе не магу. Кахаю цябе, дурніцу. Але ж сцеражыся. Не цягай каршуна за пер'е. Вочы ён табе выдзяўбе! Смерць табе лютая будзе!

Потым заўсёды была цішыня. Як на гэтым вась чорным возеры. Стэгіс выходзіў, пакідаючы яе з заплюшчанымі вачамі, і яна ніколі не чула яго крокаў. Ён знікаў, нібы прывід. А яна доўга яшчэ ўздрыгвала ў цемры князевых пакояў, абхапіўшы рукамі круглыя, прыгожыя калені. Яна баялася яго. Толькі гэты чалавек быў здольны выклікаць у ёй жах. Толькі ён. Спрабавала яна пакахаць гэтага самбійскага шуляка. Але каханьня не было. Замест яго прыйшла нянавісьць. Што ж, праўду казала ёй у дзяцінстве старая служка яе, што будзе яна рабой мужу свайму. І нельга супрацьстаяць лёсу.

Жонкі прусаў цалкам належалі сваім мужчынам. Ён – муж, быў іх гаспадаром і панам, і доля жаночая – скарыцца яму. А не – смерць! А вась гэты зусім быў не падобны да Стэгіса. Дайнавец, што сядзеў зараз ля чорнай вады і назіраў за карагодам лістоў. Дзівак, што тут скажаш. Цікава, пра што думае гэты юнак, ужо адзначаны завесамі жорсткіх бітваў. Пра маці? Аб чым марыць? Што пакінуў у Дайнаве? Каханку? Цікава! Вось ужо амаль месяц, як падгаіліся раны яго цяжкія і, абаліраючыся на бярозавы каштыль (дрэнна зрасталася зламаныя нага), штодзень цягнуўся ён да таёмнага, засыпанага лістотай возера.

Тутэйшы вадзянік чамусьці не перашкаджаў яму. Напэўна, дужа паважаў самбійскага кудара, які вырваў маладога воіна з халодных рук Мажаны*. Хлопец падоўгу сядзеў на беразе, слухаючы шэпт старажытнай пушчы. І апошнія дні ён пачаў браць з сабою сваю цяжкую двухручную сякеру з драпежна выцягнутым лязом. Знявечаныя ў сечы ногі яшчэ не надта добра слухалі яго. Як потым даведалася Алнэ, хлопца гэтага прыдушыў забіты пад ім конь. Але дайнавец болей не жадаў чакаць. Вось і зараз, скінуў доўгую белую кашулю і пачаў бой з невядомым ворагам. І ніколі яшчэ не бачыла Алнэ, каб хто з вітынгаў так хвацка валодаў гэтай страшнай зброяй. З гулам рэзала яна паветра, лятала, нібы маланка раз'юшанага чымсьці бога-грамавіка, скакала з рукі ў руку. Пасля хваробы дужа схуднеў хлопец. Кожную жылу бачна было. Магутнае, гнуткае цела, пакасаванае баявымі шнарамі, заліваў пот. Доўгія каштанавыя валасы ліплі да мускулістай спіны. І вась кінуў сякеру ў сухую траву і, нават не павярнуўшы галавы ў яе бок, мовіў Локіс:

- Ну, і доўга яшчэ ў гушчары пільнаваць мяне будзеш? Выходзь жа! Чаго хаваешся?

Крыху памарудзіўшы, выйшла яна з-за вялізных старых ялін. Высокая, тонкая і чароўна прыгожая. З хвалістымі залацістымі

* *Мажана* – жанчына, увасабленне смерці ў прусаў.

валасамі і вачамі колеру ціхамірнага вясновага мора. І доўга моўчкі стаялі яны, і, нібы зачараваны, глядзеў дайнавец у бездань яе сініх вачэй.

- Я ведаю, - мовіла нарэшце яна. - Ты - Локіс!

Воін усміхнуўся.

- А ты, мабыць, сама Латыс*?

- Не, - з усмешкай адказала дзяўчына. - Я жонка ўладара самбаў.

Локіс кіўнуў мокрай ад поту, калматай галавой.

- Я бачыў цябе раней, красуня.

Зірнула дзева яму ў вочы і дакранулася тоненькім пальчыкам сінняй татуіроўкі на грудзях дайнаўца. Жакхівы цмок крыважэрна выскаляў на яе іклы. Доўгі сіні язык пачвары быццам бы злізваў кроплі поту з маладога дужага цела.

- Адкуль гэта ў цябе? - шапнула яцвяжка.

Локіс паціснуў магутнымі, нібы з каменю, плячамі.

- Калісьці людзі князя Дзіркота забілі на паляванні мядзведзіцу. З яе нары выцягнулі смаркатае хлапчанё. Малы бурчаў і кусаўся, нібы звер, і на грудзях яго сінела выява жудаснага цмока. Вайдэлот Дзіркатаў мовіў князю, што такога звера, калісьці, быццам бы насіў на грудзях Палтэс** - уладар Полацка, які прыйшоў з-за сцюдзёнага паўночнага мора. Болей нічога не ведаю. Ведаю толькі тое, што князь загадаў выхаваць тое дзіця. Малы вырас, і аднойчы яму пашанцавала. Вельмі пашанцавала. Ён застаўся жыць пасля крывавай бітвы, апрытомеў ад цяжкіх ран, выкараскаўся з хваробы і ўбачыў найпрыгажэйшую дзяўчыну ў свеце!

Алнэ апусціла вочы.

- Мядзведзь у чалавечай скуры. Я сачыла, як ты валодаеш сякерай. Няблага. Не жадаеш прапанаваць яе гаспадару гэтых земляў?

- Усе гэтыя дні ты пільнавала мяне, каб паклікаць на службу да Стэгіса?

Не заўважыла Алнэ, як ён наблізіўся да яе і накрыў яе маленькія далонькі сваімі жалезнымі пальцамі...

Локіс цяжка ўздыхнуў і вылез з-пад цёплай скуры. Была ўжо глыбокая ноч і становішча спала. Толькі вартавія па-воўчаму, нячутна краліся ў цемры, ахоўваючы сон братаў па зброі. Каля суседняга вогнішча сядзеў на калодзе Храўн і песціў асёлкам лязо Бацькі Слэз.

* *Латыс* - багіня вод і гадаў. Жыла ў яліне.

** *Палтэс* - легендарны полацкі князь. Аб ім згадвае толькі адна скандынаўская сага. Ніхто не ведае, кім ён быў. Ці то скандынавам, ці варагам, ці кім іншым. Кажэ сага, што прыйшоў з-за мора гэты віцязь.

- Чаго не спіш, Варніс? – спытаў правадыр, прысеўшы побач!
Вікінг паціснуў шырокімі, магутнымі плячамі і адкалаў свой
улюбёны меч.

- Ды так, Локі, успаміны.

- Усё сумуеш па Хардрадзе* ?

Нарвег скінуў з плячэй плашч з лісавага футра і зірнуў на
дайнаўца бліскучым вокам, у глыбіне якога адлюстроўваліся языкі
полюмя.

- Ён быў лепшы з конунгаў. Апошні конунг – скальд**, конунг
– вікінг. Ён загінуў і ўсё меней становіцца нас – сэконунгаў*** –
ўладароў Кітовай Сцяжыны****. Памятаеш, калісьці мовіў ты, што
наш час скончыўся. Тады, у Ярыцлейфа***** конунга, ты сказаў
праўду, бо ў той час бачыў далей за мяне. Час вікінгаў зышоў, Локі. Я
ведаю, ты не можаш забыцца, што калісьці я пакінуў тваю ладдзю і
пайшоў за Харальдам.

- Годзе, годзе аб тым, Варніс. Не аднойчы ты ратаваў мне
жыццё, пабрацім, ты дапамог мне стаць сэконунгам. Вось што не
забудуся я да смерці! А Хардрадэ быў годны таго, каб за ім ішлі такія,
як ты. І ведай, пабрацім, не маю я на цябе зла. Кроў дарэмна не
змешваюць. Хоць і балюча мне было, што лічыш ты Харальда лепшым.
Ды я разумеў. Хардрадэ – вялікі конунг. Такіх болей не будзе. І ты не
здрэдзіў мне, калі аддаў яму свой меч.

- Усё так, хёўдынг. Харальда больш няма, і зноў я з табою. Бо
не знайшоў людзей, якія былі б за цябе лепшыя.

Храўн замаўчаў, гледзячы ў агонь. Маўчаў і Локіс.

- За ім бадзьяўся я па свеце. Дзеля яго прыняў Хрыста і служыў
у Міклегардзе***** далёкім к'яру*****, – нарэшце мовіў вікінг. – І на
сваіх руках я нёс яго на карабель, дзе ён пажадаў аддаць Богу душу,
калі сакская страла працяла яму горла. Я змагаўся побач, але не паспеў
прыняць тую змяю ў сваё сэрца, хоць і кінуўся ёй насустрач, бо
заўважыў, як сакс нацягнуў лук, - Храўн аблізаў перасохлыя вусны і
глытнуў з влізнага турынага рога, акутага срэбрам. – Бачыў бы ты

* *Харальд Хардрадэ (Суровы)* – нарвежскі кароль, які загінуў у 1066 годзе ў бітве ля Стэмфардбрыджу, калі спрабаваў заваяваць Англію.

** *Скальд* – паэт - воін у скандынаваў.

*** *Сэконунг* – марскі кароль – назва вікінгскіх правадыроў, якія гамарыліся, што не адно лета не жывуць на землі.

**** *Кітовая Сцяжына* – у паззіі скальдаў кёнінг мора.

***** *Ярыцлейф* – кіеўскі князь Яраслаў Мудры, якога нарманы звалі

Скупым.

***** *Міклегард* (сканд.) - Канстанцінопаль

***** *К'яр* – кесар, васілеўс.

вочы Элісіў*, калі зямля праглынула цела Харальда. Я воін, Локі. Я ліў кроў, паліў, рабаваў і гвалціў. І празвалі мяне Жалезным Сэрцам. Але да гэтай пары памятаю я вочы дачкі конунга русаў.

- Здаецца мне, што памякчэла тады тваё жалезнае сэрца, Варніс. Храўн усміхнуўся.

- Няўжо думаеш, што памякчэла яно падзель слёзных жаночых вачэй? – сказаў ён. - Мае валасы, Локі, ужо беліць шарон сівізны, і снег на скронях маіх – гэта снег паходаў, у якіх я бачыў шмат вачэй. Я бачыў у іх жах і боль, нянавісьць і шаленства. Я шмат чаго бачыў, Локі. Але не магу забыцца я таго, што ўбачыў у вачах Элісіў. І тады зразумеў я, чаму забараняе Хрыстос ліць кроў.

- Хрыстос? – прыпадняў бровы Локіс і агаліў ва ўсмешцы моцныя белыя зубы. – Ілжа хрыстовых вайдэлоатаў даўно атруціла цябе, пабрацім. Я заўсёды казаў табе гэта, Варніс!

- Я ніколі дужа не верыў ім, Локі. Папы трымаюць крыж адной рукою! У другой жа – меч! Я змяніў Одына і Тора** на Хрыста, каб быць побач з чалавекам, якога любіў. І калі ён памёр у мяне на руках, я зразумеў, што чалавечае жыццё ўсё ж нечага каштуе. І я кажу гэта табе, хёўдынг, таму, што бачу, як змяніўся ты ў апошнія дні. Каля Стэмфарду я страціў вока, але стаў бачыць лепш. Далей. І бачу я тое, чаго не заўважаюць іншыя. І жадаю табе сказаць я, пабрацім. Бо я ведаю: помста не заўсёды прыносіць асалоду.

Цішыня. Ціхая сінья ноч панавала над зямлёю. Мужчыны доўга маўчалі, слухаючы таемны шэпт лесу, і над галовамі іх зіхацелі халодныя зоркі. Локіс нарэшце ўстаў на ногі і мовіў Храўну:

- Трэба хоць крыху паспаць. Хутка ўжо ўзыхдзе Дайнайна***.

Храўн кіўнуў і паварушыў галінай вуголле. Локіс зірнуў на пабраціма.

- Варніс...

Вікінг падняў галаву. Бліснула ў святле вогнішча яго суровае вока.

- Ты ведаеш. Пяркуну я абяцаў Шуляка. Агонь, які доўгія гады паліў маё сэрца, чакае яго! Агонь помсты! І яна будзе мне салодкай, Варніс. Мядзведзі ніколі не даруюць абразы. Я – Локіс!

- Не дарэмна кажуць людзі, што жыве цмок у тваіх грудзях, брат мой. Ты ведаеш, Локі, я заўжды з табою! Але я ведаю, хёўдынг, шкадаваць будзеш, што не паслухаў слоў маіх.

* Элісіў – так валі нарманы Елізавету Яраслаўну – жонку Харальда Суrowага, дачку Яраслава Мудрага.

** Тор – у міфалогіі скандынаваў бог грому і маланкі.

*** Дайнайна – зорка Венера. У прускіх племёнаў лічылася зоркай воінаў.

- Досыць, Варніс. На ўсё воля тваіх норнаў*.

... Ён стаяў, абапёршыся на сякеру, глядзеў у блакітна - шэрыя вочы Стэгіса, і паўночны вецер развяваў яго доўгія шорсткія валасы, па-самбійску заплечныя спераду ў дзве касы. Бараду ён, у адрозненні ад самбаў, галіў. Але меў доўгія, дужа доўгія шараконавыя вусы, якія апускаліся яму на грудзі і надавалі маладому твару змрочную суровасць, падкрэсліваючы яго мужную прыгажосць! Усе Дзіркотавы ваяры галілі падбародкі і мелі звычай на такія вось вусы. Сам князь гадаваў і пецціў іх, ганарыўся імі.

- Кажаш, вітынгам быць жадаеш? – жмурыў правадыр самбаў пранізлівыя вочы. – А што не кожнага клічу, тое ведаеш?

- Ведаю, - адказаў Локіс.

Стэгіс зірнуў у бок сваёй дружыны.

- А што, Скурдо паб'еш, сядо нас месца атрымаеш. А не ..., - князь развёў магутнымі рукамі, і воіны зарагаталі.

З іх натоўпу выйшаў вялізны волат - самб і накіраваўся да Локіса. Быў ён амаль на галаву вышэйшы за дайнаўца. Магутны, нібы тур, да вачэй у пасівелай барадзе, якая хавала глыбокія баявыя шнары. Рухаўся ён лёгка, нягледзячы на ўжо немаладыя гады, мяккай, тыгрынай хадой. Нёс на плячы драпежніцу-сякеру з вузкім кіліна-надобным лязом. Спыніўся Скурдо-вітынг насупраць Локіса і зазірнуў яму ў вочы. Дайнавец спакойна вытрымаў яго воўчы позірк. Упэўненаць старога ваякі, загартаванага ў шматлікіх бітвах, была ў бурштынавых вачах пруса. Мацёры ваўчына, якому не вядомыя паразы, стаяў перад Локісам. І ведаў Локіс, бачыў, што хоць і дужа пажаўцелі яго іклы, але не сцерліся! Цяжкі будзе бой.

- Трымайся, ліцьвін, - мовіў Скурдо, калі ім падалі скайтаны**.

- Шалом хоць вазьмі. Мо, цалейшым застанешся.

Локіс толькі ўсміхнуўся і зручней перахапіў адпаліраванае тронца сваёй улюбёнай сякеры. Ён ганарліва зваў яе Дайнайнай – надзеяй воіна і таксама, як і прусы, з пагардай глядзеў на тых, хто спадзяваўся ў смяротным баі на вялікую тарчу і цяжкія моцныя броні. Бачыў хлопец, лепшы з вояў, лепшы са Стэгісавых вітынгаў выйшаў супраць яго. Што ж, тым большая асалода, большы гонар будзе ад перамогі над годным. Кароль самбаў з усмешкай назіраў, як баяры, нібы каты перад бойкай, пільна сочаць за кожным рухам ворага, выбіраючы зручнае імгненне для выту. І вось Локісава сякера грывнула аб скайтан Скурдо. Прус выскаліўся, страшна, па-воўчаму,

* *Норны* – (сканд.) – у скандынаўскай міфалогіі – бігіні лёсу. Урд, Вердандзі і Скульд.

** *Скайтан* – невялікая круглая тарча ў прусаў.

і адказаў страшэнна магутным вытам. Вузкая, як дзюба драпежнай птушкі, сякера яго працяла тарчу дайнаўца і параніла Локісу руку.

- Ну, трымайся, хлопча. – Скурдо з рыканнем ірвануў зброю, але лязо моцна засела ў скайтане. Локіс хутка скінуў сваю тарчу з параненай рукі, і яна пацягнула Скурдаву сякеру да зямлі. Не звяртаючы ўвагі на рану, дайнавец абхапіў Дайнайна дзвюма рукамі і ў некалькі магутных вытаў пасек скайтан самба на кавалкі і абяззброіў яго. Скурдо так і не паспеў выцягнуць сваю сякеру. Пераможаны, стаяў ён перад ліцьвінам і твар яго быў цямнейшы за самую цёмную навальнічную хмару. Толькі воўчыя вочы палалі, налітыя чырванню, праменілі нянавісьць. Але Локіс ўжо не звяртаў на Скурдо ўвагі, бо ўбачыў Алнэ, што стаяла побач Стэгіса і ўсміхалася пераможцу. Яна ведала, чаму гэты прыгажун-вітынг застаўся ў Самбіі і выйшаў на міжбой з лепшым воінам Стэгіса, і была шчаслівая.

- Хвацка, хвацка, - хваліў правадыр. – Якога ты роду, хлопец? Локіс паціснуў плячамі.

- Дзіцём знайшлі мяне ў мядзведжай нары паляўнічыя князя дайнаўскага Дзіркота. Сярод іх кунігас з вармаў* быў. Мінтэля зваўся. Ён мне імя даў, зваў сынам. Яго я - бацькам.

- Чаму ж не хочаш у Дайнаву вяртацца, а мне служыць застаешся?

Цень лёг на Локісаў твар, і мовіў ён уладару самбаў.

- У сечы лютай загінуў бацька мой. Побач князя біўся, побач яго і лёг. Пасля смерці Мінтэлі няма мне месца ў маёнтку яго. Трох уласных сыноў мае кунігас. Пяцёра ўсіх меў. Старэйшы загінуў, калі з русамі рэзаліся. А другі, Комат, у сечы з ляхамі жыццё паклаў. Ніколі не мелі мы між сабою згоды, не мелі любові. Ніхто ў княстве Дайнаўскім не чакае мяне, правадыр. Хіба што мячы Мінтэлявых нашчадкаў. Яны не пажадаюць даць мне і малага кавалка ад бацькаўшчыны. Цяпер вось гэтая сякера – уся мая маёмасць. Табе хачу служыць!

- Што ж, Локіс з Нары, валодаеш ты ёй не кепска. Усе тое бачылі, - Стэгіс зняў з запяцця срэбнае абручча і працягнуў перможцу. – Трымай, вітынг. Няхай твая сякера п'е кроў маіх ворагаў.

І бразнулі воіны зброяй у тарчы, калі прыняў Локіс срэбра з рук уладара.

- Не думала я, што юнак гэты паб'е Скурдо, - сказала мужу Алнэ.

- І я не думаў, - змрочна адказаў правадыр і зірнуў на жонку. – А табе, бачу я, да душы перамога дайнаўца!

У гэты момант Стэгіс дужа нагадаў драпежную птушку. За тое і быў Шуляком празваны. І апусціла Алнэ галаву, каб не бачыць лёду ў яго вачах. Яна ненавідзела гэтыя вочы. Ад іх заўсёды веяла

* *Вармы* – адно з прускіх плямёнаў.

холадам. Халоднымі былі і яго вусны, якія зараз дакраналіся яе пяшчотнай шчакі. Зусім іншыя былі ў яго – дайнаўскага ваяра – ляснога знайдыша, які веў свой род ад таемнага легендарнага чужынца, што калісьці прыйшоў з-за далёкага халоднага мора. А бацькам яму быў сам уладар лесу – Локіс! А мо той жахлівы змей, што ўколаты ў магутныя грудзі? І былі яго вусны цёплыя, жывыя... Алнэ ўздрыгнула ад гэтых успамінаў, і Стэгіс абняў яе за плечы.

- Бачу я боязь у вачах тваіх, - мовіў гаспадар Самбіі. – Чаму? Няўжо пакрыўдзіў чым? Я ўсё яшчэ чакаю твайго каханья. А таксама, што народзіш ты мне сына. Не бойся мяне.

Алнэ маўчала.

- Добрага ваяку атрымаў ты сёння, князь, мовіў Барнім за спіною Стэгіса, і правадыр павярнуўся да старога аднарукага вітынга.

- Спрытны хлопец, - згадзіўся ён. – Можа і не дарэмна вайдэлот выратаваў яго. Там пабачым. Дарэчы, Барнім, наглядай за ім. Скурдо не даруе яму паразы сваёй...

- Прачніся, кунігас, - скрозь сон пачуў Локіс, і, яшчэ не расплюшчыўшы вачэй, ускочыў на ногі, сціскаючы ў руцэ нож. – Спакойней, Локіс. Нічога не здарылася, - усміхаўся Скаманд. – Як і дамаўляліся, прыйшлі людзі Стардо. Брат мой чакае ў Чорнай пушчы. Яны правядуць.

За шырокай спіной Скаманда стаялі маладыя яцвягі, зацікаўлена пазіраючы навокал. Высокія ды ладныя хлопцы, светлавалосыя і светлавокія, апранутыя ў воўчыя скуры і ўзброеныя дзідамі і гнуткімі лукамі. У аднаго самага старэйшага з-за дзягі тырчэла сякера, перавітая срэбным дротам.

- А што, Скаманд, праўда, што суседзі і вас дайнавай клічуць? – запытаў Локіс.

- І дайнавай таксама, - кіўнуў воін. – Як хто.

- А вітынгаў колькі прывёў правадыр ваш Стардо?

- Паўсотні сваіх мае, - адказаў адзін з хлопцаў, той, што сякеру меў. – Ды дзсяткі два вармаў. А ліцьвінаў – тых за сотню!

Дайнавец кіўнуў цяжкай галавой, адкінуў з ілба хвалі валасоў.

- Брат твой, Скаманд, не парушыў слова сваё. Годны вітынг. Быць яму правадыром. Воінаў нам, мяркую, хопіць. Бурыслаў абяцаў сваіх ваграў. Што ж, свае абяцанні і я трымаю. Усе тое ведаюць. Як спалю Стэгіса, дапамагу Стардо. Будзе свой род мець. Абы вайдэлоты згodu далі, - Локіс усміхнуўся. – Дадучь. Срэбра яны любяць. А зараз – на ладзі!

... Амаль год служыў Локіс гаспадару Самбіі. Біўся з русамі і з вармамі. І давялося яму аднойчы ў сечы з ляхамі выратаваць жыццё

Стэгісава. Правадыр наблізіў дайнаўца да сябе, і цяпер меў Локіс магчымасць амаль кожны дзень бычыць Алнэ. І цяжка было хлопцу, калі крадком цалаваў ён вусны каханай і ведаў, што належыць яна не яму.

- Уцячом, уцячом жа ў Дайнаву, Алнэ! – шаптаў ён дзяўчыне на вуха. – Мая будзеш, толькі мая! Уладарыць там цяпер Вазола князь, сваяк Дзіркатаў. Ён прывеціць мяне, пабачыш, Алнэ!

- Думкаю твая я, - адказвала дзяўчына. – Але не ўцячы нам ад Шуляка самбійскага. Даведаецца – жудаснай смерцю пакараць загадае. А Вазола не прыме нас – Стэгіса пабаіцца.

Страшна мне, Локіс. Кахаю цябе, але не хадзі да мяне болей. Цяжка мне, мілы, сэрца мне рвуць жах і каханне!

Не ведалі яны, што ўжо не першы дзень сочыць Скурдо за ліцьвінам. Не ведалі, што кожнае слова чуе стары воўк і ўсміхаецца ў пасівелую баряду.

І вось з пачаткам восені пажадаў кароль Самбіі на ловы ехаць. Два дні збіралася паляванне. Дазволіў Стэгіс і жонцы каханай удзел браць у забавы гэтаі. Няхай кроў па жылах разгоніць. Локіс ехаў побач яцвяжкі, нешта распавядаў ёй, і, шчаслівая, рагатала яна з жартаў ліцьвіна. І не заўважылі яны, як нешта мовіў Скурдо свайму пану, і як пабялеў твар Стэгіса, і як сціснулі пальцы срэбнае дзяржанне харалужнага корда. Паднялі тут харты вялізарнага прыгажунна аленя, і загаласіла, загікала князева паляванне, паімчала ўслед, сцэбаючы коней. Локіс жа і Алнэ скіравалі пад шаты адвечных дубоў, што ўзвышаліся над пушчай. Саскочыў дайнавец з каня, прыняў на магутныя рукі яцвяжку каханую і прагна вусны ёй цалаваў. Але ж заіржэлі, загітаталі чымсьці спалоханыя коні і раптам прэч кінуліся, толькі зямля з-пад капытоў. І ўскрыкнула Алнэ, схапіўшы Локіса за плячо. З гушчару выдзерся агромністы мядзведзь, раз'юшаны сабачым гвалтам. Звер прысеў і збянтэжана круціў слінявай пысай, узбуджана нюхаючы паветра. Заўважыўшы людзей, ён рыкнуў і ўзняўся на заднія лапы. Локіс падхапіў рагаціну, балазе, саскочыўшы з каня, уваткнуў яе ў зямлю побач з дубам.

- На дрэва лезь, хутчэй! – крыкнуў ён дзяўчыне.

А звер ужо блізка. І носам сваім адчуваў Локіс моцны, цяжкі пах яго, бачыў вогненна-чырвоную зяпу з жоўтымі ікламі. Мільганулі доўгія чорныя кіпцюры ля твару воіна, пырскі гарачай агіднай сліны апяклі вусны. Нібы шэрая скала, узвышаўся ўладар пушчы над дайнаўцам. Бышчам чалавек, стаяў ён на задніх лапах. Вось яшчэ імгненне, і раздзяруць цела чалавечае жудасныя кіпці, вырвуць з грудзей адваднае сэрца жорсткія прагныя да крыві іклы! Але б'е зверу ў шыю шырокае жалезнае джала рагаціны. Роў пачвары страсае лісты з дрэў. Крывава-чырвоны язык дрыжыць у раз'юленай пашчы. Магутныя

лапы цягнуцца да чалавека і дзяруць скураную кашулю, зрываючы з яе медныя бляхі. Кроў залівае грудзі Локіса. Ён выскаляецца, зноў б'е драпежніка, цэлячы ў сэрца і ўпірае тронца рагаціны ў зямлю. Прысядае, пазбягаючы смяротных мядзведжых абдымкаў, і Алнэ бачыць у яго руцэ радасны бляск славутага прускага пэйле. Магутным узмахам ён распорвае зверу живот і хутка адскоквае ўбок. Тронца трэскае. Мядзведзь яшчэ хрыпіць, рве зубамі зямлю, паўзе, цягнучы за сабой скрываўленыя вантробы, а забойца яго ўжо песціць залатыя валасы каханай, шэпча на вушка словы ласкавыя. Яна туліць галаву да яго разарваных грудзей і пэцкае пшчотную шчаку ў кроў. Але вось чамусьці адпіхае яна хлопца, і бачыць Локіс, як жахам наліваюцца, мутнеюць яе цудоўныя вочы. Далонь яго апускаецца на рагавую рукаятку нажа, спіну коле холадам небяспекі, і сціскае Локіс зубы, калі бачыць Стэгіса. Правадыр трымае аголены-меч, і, як вуглі пякельныя, гараць яго вочы. За спіной Шуляка ўсміхаецца Скурдо, і моўчкі стаяць трое вітынгаў, узброеныя дзідамі.

- Жывым яго бярыце, – кажа воінам князь.
- Дазволь мне, княжа, - выйшаў наперад Скурдо.
- Хутчэй! – раўнуў Стэгіс, і самбы кінуліся на Локіса.
- Не, не! – крычала Алнэ. – Ён выратаваў мне жыццё!

Але змоўкла дзяўчына, калі моцная Стэгісава далонь сціснула ёй горла. Смерць – Мажана зірнула на яцвяжку вачамі Шуляка. Жажлівы быў лік яе, і сілы пакінулі дзяўчыну. Кордам Стэгіс адрэзаў ёй валасы і разарваў на грудзях кашулю. Тым часам самбы круцілі дайнаўца. Адзін з вітынгаў заціскаў рукамі страшную рану на жываце. Жыць яму засталася нядоўга. Локіс усё ж паспеў секануць самба сваім пэйле. Білі ліцьвіна доўга. Нарэшце, замардаванага хлопца пацягнулі да дуба і прыбілі рукі яго дзідамі да магутнага дрэва. Каб не сарваў з іх далоні дайनावец, Скурдо ўвагнаў яму ў запясе жалезныя цвікі. Крывёй плюнуў яму ў твар Локіс, усміхаўся, з пагардай глядзеў на катаў сваіх.

- Вы доўга будзеце жадаць смерці, - мовіў Стэгіс. Схапіў ён Алнэ за руку, адсёк ёй два пальцы і адпіхнуў жонку ад сябе. Яна павалілася ля ног укрыжаванага Локіса.

- Я не дам вам смерці. Вось так, кавалак за кавалак, я буду, рэзаць вас, і кроў вашу будучы лізаць сабакі.

- Забі ж мяне, Стэгіс, забі! – раптам крыкнула Алнэ. – Забі і сына свайго, што ў чэраве нашу я! І згасне род твой! Разам з табой адыдзе ў цемру, у неварцаў! І не ўспомняць цябе нашчадкі!

Правадыр усміхнуўся. Жудасная жахлівая гэта была ўсмяшка.

- Байструком узнагародзіць хочаш?! – гадам зашыпеў самб.

- Бачаць багі, гэта тваё дзіця! І не кахаю я гэтага дайнаўца!

Няма мне да яго справы.

І бачыла Алнэ, як збянтэжанасць мільганула на шэрым твары Стэгіса.

- Плюнь у вочы яму, - загадаў князь. – Можа гэта прыму я на веру!

Яна не марудзіла. Плонула. Трэслася, дрыжэла ўсім целам, глытала горка-салёныя слёзы, але плюнула. Не адна цягліца не ўздрыгнула на твары Локіса, і мовіў ён. Ціха мовіў ёй:

- Сорамна мне, што кахаў цябе. Не ведаю, што за ўладу мае над табой ён, але ты не маеш цвёрдасці! Не будзе табе дабра! Ніколі не будзе. Не цешыцца сынам табе, бо жывы ці мёртвы, адыму я яго ад грудзей тваіх, і вялікае зло табе будзе. Праклён табе, праклён да канца дзён тваіх! Клантэмай!*

Адхіснулася Алнэ ад Локіса, прытомнасць страціла і грымнула вобзем. Ведалі прусы: вялікую сілу праклён мае. Стэгіс строс яе і мовіў:

- Сына не народзіш - шкадаваць будзеш, што калісьці свет убачыла! У яме гнісці табе да здыхаты. І чэрві цябе жыўцом жэрці будуць!

Ён кінуў жонку на рукі Соху.

- А табе – смерць! – сказаў Шуляк Локісу. – Ты здрадзіў мне, і жорстка пакараю цябе я.

Правадыр хацеў яшчэ нешта дадаць, але малады Гурда паклаў яму далонь на плячо.

- А ну, зірні, князь, - мовіў вітынг і выцягнуў уперад дзіду.

- Між дрэў паказаўся вершнік. Невялікі шэры сверапіс** спрытна абмінаў вялізныя дубы. Кіраваў канём чорнабароды прус са скрываў-леным тварам. Нацягнуўшы павады, ён узняў жывёлу на дыбы. Конь захроп, апырскаўшы Стэгіса пенаю.

- Сканды, правадыр! - Крыкнуў ганец, сціскаючы каленямі потныя конскія бакі – Вікінгі! Спяшайся, князь! Не, то не будзе каго ратаваць. Знячэўку наваліліся. Усіх рэжуць! Буданы паляць, спяшайся, князь!

Над пушчай шалёна зароў турыны рог, і ўскочыў Стэгіс у сядло. Скурдо ж баявым нажом узрэзаў твар Локісу ад скроні да падбародка і мовіў з усмешкай:

- Не сумуй. Я хутка вярнуся і прымушу цябе скавытаць, як бітага сабаку.

Дайнавец нават не зірнуў на яго. Жорсткі боль катаваў яго цела, помсты прагла сэрца, але не ўбачыць ворагам гэтага. Не, ён не дасць ім такога задавальнення...

* *Клантэмай!* – Праклінаю!

** *Сверапіс* – прускі баявы конь.

- Пабач, хёўдынг, унь, - паказваў кірунак магутнай рукою нарвег Фрыдлаў – сівавусы хольд* яшчэ Хардрадавых паходаў. – Ладдзі! Пэўна, Бурышлейф ярл**.

- Мож, - адказаў Локіс, назіраючы, як з ранішняга туману выплываюць драпежныя драконавыя пысы з крыважэрнымі пукатымі вачамі.

- Яму ўжо пара. Дзевяты дзень чакаем.

- Яны, - упэўнена мовіў малады зоркавокі Гевар Чырвоная Кашуля. – Бурышлейфава снека – цмокава галава ў золаце!

- Вагры, - кінуў Скаманд, апускаючы лук.

Весьляры скакалі ў ваду і цягнулі ладдзі на пясок. Пазіраючы на лес, на бераг першым выйшаў высокі магутны воін у скураной кашулі і скураных жа штанах. Твар ссечаны шнарамі, скура цёмная, быццам гліна.

Доўгія, як попел, шэрыя валасы, каб не лезлі ў вочы, падтрымлівае скураны пасачак. Падбародак голены, толькі пасівелья вусы вецер калыша. Вочы пранізлівыя. Сінія – сінія, як каштоўныя камяні. На шыі – каралі з бурштыну, у руцэ – меч цяжкі. Крыж яго, срэбрам выкладзены, на сонцы зіхаціць, што скрозь туманную смугу прабіваецца, лязо ж цьмянае.

- Ідзі Трынтвей, - усміхнуўся Локіс, - Вітай Бурыслава. Мож і не пазнае цябе стараваўчына. Хлапчанём апошні раз бачыў

Бурыслаў пазнаў. Цераз некалькі імгненняў правадыр ваграў ціскаў юнака ў сваіх мядзведжых абдымках. Голас гэтага вечнага бадзягі быў сіпаты, быццам бы назаўсёды прастуджаны сівымі туманамі і халоднымі скавышамі*** сцюдзёнага Воўчага мора****.

- Малайца выгадаваў ты, Локіс! – казаў ён дайнаўцу, калі той ляпаў яго па каменна-цвёрдых плячах бугрыстымі, знявечанымі калісьці далонямі. – А ці воін?

- А ты сам, кунігас, з ім паспрабуй, - рагатаў побач волат Скаманд.

- А і паспрабую! – Весела хрыпеў вагр.

- Ёсць больш важныя справы, чым з смаркачамі зброяй звінець, - усміхаўся Локіс, аглядаючы Бурыслававу ладдзю. – А што, кунігас, як дабраўся? Бачу я шнары на золаце “Брата Хваляў”. Каго кусаў твой золатагаловы цмок?

- Зоркія вочы маеш, Локіс. Шкадую, што адпусціў цябе на вольны хлеб. Служыў ты мне спраўна. Ну ды добра. Спазніўся я не

* *Хольд* (скан.) – ветэран.

** *Ярл* (скан.) – князь.

*** *Скавыш* – моцны вецер з завываннем

**** *Воўчае мора* (Варажскае) – Балтыйскае мора

дарэмна. Сечу меў. Сем дён таму згубіліся снєкі має ў тумане густым. І загадаў я ў рог трубіць, але не чулі адказу мы. І вось, калі сонечныя промні пачалі працінаць туманнае малако, Бурывой, мой новы стырнавы, Сівавус загінуў ад дацкай дзіды, заўважыў чорны, доўгі карабель.

Норскія* вікінгі таксама ўбачылі “Брата хваляў”. Біцца захацелі. Чырвоную тарчу паднялі**, ды на нас! Цяжкая бітва была. Сігньёт, Шалёным празваны, правадыром іхнім быў. Хвацкі сякач, добры воін. Але мы лепшыя. Я пабіў яго. Шолам яму жыццё выратаваў. Добры шолам, моцны. Міклегардскі. На маёй сякеры шчарбіна засталася, калі вытам магутным зваліў я ваяра норгаў. Думаў: забіў. Крыві дужа з галавы яго нацякло. Ажно не. Выжыў. Цяпер мой вязень. Дружыну яго має хлопцы да рэшты парэзали. Хлапчанё толькі пакінулі – пашкадавалі. Торварам зваць. Ладны юнак падростае. Прыгожы, як дзеўка. Братучада*** Сігньётаў. Дагледзеў параненага дзядзьку. А Сігньёт гэты сапраўды Шалёны. Анучы скрываўленья з галавы сваёй ірваў, зверам выў. Смерці жадаў. Калі на ногі ўстаў, у мора выскачыць хацеў. Я б і сам выкінуў. Дадзеў выццём воўк нарманскі. Ды Торвар казаў, сваякі за іх срэбра не пашкадуюць. Вось і трымаю норга гэтага ў жалезах. Дэрэчы, луп**** багаты на дракары норскім узяў я. Унь ён, - Бурыслаў паказаў на вялікі чорны карабель з пачварнай пысай цмока на даўжэзнай шыі і закручаным змяніным хвостом на карме. - З германскімі гандлярамі Сігньёт спатканне меў. Цікава, ці дайшлі ўжо яны да свайга Белага Бога?***** Дзіўлюся, як яму не дадзене слухаць іх вісклівыя спевы! А, прабач, Храўн, цябе я не жадаў пакрыўдзіць.

- А ну, ярд, пакажы вязня, - раптам папрасіў Храўн.

- Пабач, калі хочаш, - паціснуў магутнымі плячамі Бурыслаў.

- Удача з табою, - мовіў Локіс. – Усе твае ладдзі знайшліся?

Вагр кіўнуў.

- Усе тут. Пяць снєкаў і дракар норскі. Амаль чатыры сотні воінаў маю. Да сечы з нарманамі болей было.

- У мяне паўтары, ды Стардавых яцвягаў з вармамі за паўсотні, - сіла немалая, рыкс*****.

- Немалая, - згадзіўся правадыр ваграў. У гэты момант з “Брата Хваляў” саскочыў Храўн.

* Норскія – нарвежскія.

** Падняцце чырвонай тарчы на мацце – выклік на бой. Белая ж тарча вызначала мірныя намеры.

*** Братучада – пляменнік.

**** Луп (лупы) – ваенная здабыча.

***** Белы Бог – Хрыстос.

***** Рыкс – князь.

- Ну, бачыў вязня?
- Бачыў, ярл. Цябе прасіць хачу. Прадай палонных. Не танна дам.

- Табе навошта?

- Суайчыннікі, - усміхнуўся Храўн.

- Толькі?

- Не, не толькі, – пакруціў нарвег галавой.

- Калісьці, вельмі даўно, Сігньёт, потым празваны Шалёным, выратаваў жыццё Храўну Жалезнае Сэрца. Тады мы мяшалі кроў і праходзілі пад кавалкам дзірвану. З той пары я яго не бачыў.

- А-а-а, - працягнуў Бурыслаў. – Справа годная, Храўн, пабраціма з бяды ратаваць, - вагр усміхнуўся: - Але, баюся я, не хопіць у цябе срэбра купіць яму волю. Толькі за Шалёнага меней двух дзесяткаў марак не возьму. А яшчэ хлапчук..., - Бурыслаў развёў рукамі.

- Ты не лічыў маё срэбра, ярл, - пацягнуў тварам нарвежац.

- Моцны раб каштуе дзве маркі, - нагадаў Локіс. – А-а...

- Дык тое раб! – перабіўшы дайнаўца, усклікнуў вагр. – А тое – правадыр.

Рагочучы, паляпаў Бурыслаў Храўна па плячы.

- Ну, годзе, годзе. Не злуй. Бяры пабраціма баз выкупу. І помніце Бурыслава!

У знак падзякі нарвег нахіліў галаву.

- Шчодрасць дадае славы правадырам! – мовіў ён.

- Прымі, Бурыцлейф ярл, - Храўн падаў вагру свой меч у выкладзеных золатам похвах. – Я прывёз яго з Серкланду*, дзе ваяваў з Хардрадай. Імя яму – Бацька Слэз.

- І ты вазьмі, Храўн Жалезнае Сэрца, - Бурыслаў павесіў нарвегу на шыю свае бурштынавыя каралі. – Я рады, што зноў бачу цябе.

- Шмат мінула гадоў з апошняй нашай сустрэчы, ярл.

- Шмат, - згадзіўся вагр. – Гэй! Бурывой! – паклікаў ён.

Стырnavы, малады яшчэ хлопец, паказаў з натоўпу воінаў, якія ладзілі становішча, русявую галаву.

- Загадай – жалезы з вязня вон! Воля яму!

Малады вагр насупіў светлыя бровы, але нічога не сказаў. Бачна было: не да душы яму загад князеў.

- Спрытны хлопец. Сівавус яго добра вывучыў. Да стыру** Бурывой вельмі здатны, ды роду добрага. А старога шкада. Дужа шкада. А унь ужо і норгі твае, Храўн. Сустракай. А Сігньёту скажы, няхай не дужа нораў свой паказвае. Сярод людзей маіх не меней шалёныя ёсць. Ім няма яго за што шанавець. Шмат хто нож яму ў

* *Серкланд* (сканд.) – зямля сарацынаў.

** *Стыр* – стырно на ладдзях.

вантробы ўвагнаў бы толькі за тое, што ён – вікінг норскі!

У гэты момант да іх падышоў невысокі хударлявы мужчына год трыццаці пяці. Жоўтая скура туга абцягвала вострыя скулы. Бачна было: хварэў чалавек. Глыбока ўваліліся яго зялёныя кашэчыя вочы. Скрозь брудныя пасмы медных валасоў драпежна пазіраў ён па баках і ўздрыгвалі яго ноздры, калі казытаў іх прыемны пах гарачай ежы, што пачалі гатаваць воіны. Юнак – тонкі і даволі высокі, з пшчотным дзявочым тварам і мяккімі доўгімі валасамі колеру саломы, стаў за яго спіной. Вагры з–пад ілба глядзелі на нарвежцаў. Некаторыя нешта мармыталі сабе пад нос, пагрозліва сціскаючы свінцова-цяжкія кулакі.

- Колькі даў ярлу за нас? – спытаў Сігньёт Храўна.

- Слаўны ярл не пажадаў срэбра. Я ўдзячны яму за яго шчодрасць і ўвагу, адказаў Жалезнае Сэрца. – Ты болей не вязень, пабрацім.

- Пэўна ж, навошта ярлу срэбра. Дастаткова ён узяў на маім дракары. Добры ў цябе хірд, ярл. Воіны не дарэмна ядуць твой хлеб.

- Зайздросціш?! – усмінуўся Бурыйслаў.

- Не, - паківаў калматай галавой Сігньёт. Мой быў не горшы. Але ўдача адварнулася ад мяне.

- Вы, норгі, забыліся дзядоўскіх багоў. А Белы Бог не такі магутны, як малююць яго вашыя мніхі, болей падобныя да старых бабаў, чым да сапраўдных мужоў! Хрыст – Бог рабоў!

- Я не веру Хрысту, взрынг, - адказаў Сігньёт, бліскаючы вачамі.

... Капыты мільганулі перад самым Локісавым тварам, калі ўзняў на дыбкі раз'ятранага каня незнаёмы чорнавалосы воін. Сверапіс хроп, пырскаў пенай, зыркаў крывавым вокам на чужынца, які рваў яму цуглямі рот. Чорнавалосы лаяўся па-нарманску. На чым свет стаіць, кляў злую скаціну. Локіс зарагатаў, калі ён расцягнуўся на зямлі.

- Каб табе ды здохнуць! – пажадаў ваяка шэрачорнаму сверапісу. Выплёўваючы кроў, ён зірнуў на ўкрыжаванага дайнаўца. – Ну, чаго ржэш? Няўжо весела? - спытаў ён.

- Па-людску скажы. А то брэшаш, як сабака, - адказаў Локіс, які дрэнна разумеў мову скандаў.

- Самб? – па-пруску мовіў нарман.

- Не, - усмінуўся Локіс. Я не самб. І, калі табе цікава, самбаў не дужа люблю.

Чорнавалосы зарагатаў.

- А ты вясёлы хлопец, - усміхаючыся сказаў ён.

- Бачна, добра дасталі вы ад Стэгіса, калі ўцякаеце? - Локіс аблізаў перасохлыя вусны.

- Не думаю, каб ты быў гэтаму рады, - адказаў сінявокі скандынаў.

- Жадаў бы я, каб было наадварот. Але ў Шуляка вострыя кіпцоры.

- Вострыя, - згадзіўся чорнавалосы, пазіра-ючы навокал. – На тое і Хаўк.

- Не ўратавацца табе, нарман. Самбы зацкуюць цябе слідзнік-самі.

- А што так думаш?

- Ведаю. Гэта зямля самбаў. Разумееш?

- Дык, не дурань, - выскаліўся вікінг, як воўк паранены. – Эх, казалі ж хёўдынг, не трэба тут меч з похваў цягнуць. У Сямландзе ніколі не возьмеш багатага лупу. Хутчэй стралу ў бок атрымаеш.

З гэтымі словамі чорнавалосы вырваў дзіды з далоняў Локіса.

- Цяпі, паспрабую, - і ён, ківаючы з боку ў бок, пацягнуў цвікі з Локісавых запясцяў.

Дайнавец заскрыгатаў зубамі.

- А пальцы ў цябе жалезныя. Ніколі не бачыў у руках такой сілы!

- Жалезныя, - усміхнуўся вікінг. – Як і сэрца.

Локіс зірнуў на свае знявечаныя, скрываўленыя далоні.

- Ну, зброі табе ўжо ў іх не трымаць, - мовіў нарман.

- Пабачым, - хмурна адказаў дайнавец. – Зубамі Стэгісу горла перагрызу, сэрца з грудзей выгрызу! Вырву нутро яму!

- А ты ўсё болей падабаешся мне, - усміхаўся чорнавалосы. – Зваць як?

- Локіс.

- Локі? - бровы нармана папаўзлі ўверх.

- Чаго дзівішся?

- Ды не, нічога. Мяне Храўнам заві.

- А што, самбы ўсіх вашых пасеклі?

- Пэўна, - паціснуў магутнымі плячамі вікінг.

- Я ратаваўся пасля таго, як загінуў ад гадзіны шоламаў* мой правадыр – Домальдзі хёўдынг празваны Двухзубай Сякерай. Добры ваяжар быў. Скvapны толькі, але карміў нядрэнна.

Локіс падраў сваю кашулю і перавязаў сабе рукі.

- Дзёрзкі быў набег, - скрывіў вусны ва ўсмешцы Храўн. – Не ўдаўся. Хірд шкада. Добрыя былі воіны, адважныя вікінгі. Але далёка ім да хольдаў Хардрады.

- Ты ведаеш Хардраду?

- А то! У Міклегард хадзіў з ім. У Серкландзе ваявалі за к'яра.

Яго ворага білі і шаломамі чэрпалі белы снег тыгля ў скарбніцах!

- Што, што? – не зразумеў Локіс.

- Золата!

* Гадзіна шоламаў – у паззіі скальдаў адзін з сінонімаў сякеры.

Дайнавец зарагатаў.

- Чаму ж не з ім ты? Навошта кінуў такога шчодрага і ўдачлівага кунігаса? Што так?

Нарман насупіў бровы.

- Харальд любіць Хрыста больш, чым сваіх воінаў. А я люблю свайго конунга, таму і прыняў яго бога. Але і не забыўся сваіх. Конунг у пашане трымаў мяне, але не хацеў мне дараваць таго, што аднойчы я здрадзіў Беламу Богу, і пасля крывавай бітвы, якая скончылася страшнай паразай для нашых ворагаў, прынёс у ахвяру Одну аднаго з палонных. Я пакінуў Харальдаву дружыну і адплыў на радзіму, хоць і жадалі затрымаць мяне пабрацімы. Маўляў, ужо змяніў Хардрэдэ гнеў на міласць. Я не хацеў вяртацца. І вось я тут размаўляю з нейкім дурнем, якому, не ведаю навошта, выратаваў жыццё. І чакаю, пакуль прускія сабакі не пачнуць ірваць мяне на кавалкі.

Дайнавец усміхнуўся і, не звяртаючы ўвагі на боль, падняў дзіды, якімі працялі яму далоні.

- Кажаш, Хрыст мейшы кунігасу твайму за ўласных вітынгаў? Ну, які ні які, а бог! А Стэгісу дык зусім бабы свае больш да душы, чым якісьці ліцьвін, што жыццё яму выратаваў.

Воіны зарагаталі.

Локіс яшчэ раз агледзеў самбійскія дзіды.

- Добра, вастрыё вузкае маюць. Не, то ўжо без рук быў бы, – заўважыў Храўн.

- Ну, хутчэй, а то і, праўда, дачакаешся, – выдыхнуў дайнавец. – Я ведаю гэтыя ласы не горш за самбаў! Ідзі за мной, – ён пакрочыў да гушчару.

- Каня шкада: уцёк, – пачаў лаяцца Храўн. – У-у, выклятая жывёла.

Усміхнуўся Локіс.

- А вершнік ты нязграбны. Бачна: да каня звычайкі не маеш. Едзеш, ногі боўтаюцца – глядзець агідна. Рэбры каню каленямі ціснуць трэба, а ты толькі рот цуглямі дзярэш – кіраваць ім хочаш. А сверапісы чужых і ведаць не жадаюць. Толькі гаспадара на спіне носяць. Так навучаныя. Баявая коні. Злыя. У баі, што сабакі, грызуцца ды капыгатамі, як сякерамі, сякуць. Добрыя коні.

- Дом вікінга – ладдзя, – паціснуў плячамі Храўн, закідваючы меч за спіну. – А што ў цябе з конунгам сямландскім? Стэгіс конунг – суровы ўладар. Чым не дагадзіў яму? Няўжо з-за бабы цябе так?

Локіс нявесела ўсміхнуўся.

- Шмат жонак Шуляк мае.

Храўн зарагатаў, бліскаючы зубамі, і ляпнуў дайнаўца па плячы.

- Ну і як?

- Ні адна яго жонка не варта цвікоў у маіх далонях.

Зноў бліснуў белазубай усмешкай вікінг, задаволены сваім новым знаёмым.

- Хадзем хутчэй, - мовіў Локіс. – Цяжка хавацца ад прусаў. Гэтыя балоты яны ведаюць не горш за звяроў. Але я – Локіс!

Амаль палову месяца вышуквалі іх ворагі, але, нягледзячы на жудасную раз'юшанасць Стэгіса, так і не знайшлі. І пакляўся тады Скурдо пану свайму, што не будзе спакою мець, пакуль клятага пярэваратня не здабудзе. Пры словах яго прымхлівых самбы з жахам пазіралі па баках, і паўсюль бачыліся ім лютыя вочы ўладара лесу – Локіса! Калі вярнуліся вітынгі пасля сечы і не знайшлі дайнаўца пад дубам, то толькі магутная воля і лютасць Шуляка пагналі іх на пошукі. Яны не баяліся ні людзей, ні смерці, ні пакутаў, гэтыя суровыя ваяры. Але той, хто выцягнуў са сваіх рук і дзіды, і доўгія цвікі, не мог быць чалавекам. Ён – Локіс! І дарэмна біўся Скурдо з князем, намагаючыся ўдзяўбіць ім у голавы, што дапамог дайнаўцу, пэўна, адзін з нарманскіх уцекачоў. І слухаць не жадалі. А сляды! А што сляды? Унь, колькі іх натапталі! Скурдо смяяўся. Пайшоў. І не вярнуўся вітынг з мядзведжай скурай, як абяцаў. Праз тры дні паляўнічыя прынеслі яго цела. У самба было вырвана горла. Пабрацім жа ягоны – Сох, што з ім ісці пажадаў, знік у балотах. Не знайшлі. А яшчэ меў Скурдо на сцягне рану глыбокую. Не, не ад кіпця мядзведжага – ад мяча! Пярэварацень паказаў свае іклы! Сціснуўшы зубы, загадаў князь вяртацца сваім перапалоханым людзям. І ніхто не ведаў, толькі змрочныя крукі з ялін балотных бачылі, як Храўн, знянацку з'явіўшыся перад самбамі, кідальным нажом трапіў Соху ў вачніцу ды кінуўся на збянтэжанага Скурдо і сцягну яму параніў. Але нібы не заўважыў раны стары воін і моцна сек сякерай аслабелага ад голаду вікінга. Быць бы забітым нарману, калі б не кінуўся на плечы Скурдо Локіс. Ледзьве трымаўся на нагах дайнавец. Знявечаныя рукі яго, па локаць успухлыя, не мелі сілы душыць нянавіснага ворага, і хлопец зубамі рваў яму горла. Так загінуў Скурдо – мужны стары вітынг, і бачылі самбы жах у яго мёртвых вачах, і жах гэты сціскаў бязлітаснымі кіпцюрамі іх адважныя сэрцы. І разумеў Стэгіс: яны болей не застануцца ў гэтай пушчы ні імгнення. І не ўтрымае ён іх. Пярэварацень сам пачаў паляванне на паляўнічых. Цела Соха ж Храўн утапіў у багне.

Ужо які дзень дайнаўца трэсла ліхаманка. Рукі былі чорныя, страшныя. Гной і гнілая кроў цяклі з яго далоняў. І здзіўлены быў Храўн, што яшчэ жывы ён. Але ведаў вікінг: чакае іх смерць у гэтым жудасным месцы прускай пушчы. Што чалавек перад лікам багоў? І норны судзілі па-свойму.

Локіс расплюшчыў вочы і поўнымі грудзьмі ўдыхнуў сухое,

насычанае водарам духмяных траў паветра. У перасохлым горле калола. Дайнавец аблізаў распухлым языком сасмяглыя вусны. Было цёмна. Толькі маленькі агеньчык лучыны калыхаўся ў цемры, і дрыготкі цень блукаў па чорных ад сажы драўляных сценах, абвешаных высахлымі зёлкамі. Іх моцны пах дурманіў галаву. Локіс паспрабаваў падняцца, але не здолеў. Пакой круціўся перад вачамі, і не трымалі ногі аслабелае цела. Хлопец сеў на ложка, засланы воўчымі і рысынімі скурамі і са здзіўленнем разглядаў чыстыя палатняныя анучы на сваіх руках. Болю болей не было. Думкі мітусіліся, хутчэй тахкала сэрца, і Локіс разгублена пазіраў па баках.

Ён не ведаў, не памятаў, як апынуўся тут. У адным з кутоў заўважыў дайнавец мядзведжы выскалены чэрап, а пад ім – знаёмы цьмяны бляск баявой сталі. Некалькі здідаў, рагачіна ды дзвюхручная самбійская сякера. Над чэрапам, у сцяне – цяжкі пэйле. Пераадолеўшы слабасць, ён даплёўся да кута і ад злосці заскрыгатаў зубамі. Пальцы негнуліся. Хваля болю лінула па руках, у грудзях зрабілася горача. Цяжка дыхаючы, Локіс нязграбна абхапіў здіду далонямі і ўбачыў на бялізне палатна крываваыя плямы. Вылаяўся, піхнуў нагою нізенькія дзверы, прыгнуўся і выйшаў. Вяршыні старадаўніх ялін хавала туманная смуга, якая ўладарыла над прускімі балотамі. Цішыню парушаў мерны стук сякеры. Нехта недалёка сек дровы.

Зрабіўшы некалькі крокаў, Локіс здрыгануўся і наставіў здіду на незнаёмца. Пачварнага выгляду гарбаты карла трымаў у доўгіх магутных руках баявую сякеру, якой сек вялізныя яловыя колоды. Яго бурштынавыя вочы зацікаўлена аглядалі дайнаўца. Нарэшце, ён выскаліў ва ўсмешцы жоўтыя зубы, падобныя да воўчых іклоў, і нешта прамармытаў.

- Не бойся яго, Локі, - пачуў дайнавец хрыплаваты голас Храўна. Нарвег выйшаў з туману і паклаў трохпалую далонь на плячо дайнаўцу. - Яна заве гэтага троля Галтам і сцвярджае, што гэтая пачвара – чалавек.

Галт ізноў усміхнуўся сваёй жудаснай звярынай усмешкай, што больш нагадвала воўчы выскал, і адным махам гахнуў сякерай моцную сукаватую калоду.

- Хто гэта яна, Варніс? – папытаў Локіс, абапёршыся на вікінга. - Як мы апынуліся тут? Я ўжо бачыў Мажану. Яна ішла да мяне па барве апалых лістоў, і паўночны вецер веяў яе медныя валасы. І была яна высокая і тонкая, і прыгожая на дзіва. Я адчуваў яе пацалункі на сваім твары. Халоднымі былі яе цудоўныя вусны, а ад скуры пахла дажджом. Я бачыў толькі палову яе твару, і вока яе было залацістае і сумнае. Болей я нічога не памятаю, Варніс.

- Хадзем у хату, Локі, ты вельмі слабы, - Храўн усміхнуўся. - Сапраўды, ты бачыў смерць. Бо яна і ёсць смерць!

- Пра каго ты? Як мы трапілі сюды, і хто гаспадар гэтай хаты?

- Вядома ж хто, Вэльва*! Ідзі, зараз распавяду.

Локіс апусціўся на мяккія скуры і прыняў ад Храўна срэбны кубак сцюдзёнай вады.

- Срэбра ў гэтай нары?! – здзіўіўся дайнавец.

- І гэта не самае дзіўнае, Локі, - сказаў вікінг.

- Нажом я ўжо пачаў капаць табе магілу. Бо твае багі пажадалі ўзяць цябе. Злыдні – ліхаманкі атруцілі тваю кроў гноем, і не належаў ты ўжо свету жывых, калі з'явіліся яны. Я думаў, што здурэў ад голаду. Вось і трызніцца рознае. Але не. Не мары авалодалі маім розумам. Гэта былі гномы, сапраўдныя гномы. Невялікага росту – ледзь да дзяткі мне.

У скураных шаломах, доўгабародыя. Узброеныя дзідамі і сякерамі, яны накіраваліся да мяне. Нешта брахалі па-свойму. А калі я агаліў меч, хутка кінуліся на мяне і абяззброілі. Чацвёрта іх было. Магуты ў цэле маюць яны вялікую. Ведаеш ты, Локі, і маю руку. Дык вось, недамеры гэтыя шмат мацнейшыя, далоні быццам бы лапы медзведжыя. Скруцілі мяне ды павалаклі кудысьці. Разам з табою. Доўга цягнулі. Размаўляць з імі спрабаваў. Не адказвалі. І вось мы з табой тут. Яна ўжо чакала нас...

- Ды хто, яна! Перарваў вікінга дайнавец.

- Вэльва, - адказаў Храўн. – Заву яе я вэльвай, бо імя яна не мае. Цябе гномы адразу ў хаціну панеслі, мяне ж на ногі паставілі і пугі мае зрэзалі. Яна стаяла і глядзела мне ў вочы. І была яна высокая і тонкая і валасы мела доўгія, колеру старой медзі. Яны хваліліся па яе снежна – белых плячах і хавалі левую палову твару. А вока яе было вялізнае, залацістае. І нібы святло зорнае праменіла яно. - Храўн замаўчаў, глядзячы на Локіса.

Дайнавец разгублена паківаў галавой.

- Гэта тая, што прыходзіла па мяне, - мовіў воін. – Гэта яна, Мажана, Варніс. Ты таксама не бачыў паловы яе твару.

- Я бачыў яе твар цалкам, - хмурна вымавіў норг. – Потым бачыў. І прыходзіла яна не па цябе. Не, яна хадзіла за табою. З невядомай жудаснай далечы вярнула яна цябе. Ляжала потым нерухома, амаль два дні, а страшыдла – троль яе даглядаў. Што гэтыя д'яблы там рабілі – не бачыў, але ведаю, каб не быў я такі дрэнны хрысціянін,

* *Вэльва* (сканд.) - *ведзьма, празорліўка. У міфах многіх народаў ведзьмы, празорліўкі, кудары, а таксама ж і розныя хтанічныя істоты ўяўляюцца калекамі – аднавокімі, аднаногімі і г.д. Яны належаць, як свету жывых, так і свету мёртвых (палова тут, палова там). Напрыклад, у кельтаў лічылася, што аднавокія пустой вачніцай бачаць іншы свет. Пустая вачніца – акно ў свет духаў і г.д.*

Бог не паслаў бы мне такое выпрабаванне. Любы там здох бы з жаху. На той час, калі чэрці прыходзілі па тваю душу, мяне выгналі ў нейкі катух, ежы далі ды мовілі, калі жыць жадаю, каб у хату клятую гэтую нават дзвярэй не адчыніў. Галт з ёй застаўся, і адразу чуў я толькі яго голас. То спяваў нешта троль ведзьмін, то выў нема, нібы варг*, ды грукаў чымсьці. А потым такое пачалося, што ледзьве я штаны не абмачыў. Успамінаць не хачу. Цяжка. Гномы ж тыя зніклі дзесьці. Болей не бачыў. Яна заве іх па-іншаму, я не вымаўлю.

- Можа, барздукамі**?

- Во, так і заве. Язык зламаць можна. А калі выйшла вельва з нары, ноч была. Яна сказала, што ты будзеш жыць, але ад мяне патрабавала разліку за тваё жыццё. І калі я мовіў, што зараз не маю срэбра, яна разрагаталася мне ў твар і адказала, што даўнютка не мела мужчыны, а срэбра сама мне дасць. І я быў з ёй, Локіс. І была гэта самая жудасная і самая цудоўная ноч, што дзяліў я з жанчынай. І калі я песціў яе чароўна-прыгожыя валасы, я адкінуў іх з яе твару, і жах скаваў маё сэрца. Бо левая палова, якую заўсёды хавалі медныя пасмы, была мёртвая, пакасаная шнарамі і з пустой вачніцы струменіла мутная сляза. "Хель"***, –крыкнуў я і адпіхнуў ад сябе ведзьму, але яна ўчапілася з рогатам мне ў валасы і паваліла на мядзведжую шкуру. І вусны яе былі, як лёд, а цела пякучае, нібы чэрава яе паліла полымя Мусьпеля****. Скура яе белая, але ўся ў шнарах і тое не простыя шнары, а руны. Чароўныя. Усё жыццё яе памятаць буду, Локіс.

- А можа і ў Валгале ўспомніш, - знячэўку пачуўся крыху сіплаваты, але прыемны голас, і воіны ўздрыгнулі.

Яна зайшла нячутна, схаваўшы агеньчык лучыны за сваёй спіной, і цемра зараз жа авалодала жытлом.

- Ну што, апрытомнеў? – спытала чараўніца ў дайнаўца.

- Навошта дапамагала нам? – не сваім голасам мовіў Локіс. –

Якой падзякі за жыццё маё пажадаеш? Чаго патрабаваць станеш?

Яна зарагатала, і мужчынам зрабілася жудасна ад смеху гэтага.

- Нельга не дапамагчы такім спрытным хлопцам – прыгажунам.

* *Варг* (сканд.) - ваўкалак, а таксама назва ваўка.

** *Барздукі* – своеасаблівыя пруска-літоўскія гномы, якія жывуць пад карэнямі бузіны побач з богам Раўзуцісам.

*** *Хель* – у скандынаўскай міфалогіі – гаспадыня пекла. Таксама назва пекла. *Хель* – дачка Локі, уяўлялася магутнай веліканишай, адна палова якой была мёртвая і мела сіні колер.

**** *Мусьпель* (*Мусьпельхейм*) – у скандынаўскай міфалогіі краіна вогненных веліканаў, якія ў апошняй бітве з багамі, (дзень Рагнарак) на чале з Суртам спаліць увесь свет.

Пікал не пакрыўдзіцца. Я больш дала яму, чым забрала. Не магла я не дапамагчы таму, у чыіх жылах цячэ славуцая кроў Палтэса. А за жыццё тваё Варніс разлічыўся. Ды не бойся мяне, не з'ем! – яна зноў зарагатала.

- Адкуль пра Палтэса ведаеш? – прамармытаў дайнавец.

- Я шмат чаго ведаю, Цмок, - мовіла ведзьма. – Цмок на тваіх грудзях. Ты – адзіны нашчадак яго, апошні з Палтэсава роду. Я сама з ваграў, я ведаю.

- Што, яшчэ адзін таемны конунг? – Храўн усміхнуўся і піхнуў Локіса ў бок. – А хто ён, гэты Палтэс? – пацікавіўся воін. – Ён конунг?

- Конунг. Полацкам уладарыў. Бацькі яго былі ваграмі. Але меў ён і норскую кроў. Па прадзеду свайму – норгу. Той таксама Палтэсам зваўся. У яго гонар бацька дзіцяці і імя даў.

- А хто былі мае бацькі? – спытаў Локіс, адчуўшы, як мацней затахкала сэрца.

- Мядзведзі! – зарагатала ведзьма.

Пачуўся трэск крамянёў – і палымнула пасярод хаткі вясёлае полемя. І шуганула цемра па змрочных кутах ад вогнішча, складзенага з дзікіх камянёў. Дым, які адразу ж запоўніў жыллё, прымусіўшы кашляць воінаў, папоўз прэч скрозь страху. Агонь прагна лізаў сухія палены, і Локіс ва ўсе вочы разглядаў чараўніцу.

- Што, спадабалася? – са смехам адкінула яна свае цудоўныя валасы, кранутыя на скронях срэбнымі ніцямі сівізны. – А вось так. Можа прыгажэйшая?

Яе вока пацямнела, зацвярдзелі вусны, і пругкія грудзі нацягнулі простую палатняную кашулю. Локіс кіўнуў, агледзеўшы знявечаную шнарамі бязвокую палову яе твару.

- Я бачыў цябе ў сваім сне, - сказаў дайнавец.

- Не сон гэта быў, - прамармытала ведзьма і села каля агню на калодку.

- А імя маеш? – пацікавіўся дайнавец.

- Вёльвай кліч, як норг чорнавалосы кліча, - махнула яна белай зграбнай далонькай. – Я страціла сваё імя, калі Стэгіс аддаў мяне вайдэлотам. Страціла сваё жыццё, страціла сябе.

Яна цяжка ўздыхнула і змоўкла.

- Ты ведаеш Шуляка? – крыху разгублена спытаў Локіс.

- Жонкай я яму была. Дзяўчынкай узяў мяне правадыр самбаў, і я кахала яго. Дужа кахала. Маці мая – магутная чараўніца была. Вагры баяліся яе. Усе баяліся. А Стэгіс не баяўся. Украў мяне і сваёй зрабіў. І не пажадала маці мая звесці яго са свету.

Магутная яшчэ была, хоць багі і адабралі моц яе пасля майго нараджэння. Цемра не любіць дзяцей. Ён нічога не баяўся, мой Стэгіс. Яго ж баяліся ўсе. А я кахала. Але бачылі вайдэлоты ў мяне сілу, вялікую

сілу, чароўную – спадчыну маці маёй. І я ведала, што маю. Але хацела толькі кахання. Стэгіса хацела. І шапнула вайдэлоты князю, што небяспеку нясу ў сабе. Пагрозу магутнасці самбаў і ўладарству яго. Мяне вайдэлоты баяліся. Бачылі – не звычайная дзяўчына, але ведзьмы дзіцё! І смерці маёй хацелі. Стэгіс не верыў, смяяўся. Не даў мяне адразу. І не таму, што кахаў. Але нельга адмовіць вайдэлотам. Яны заўсёды бяруць сваё. Яны ўладары Прусіі! І ён аддаў. Сам нажом мне вока выняў ды твар паходняй паліў. Слугі ж божыя цела маё ссеклі знакамі чароўнымі ды за ногі на дубе падвесілі. Спаліць жыўцом хацелі – Пяркунас не прыняў мяне. Дажжом полымя заліў. Вось і падвесілі, каб здохла. Барздукі мяне знайшлі, выратавалі. Хаўрус яны мелі з маці маёй. А маці тады ўжо не было на гэтым свеце.

Чараўніца рэзка ўстала на ногі, зірнула на воінаў і мовіла са смехам:

- Ну што разявіліся? Цікава?

- Навошта распавядала нам? – папытаў Храўн. - Мяркую, не дарэмна. Га? Адпомсціць яму жадаеш?!

Ведзьма ўсмінулася.

- Няўжо вас падзель помсты ратавала? Няўжо вас чакала ўсе гады доўгія? На балотах гэтых, у самым сэрцы старажытнага лесу!

- Ну, а чаму ж жывы Стэгіс, - мовіў Локіс. – Чаму ж не помсціла, ведзьма? Даравала здэкі над сабою? Ці самбійскія вайдэлоты моц большую маюць? Навошта ж дзіцём баяліся цябе яны?

- Тое толькі я ведаю, - змрочна адказала чараўніца. - Пытаньні шмат у цябе, хлопча, а хто шмат ведае, доўга не жыве. А моц мая большая, чым ты ўявіць сабе можаш. Адно табе скажу, што помста мая жахлівая будзе. І ты адпомсціш. І не аднойчы. Але не хутка гэта здарыцца. Жорстка адпомсціш. Людзі помсту тваю помніць будуць. І цябе помніць будуць. І быць табе кунігасам, Локіс. Магутным правадыром! Баяцца будуць цябе ворагі, і слава твая наперад цябе ляцець будзе. А норг з чорнымі валасамі, што сэрца жалезнае мае, дапаможа табе і славу мець з гэтага будзе. Яго слава таксама вялікая. Пабрацімамі вас бачу! Але не будзеш у жыцці шчасця ты мець, апошні з роду Палтэса! Ніколі не будзеш. І пабрацім твой не будзе!

Змоўкла ведзьма. Ды да дзвярэй накіравалася.

- Брэшаш, вельва. Чаго болей жадаць сапраўднаму мужу, як не славы, чаго жадаць, як не боязі ворагаў! Якога ж яшчэ шчасця трэба?

Але не слухала яго чараўніца. За дзверы выйшла. Ані слова болей не вымавіла.

- Куды ж ты, пачакай! – Храўн хутка выйшаў за ёй, рукамі развёў ды вылаяўся. Жанчыны не было. І толькі вялізная шэрая сава раскінула шырокія крылы над вяршынямі змрочных ялін.

Амаль год былі яны ў наймітах у князя русаў, старога Яраслава, празванага Мудрым. Цяжкі той год для князя быў. З печанегамі біліся, з палякамі, адбівалі крывавыя набегі былых Локісавых суайчыннікаў – ліцьвінаў. Пасля, пакінуўшы Яраслававу службу, хадзілі ў вікінгскія паходы ў хірдзе магутнага норскага хёўдынга Сігара Залатое Пуза. Калі загінуў ён ад ірландскіх стрэлаў, то ўзначаліць хірд пляменнік яго пажадаў. Сыны Сігаравы малыя яшчэ былі. Але ж не ўсе людзі Залатога Пуза пажадалі Эйштэйна, Бондам* празванага, хёўдынгам. Маўляў, больш па душы яму свіней у одалі** сваім даглядаць ды жонак чужых пузатымі рабіць, чым хадзіць у набегі і браць здабычу. Ніколі ў сечы адвагай не вылучыўся Эйштэйн. Не хацелі правадыром такога. І ўзбунтавалі воінаў Локіс з Храўнам. І мовіў Храўн, што Локі хочучь сапраўдныя мужы хёўдынгам. Хто, як не Локі Прывязаная Сякера, лепшы храбрасцю і ўдачай? Хто, як не Локі, нашчадак вялікага старадаўняга конунга? І шмат хто з вікінгаў захацеў Локіса. Але ж былі і такія, што захавалі вернасць Сігараву роду.

Узялі тады воіны, што за дайнаўцам пайшлі, лепшы з дракараў і Раўніна цюленяў*** стала іх домам. І не было больш дзёрзкага і ўдачлівага правадыра ў халодных морах, чым Локі Прывязаная Сякера. А празвалі яго так таму, што заўжды перад сечай сякеру сваю да рукі знявечанай скуранымі пасачкамі прывязваў, бо кепска гнуліся пальцы на скалечаных далонях. Прусы звалі яго Пярэваратнем ды Локісам Цмок у Грудзях. Самыя адчайныя галовы прапаноўвалі яму сваю зброю. І мала хто з сэконунгаў меў лепшы хірд. Але ўсё гэта было пазней. А як стаў хёўдынгам Локіс, знік кудысьці разам з Храўнам і ліцьвіном Вайдатам, пакінуўшы за сябе старога дана Дага.

Доўга чакалі хірдыны важара, цярпенне страцілі. І вось , нарэшце, вярнуліся яны. Вайдата не было, і на ўсе пытанні, дзе ліцьвін, Храўн адказваў адно: “У Валгале.” Дзівіліся сівавусыя хольды – дзіцё з сабою прынёс хёўдынг! Хлапчанё малюткае! Зваў яго Локіс сынам, а імя яму жудаснае даў Трынтвей!

Што ж, гэта справа правадыра. А хлопчык быў прыгожы, золатавалосы. І толькі Храўн з Локісам, а потым і яцвяг Скаманд ведалі, чый ён сын! І доўгі час, гледзячы на Трынтвея, сумавалі пабрацімы аб Вайдаце, што паранены стралой у сцягно, застаўся затрымаць самбіцкую пагоню. Сканды не маглі вымавіць гэткае мудрагелістае імя і звалі таёмнае дзіцё проста – Лакісонам. Так і гадаваўся малы на ладзях, за што і празваны быў Карабельным.

Не мінула яшчэ і года, а Локіс ужо меў два дракары і снеку ды

* *Бонд* (сканд.) - вольны селянін.

** *Одаль* (сканд.) - вотчына.

*** *Раўніна цюленяў* – адна з назваў мора ў паэзіі скальдаў.

воінаў за дзве сотні. Славу меў правадыр Локі Прывязаная Сякера, гонар вялікі меў. І зноў клікаў яго да сябе Яраслаў Мудры. Паслухаў Пярэварацень, прыйшоў. Доўга ў Кіеве гасцяваў, у князя ласку меў. З Харальдам Суровым п'яным напіваўся. Харальд – былы выгнаннік нарвежскі, а ўжо зяць Яраславаў і ўладар паловы норскай зямлі, таксама ў той час завітаў да цесця. Ён вярнуўся з Міклегарда, авезыны славай і легендамі. Прыгожы і магутны, з марознай сінню у вачах, ён паходзіў на старажытнага грознага бога. Любілі яго і баяліся. Меч свой шмат хто аддаць жадаў яму. Вялікую ўдачу меў конунг, але не кожнага хацеў мець сваім хірджанам легендарны воін... Храўн часта баляваў у сваіх былых сяброў баявых і зноў, як калісьці, у пашане ў Хардрэды быў. Старой спрэчкі не помніў Харальд. Храўн таксама зла на конунга не трымаў. Адночы прыйшоў да Локіса Эймунд, правадыр нарманскай дружыны, якая верай і праўдай служыла Яраславу, і мовіў, што запрашае князь Локі на размову. Доўгая была размова. Толькі Локіс і Эймунд слухалі князя, болей ніхто. Выйшаўшы ад Яраслава, загадаў дайнавец Храўна клікаць да сябе, які ў Хардрэды прападаў. І калі нарвег з'явіўся, мовіў яму правадыр:

- У князя быў. Размову меў. Службы ад нас Яраслаў хоча. Узнагароду вялікую абяцае, ласку сваю абяцае, калі выканаем.

- Што ж за служба? – пацікавіўся Храўн.

Локіс хмурна ўсміхнуўся і зірнуў па баках.

- Сыноў князь зашмат мае. Братоў сваіх, Барыса ды Глеба, у зямлю ўжо калі паклаў. Забіў іх, а Святаполк акаянным у магілу лёг. Хітры князь, мудры. Сам сеў на стол вялікі і ўладарыць пачаў рукою моцнай. Зараз жа адзін з сыноў яго злое супраць бацькі думае.

Храўн зірнуў Локісу ў вочы.

- Ці ведаеш, аб чым распавядаеш, правадыр? – ціха сказаў вікінг. – Братоў Ярыцлейфа конунга забіў Сфендаспол Злы. Усе тое ведаюць.

- Як жадаў Яраслаў, так і адбылося. Так і ведаюць. Святаполк – забойца кляты. Барыс і Глеб – святыя. А хто ў Кіеве пасля смерці іх сеў? Яраслаў! Эймунд – малады ліс, мне тое шаптаў. Яго бацька – стары Эймунд, сам перарэзаў Барысу горла!

- А ці не думаеш, хёўдынг, чаму язык так свой выпцягнуў, як кушак на тваіх грудзях, гэты найміт?

- А я - хто? А ты – хто? Найміты. Воўк бачыць ваўка, Храўн. Тое ведаеш ты не горш за мяне. Эймундсон шукае майго сяброўства. Ён тут адзін, а нарманаў князевых кіяне не дзякаваў дракараў ляціць! Яраслаў – магутны князь, мы ўжо служылі яму. Не пакрыўдзіць. Век вікінгаў зыходзіць, Храўн.

- Калі жадаеш уладара над сабою, Локі, ідзі да Хардрэды!

- Дайнавец пакруціў галавой

- Не, Варніс. Мне патрэбны зараз хаўрус з Яраславам. Ведаю: благая справа. Але гэта яго сын Вячаслаў, што ў Смаленскай зямлі сядзіць, у Кіеве ўладарыць хоча. Стол бацькі свайго ўзяць жадае. Яраславу тое нашапталі. І калі не мы, гэта зробіць іншыя.

- Эймунд у сябры набіваецца, крывёй сына княжага звязацца з табою хоча, Локі. Ён ведае тваю моц і ўдачу, - Храўн паківаў галавою. - Не, хёўдынг, не хачу такой службы. Згодны з табой, гэта Ярыцлейфаў сын, і лёс яго – не мая турбота. Але мала мне гонару браць удзел у гэтым. Мы з табою пабрацімы, і я люблю цябе. Ты ведаеш, за табою я пайду да Валгалы. Але цяпер я хачу ісці з Хардрадам. Чулі, Магнус хворы, і Харальд можа стаць конунгам усёй Нарвегіі. Я павінен зараз быць з ім, хёўдынг. Хадзем з ім, Локі, ён лепшы з уладароў. Лепшы, чым Ярыцлейф Скупы. Што ж, не жадаеш, тады адпусці і не злуй. Заўтра ў святой Сафіі я буду прасіць Хрыста, каб дараваў мне ён таемнае ідалапаклонства маё. Я вырашыў, я так хачу. Старыя багі памерлі!

- Ты забудзешся бацькоўскую веру падзель Харальда, ці сапраўды вырашыў, што Белы Бог лепшы за Одына?

Храўн нічога не адказаў.

- Што ж, Варніс, я не трымаю цябе. Мы шмат што зведалі разам, пабрацім. Не аднойчы адзін адному жыццё ратавалі, я буду сумаваць па табе. Хардрада вялікім каралём будзе. Яму будзе заўжды мала славы. Яраслаў не дарэмна пажадаў даць яму руку сваёй дачкі. Ідзі, Варніс.

- Я вярнуся, Локі.

- Я буду чакаць цябе, пабрацім...

І ён вярнуўся. Вярнуўся цераз шмат гадоў, калі адгрымела бітва ля Стэмфардс-ага маста, і склаў Харальд Хардрадэ, тады ўжо конунг Нарвежскі, буйную галаву сваю, і ў крываваю гразь утаптаў саксы знакаміты "Спусташальнік Земляў"*.

Увайшла ў Б'ёрнхеймскую затоку вузкая ваграсая sneka, і рэў турынага рогу побач з ветрам ляцеў над чорнымі скаламі. Суровыя воіны сушылі вёслы. Цмокавой пысы на штэўні не было. Знічкі, паказваючы свае мірныя намеры. Не жадалі палочаць добрых духў гэтага берага. Высокі аднавокі віцязь з пасечаным шнарамі твараў скочыў у ваду і падняў трохпалую далонь.

- Вітаю цябе, Локі хёўдынг!- крыкнуў ён.

На беразе стаялі воіны Локіса Прывязаная Сякера. Сам правадыр, па калена ў вадзе, ішоў насустрач аднавокаму. Яны

* "Спусташальнік Земляў" – знакамітая баявая харугва Харальда Суровага.

ўсміхаліся і ляпалі адзін аднаго па спінах жалезнымі далонямі.

- Думаў я, што ўжо ты ў пекле Хрыстовым! – мовіў дайнавец.

- Я быў там. Але засумаваў па табе, пабрацім.

- А што, табе толькі вока выбілі? Ці яшчэ можа што адсеклі? А то я тут маладзіц з дзесятак маю, у апошнім паходзе прыдбаў. Аднаму ўжо не па сілах. Стары стаў.

Зарагатаўшы, пабрацімы зноў абняліся.

- Як служба твая ў Бурыцлейфа ярла?

- Нічога. Згода між намі. Срэбра вагр маім ваўкам шчодра адсыпае – дзель мы з лупаў добрую маем, Бурыслаў ведае кошт нашым сякерам.

- А што ж Ярыцлейфу не служыў ты, хёўдын? – спытаў Храўн.
- Не ўдалося сынка яго, ці адмовіў князь?

- Не адмовіў бы. Але, пэўна, багі супраць таго злачынства былі. Князь баль даваў. Ну, выпілі. Мае хлопцы нечага яраслававых грыдзяў зачাপілі і ну – пысы крывавіць! Пакуль схамянуліся мы, людзі ў нажы пайшлі. Кроў між намі лягла. Князь маіх караць жадаў, яны пачалі. Я не даў. Сварка была, і давялося нам уночы ўцякаць. Каля караблёў сеча была. Кмеці* не хацелі даць нам адплыць. Пабілі мы іх. Шмат страціў я, калі ласкі Яраслававай пазбавіўся. Але яшчэ большую славу гэтым здабыў. Воіны мае пасля таго за мной у агонь ідуць і маўчаць, нават, калі ён ім дужа пяты пячэ. Ды што тут казаць, Яраслаў ужо колькі ў зямлі. Мабыць, у пекле вашым братазабойца. На маіх руках крыві Вячкі няма. Як ён і жадаў, пасля смерці бацькі свайго атрымаў стол кіеўскі. Але не доўга уладарыў. Неўзабаве, амаль цераз два гады пасля Яраслава сканаў. Ці сам, ці дапамог хто – таго не ведаю. Цяпер вось з Бурыславам, князем вагрскім сяброўства добрае маем. Калісьці дапамог яму германцаў біць. Пабілі. Князь задаволены быў. Дужа яны яго заелі. Долго немалую ў здабычы нам вагр даў. Зямлю даў. Вось бачыш! – Локіс махнуў рукою і ўсміхнуўся. - Жытлом мядзведзя празвалі людзі, Б'ёрнхеймам па-вашаму.

- Ну, а дзе ж хлопец Стэгі конунга? – ціха спытаў нарвежац.

- Ён не Стэгісаў, ён мой, - адказаў дайнавец. - У хаце ляжыць. Вяпрук на паляванні нагу ікламі знявечыў. Рана цяжкая. Кунігасам яму быць. Храбры. Воіны любяць яго. Я люблю. Малады зусім. Сілы сталай не мае, а ў сечы наперад хольдаў лезе! Шкада толькі, што не мая кроў. Ну, досыць плявузгаць, горла сохне. Хадзем хутчэй у маю бярогу.

Малады светлавалосы прыгажун Стардо паклаў чорную ад гразі далонь на кальчужнае Локісава плячо.

- Стой, кунігас. Прыйшли.

* Кмець – воін.

Амаль паўмесяца не здымалі ваюры броняў. Хаваліся, крадком ішлі цераз змрочную прускую пушчу. Агню не палілі, елі мала і хутка, спалі на голай зямлі. Бруднае цела чухалася ад поту, люта заядалі вошы. Нават Храўн зморшчваў нос ад жудаснага смуроду, калі скідаў шолам і сцягваў з галавы мокры падшаломнік. Локіс з Бурыславам загадалі заўжды быць гатовымі да сечы. З-за кожнага дрэва чакалі правадыры самбійскую смяротную стралу. Нягледзечы на тое, што па ўсім лесе, далёка наперад, заслаў Стардо сваіх віжоў*. Ён пакляўся давесці і давёў. Локіс ведаў: з пушчы самбы ніколі не будуць чакаць ворага.

- Унь, правадыр, між ялінамі святло бачыш?

- Ну!

- Тут і селішча Стэгісава. А там ужо і Рамова** не так далёка. Я слова стрымаў.

Локіс кіўнуў. Твар яго хавала пазалочаная лічына шалома. І толькі бачна было, як змрочным полымем гарэлі пад ёй вочы. Даўно ўжо адкінуў ён ліцьвінскую пагарду да броняў, і магутнае цела яго абцягвала моцная кальчуга, скаваная русамі ў Ноўгарадзе. На грудзях яе, на срэбных “дошках” залаціўся мядзведзь з раззяўленай зяпай. Была гэта баявая кашуля не цяжкая, лягчэй за нарманскую, не доўгая, каленяў не ахоўвала, але рукавы мела да запяцця. У Воліне, на кірмашы, Локіс даў за яе срэбрам кошт амаль цэлай баявой снечкі!

- А вось і Яствуд, - мовіў Стардо.

З-за дрэў, паваленых бурай, выйшаў высокі, худы, немалады ўжо яцвяг з доўгімі пасівельмі валасамі.

- Усё спакойна, правадыр, - сказаў ён, гледзячы на Стардо. – Ціха. Пэўна, багі жадаюць пагібелі Стэгісавай. Князь упэўнены ў бяспецы сваёй. Шмат хто з воінаў адпрасіўся ў наезд на ляхаў.

- Сам ён тут? – перарваў лесавіка Локіс.

- Тут, - кіўнуў калматай галавой паляўнічы. – Аднекуль дзеўку сабе прывёз. Баль самбы рыхтуюць.

- Баль, - дайнавец усміхнуўся і нацягнуў на правую руку абшытую дзіковай скурай рукавіцу. Нягнуткімі пальцамі сціснуў цяжкую сякеру і нетаропка пачаў прывязваць чэрань да далоні скураным пасачкам. – Будзе баль. Частаваць я буду. Крывёй! Сын! Хадзі, поруч станем. Ты заслужыў месца побач з правадыром.

Твар юнака пачырванеў, і ён, ганарліва падняўшы прыгожую галаву, стаў каля Локіса. Як доўга чакаў ён гэтых словаў!

- Варніс! – ужо не хаваючыся, голасна мовіў дайнавец.

Нарвежац падняў баявы рог, але чамусьці марудзіў прытуліць

* *Віж* - выведнік, шпіён.

** *Рамова* – сталіца прусаў, рэзідэнцыя Крыве.

яго да вуснаў. Вялізная шэра-белая сава нячутна, нібы прывід, плыла ў паветры над галовамі воінаў. Яшчэ імгненне - і белая здань знікла між парослых імхамі дрэваў. Срэбны Храўнаў рог зароў. І ўзнёсся рокат яго над вяршынямі старадаўніх ялін, вольхаў і дубоў і напоўніў сабою неба. І гучала прага крыві ў голасе яго немым. І бразнула зброя аб тарчы, заенчылі, завылі на ўсе галасы ваюры, услаўляючы сваіх магутных правадыроў. І нібы не людзі, а жудаснае, жahlівае Паляванне Одына – Дзікае Паляванне, праімчала ад лесу да ўмацаванняў Стэгісава града. Самбы не паспелі апамятацца – вікінгі на іх плячах уварваліся за вал. Локісава зграя рэзала і рвала, плёскаючы крывёй на ўсе бакі. Услед ішлі Бурыслававы вагры, збіраючы крываваю даніну. Але гэта былі самбы, і ведалі іх як лепшых воінаў не толькі ў Прусіі. Заблішчэлі ў іх руках сякеры і знакамітыя пэйле. Жалезны клін Локісавых вікінгаў спыніўся. Калыхнуўся і заграз у натоўпе ворагаў. Секліся люта. Але мала было самбам адной іх вялікай адвагі. Лепшае ўзбраенне, лепшыя броні мела дружина дайнаўца, і моцна шыхт трымалі вікінгі. Гінулі самбы, адчайна наскокваючы на шчыльна састаўленыя рознакаляровыя тарчы. І не секлі нажы іх жалезных кашуль ворагаў, шчэрбіліся, ламаліся мячы аб акаваныя па краю тарчы. Зіхацела на сонцы страшная Локісава сякера, і кожны выт яе кідаў пад ногі дайнаўца мёртвае цела. Запырсканая крывёй, жудасная мачуга* Скаманда, як арэхі, разбівала варожыя галовы і грудзі.

Стары ваяка адным вокам сачыў за маладым Трынтвеем і не аднойчы ўжо ратаваў хлопцу жыццё, прыкрываючы сваёй тарчай ад смяротных вытаў. Локісаў выкармак секся адважна, з лютасцю параненага звера. У самае пекла лез, жыцця не шанаваў. Побач, пад харугвай з мядзведжай галавой, пацямнелы ад самбійскай крыві, мільгаў доўгі меч Храўна. Сігньёт з Торварам ахоўвалі яго па баках. І грымела над сечай суровая, поўная крывавай радасці песня, якую, рассякаючы людзей ледзь не на дзве паловы, складаў скальд Жалезнае Сэрца.

Баль далёка чужэ

Зязюля сваркі злая.

Там ран рагач чырвоны п'е плач,

Льоць сечы расу

Ільдзіны кальчуг,

Завяя Одына ведзьміных коней

Склікае ў круг,

Месяц вепра хваль стогне!

Клёны віхра стрэлаў

Падаюць у Хель,

* Мачуга – літоўская дубіна.

Прамень бітвы ўладара абруччаў
Галодны Цмок!
Белы снег тыгля,
Вікінга слава – узнагарода герояю,
Светлавокія дзевы
Ў Валгалу імчаць мерцвякоў -
Радуецца Сеяцель Бедаў*.

Круціўся шалёны віхор сечы, поўніліся радасцю сэрцы сапраўдных мужоў. Прагла гарачай чалавечай крыві халодная сталь. Не, не праўду кажуць старыя сівагаловыя дзяды, пакрытыя рубцамі мінулых баёў, што мінуў, адышоў у неварачы век герояў! Век адышоў. Героі засталіся. Дарэмна намагаліся самбы раскідаць нерухомаю паўночную сцяну, уварвацца між шэрагаў і рэзаць, рэзаць! Вікінгі стаялі. І вось зайшлі са спіны вагры і ўсекліся ў самбійскія шэрагі. Локіс ведаў, калі не зможа абысці ворага Бурыслаў, не зможа ніхто. Вагр змог. З уласнай дружнай з’явіўся ён у самы зручны, патрэбны момант і, услаўшы свой шлях трупамі Стэгісавых вітынгаў, насеў ззаду на асноўныя Шуляковы сілы. Пачуўшы падтрымку, уздрыгнуў Локісаў клін, як мядзведзь, зацкаваны сабакамі, марудна папоўз уперад, пакідаючы за сабою знявечаныя целы.

Стэгіс выскачыў з дому, ледзьве паспеўшы нацягнуць мяккія штаны з ласінай скуры. У далоні грозна зіхаець кароткі меч.

- Каня мне! – раўнуў ён перапалоханаму сэйміну**. За князевай спіною збіраліся ўжо узброеныя воіны заўжды гатовыя, як да балю, так і да сечы лютай. Іх бронзавыя твары, адзначаныя нягодамі шматлікіх войнаў і паходаў, не выказвалі ніякіх пачуццяў. Яны былі лепшыя – Стэгісава дружина. Гэтыя вітынгі ўжо не аднойчы адраблялі свой корм. Гул сечы рос, і ўжо пацягнуліся ў нябесную бездань слупы чорнага дыму ад запаленых хат і буданоў.

- Локіс, - прамармытаў нехта з воінаў. Ніхто не ўбачыў, як правадыр, сцяўшы зубы, пракусіў сабе губу, але ўсе ведалі, як паліць нянавісць сэрца Шуляка, калі чуе ён імя дайнаўца. Завязваючы на магутных, зарослых сівой поўсцю грудзях скураную кашулю, ля дзвярэй заўважаў Стэгіс сваю новую жонку – прыгожую статную дзяўчыну з вогненна – рудымі валасамі – нарвежку палонную. “Гэта абавязкова

* *Зязюля сваркі – крумкач, ран рагач – дзіда, чырвоны плач – кроў, раса сечы – кроў, ільдзіны кальчуг – сякеры, завая Одына – бітва, ведзьміны коні – ваўкі, месяц вепра хваль – веpr хваль – карабель, месяц вепра хваль – тарча, клён віхра стрэлаў – воін, прамень бітвы – меч, уладар абруччаў – правадыр, белы снег тыгля – золата, светлавокія дзевы – валькірыі, Сеяцель Бедаў – Одын.*

** *Сэйміны – чэлядзь, халопы.*

народзіць мне сына!" З гэтай думкай князь ускочыў на сверапіса.

Злая радасць ахапіла Локіса, калі заўважыў ён самбійскага князя. Вярхом на дзікім кані, не меў Стэгіс тарчы, але сек на два бакі мячом і сякерай, каленямі кіруючы сверапісам. Баявы конь кусаўся, уздымаўся на дыбкі і капытамі біў ворагаў свайго пана. Шуляк не меў ні шалому, ні кальчугі, толькі скураную кашулю з бронзавымі бляхамі. Незаплеценыя валасы яго ляцелі па ветры, нібы крылы драпежнай птушкі. Запырсканы крывёй, з дзікімі, утрапённымі вачамі, ён быў страшны і велічны.

- Стэгіс! - на ўсю сілу сваіх лёгкіх раўнуў дайнавец і падняў запэцканую самбійскай крывёй сякеру.

Скінуў з левай рукі тарчу і, расшпіліўшы пад падбародкам пас, бразнуў вобзем пасечаны шолам. Сцягнуў смярдзючы падшаламнік, і вецер падхапіў яго мокрыя валасы.

- Стэгіс!

Князь павярнуў галаву на Локісаў голас, сверапіс пад ім хроп, пырскаючы ружовай пенай, перабіраў моцнымі нагамі, не жадаючы стаяць спакойна. Глядзелі адзін на аднаго даўнія ворагі і ведалі, што хутка ўжо скончыцца іх нянавіць. Стэгіс гікнуў, і конь ірвануў, быццам віхор. Локіс з непрыемнай усмешкай выцягнуў з-за дзягі доўгі нож. Рукаятка з маржовага ікла звычайна лягла ў далонь. І не было болей нічога – ні сечы, ні крыві, ні смяротнай нянавіці. Толькі ён, вораг, якога трэба забіць. Яшчэ імгненне - і конь іржэ, асядае на заднія ногі і валіцца на бок з нажом у шырокіх грудзях. Князь паспявае саскочыць з параненага сверапіса. Коціцца па зямлі, і вось ужо на нагах – шчэрыцца акрываўленай зброяй. Локіс падымае на руку ссечаную тарчу і нетаропка ідзе да яго. Іх вочы сустракаюцца. Воіны спыняюць бітву каля правадыроў.

- Доўга ішоў ты да мяне, Пярэварацень. Але цяпер ты мой. Мой! – крыкнуў Стэгіс.

- Не спяшаўся, – спакойна згадзіўся Локіс. – Гадаваў твайго сына.

І пахіснуўся князь, нібы яго ў твар выцялі. Зарагатаў Локіс, глядзячы ў вочы ворагу.

- Унь, зірні, Стэгіс, апошні ў родзе, стаіць ён у мяне за спіною, золатавалосы юнак. І рве цябе вачамі на кавалкі!

І рагатаў дайнавец: ведаў, няма кроўніку яго больш жахлівай пакуты, чым зараз церпіць. Князь моўчкі кінуўся на ворага. І гул пайшоў сярод воінаў, калі Локіс прыняў на тарчу яго сякеру і сваёй Дайнайнай адбіў Стэгісаў германскі корд. І закруціліся яны ў смяротным міжбоі. Годныя былі баяры. Даўно не бачылі людзі такога танцу зброі. Маланкамі ззяла сталь, вухала ад моцных вытаў Локісава тарча. Нарэшце скінуў яе, амаль разбітую, дайнавец, знямелі яго зняве-

чанья далоні. І сёкануў тут яго Шуляк па грудзях мячом, але не дастаў цела. Не дарэмна карабля каштавала жалезная кашуля русаў. Гледачы так і не зразумелі, што адбылося. Заўважылі толькі, як кінуўся Локіс прамком пад зброю Стэгісаву – насустрач смерці, і толькі Храўн усміхнуўся. Ён таксама ўмеў біцца адной сякерай з двухрукімі!

І мала хто ўбачыў, як гэта здарылася, а толькі ляжаў князь на зямлі, і кроў струменіла з яго галавы, разбітай абухом сякеры. Ён хутка апрытомнеў. Маўчаў. Маўчаў і пераможца, паставіўшы нагу на грудзі яму і апусціўшы прывязаную да рукі сякеру.

- Забі, - ледзьве вымавіў самб.

- Сын твой табе катам будзе! – сказаў Локіс.

Ён стаяў ля слупа, абкладзены галлём і вымушаны быў бачыць, як находнікі гвалтуюць яго жонак. Алнэ нерухома ляжала пад нагамі воінаў, запэцканая ўласнай крывёй.

- Хадзі, Лакісон! Пабач, прыгажуня якая! Ці табе па дабаецца толькі меч і сякера твая! – крыкнуў Инг'ельд. Ён схопіў жанчыну за валасы і падняў ёй галаву.

- Ну, як табе гэты хлопчык, сямландская сука? Хочаш што?

Ад рогату вікінгаў Трынтвей ледзьве не аглух. Хлопец ап усціўся на калені і зазірнуў жанчыне ў вочы. Жах замуціў іх цудоўную о сінь. Нешта шаптала Алнэ разбітымі вуснамі. Трынтвей усміхнуўся, скрываўшы губы.

- Крыві, быццам свінню рэзалі. Кроў мая сякера любіць, можа яна дасць табе лепшае задавальненне, чым усе гэтыя парсюкі!

І пад рогат мужчын уваткнуў чэрань сякеры ёй між ног. Алнэ ўздрыгнула ўсім целам і застагнала. Трынтвей адкінуў акрываўленай рукой з ілба валасы і пайшоў да Локіса. Правадыр стаяў побач з Бурьславам, абапёршыся на сваю ўлюбёную Дайнайну. У яго і заках, як заўсёды, быў лёд. І ніякіх пачуццяў не адлюстроўвалася на яго каменным твары. Юнак запаліў паходню і накіраваўся да прывязанага Стэгіса. Князь падняў скрываўленую ўскалмачаную галаву і зірнуў у вочы сына.

- Шкада, - мовіў Стэгіс. – Шкада.

Пагардлівая ўсешка кранула вусны хлопца, і ён моўчкі кінуў паходню на галлё.

- Мядзведжы выкармак ты, не мой сын! -крыкнуў князь. – Пракляты будзь! Пракляты будзь Локіс Цмок у Грудзях! Клан гэмай! – Стэгіс зарагатаў. – Пабачце, сабакі, як памірае муж – князь Ераўка!

Полымя ўжо лізала яму ногі, а Шуляк усміхаўся. Рудая вярвэжка, вырваўшыся ад гвалтаўнікоў, з энкам кінулася да Трынтвея. Вікінг з усмешкай схопіў яе, аб калена зламаў князевай жонцы спіну і кінуў у агонь.

- Ідзі ж да яго! – крыкнуў ён.

- Стэгіс смяецца са сваіх пакутаў, – мовіў паранены самб, і адзін з вікінгаў прыбіў яго да зямлі здзідай.

Воіны ківалі галовамі.

- Мужны конунг. Валгалы годны, - казалі яны.

І вось ніхто не заўважыў, адкуль яна ўзялася, гэта магутная птушка, што кружыла над галавою князя Ваўка. І ўбачылі воіны жах на твары яго, і крык князеў рэзнуў па вушах.

Енчыў князь, і мука была ў яго вачах, калі шэра-белая сава апусцілася яму на плечы і кіпцюрамі ўчапілася ў твар. І заструменілі крывёй яго пустыя вачніцы, і ўзнялося тут полымя, і знікла страшная птушка ў клубах чорнага дыму. І нават самых адчайных ахапіў жах. Знямелыя рукі шукалі амулеты. Калі крыж тья, хто верыў Белама Богу. І ніхто не ўбачыў, як ля Трынтвея з'явілася высокая жанчына, палову твару якой хавалі вогненныя валасы. Дакранулася яна вуснамі шчакі юнака і нешта шаптала яму на вуха. Хлапец зрабіўся белы, што снег, і прысеў на кукішкі, нібы ад моцнага выту. Калі падняўся – побач нікога не было. Ён кінуўся да Алнэ, і дрыжэлі яго рукі, калі ён браў белае, у крываваых плямах цела сваёй маці. Убачыўшы гэта, Локіс нахмурыў бровы. Нешта шаптала Алнэ свайму сыну, абхапіўшы яго за жылістую, ужо мужчынскую шыю аслабелымі рукамі. І з пракушаных вуснаў юнака цёк струменьчык цёмна-чырвонай крыві. Трынтвей асцярожна паклаў маці на зямлю, прыкрыў сваім плашчом і пацягнуў з срэбных похваў старадаўні меч – падарунак Локісаў.

І ў вачах яго не было жыцця. Нічога не было ў іх, толькі лёд, як у Локіса.

- Што здарылася, сын? – спытаў дайнавец.

- Ты лгаў мне, Локі, усё жыццё лгаў.

- Ты паверыў гэтай? – Локіс плюнуў у бок Алнэ.

Трынтвей маўчаў.

- Сава, – прамармытаў правадыр. – Клятая ведзьма.

- Ну, задаволены, хёўдынг? – Трынтвей узмахнуў мячом.

- Не зусім, – мовіў дайнавец і паглядзеў яму ў вочы. – Што табе да іх? Не Стэгіс гадаваў цябе. Я! Я зрабіў з цябе воіна! Вікінга! Я кахаў тваю маці, а яна плявала мне ў твар, калі самбы прыбівалі мяне да дуба. Кроў між намі, і вось мая помста! Доўга чакаў я. Я- Локіс!

- Ты лгаў мне, - зноў сказаў Трынтвей. Ціха сказаў, страшна.

- Ты мой! Мой – не Стэгісаў!

Юнак падняў меч. Локіс усміхнуўся.

- Ну, сячы!

Яго пасон доўга стаяў з паднятай зброяй. І вось бліснула слабутая сталь Ёрмунрэка на сонцы і зазвінела аб храўнаў Рысіны Кіпцюр. Нарвежац схапіў Трынтвея за рукі і з сілай адпіхнуў яго.

- Прэч, Лакісон!

Юнак ледзьве ўтрымаўся на нагах.
- З глузду з'ехаў? На каго зброю падняў?!
Трынтвей з нянавісцю зірнуў на Храўна.
- Адыдзі, Варніс!

- Слухай яго, пабрацім, - мовіў Локіс.

Скураны пас звычайна клаўся на мазолістую далонь, прывязваючы яе да чэрэпа сярка.

- Апамятайся, Лакісон! Што табе князь сямландскі і тая, што абразіла твайго правадыра. Не вартыя яны твайго жалю. Ты – вікінг! Локі бацька табе!

- Шмат слоў, Варніс, – адказаў Трынтвей і кінуўся на Локіса.

Страшна яны біліся. І секануў Трынтвей дайнаўца па твары, ледзьве вока не зачэпіў, але адказаў правадыр такім магутным вытам, што не ўтрымаў меч у руках юнак

- Годзе, - мовіў Локіс, апускаючы сярка і абціраючы кроў з рассечанай шчакі. – Ідзі. Потым размаўляць будзем.

Але падхапіў меч Трынтвей і крыкнуў:

- Цесна нам у свеце будзе! Кроў між намі!

І зноў спявалі сваю радасна-жудасную песню Дайнайна і Ёрмунрэк. І вохнуў юнак, калі сярка ўрэзалася яму ў грудзі. Выслізнуў меч з яго далоні, і паваліўся Трынтвей на стапаную траву. Нахіліўся над ім Локіс.

- Я любіў цябе, - мовіў правадыр. – Ты сам абраў свой лёс.

Нешта хацеў сказаць Трынтвей, але горлам яму пайшла кроў, і Локіс паклаў сваю далонь на яго мёртвыя вочы.

- Праклён Стэгі конунга, сказаў Храўн.

Локіс паківаў галавою, і ўпершыню ўчуў нарвежац, як задрыжэў яго голас.

- Вёльва, Варніс, Мажана. Яна таксама адпомсціла. Знік род Стэгіса, і самбы зломляць меч над яго попелам. Чуў, як енчыў князь Ваўка ў савіных кіпцюрах. Ён ведаў, што за птушка да яго прыляцела. Рудая ведзьма забрала яго душу. Маімі рукамі яна забіла яго сына – знішчыла сямю Стэгісава. Цяпер я разумею, чаму ні адна жанчына не магла нарадзіць яму сына. Вялікую сілу мае чараўніца. Толькі Алнэ змагла. – Локіс падняў вочы на Храўна. – Досыць ёй пакутаваць, пабарцім.

Храўн выцягнуў нож і пайшоў да закатаванай жанчыны.

- Надта жорстка цяпер пакідаць табе жыццё, - мовіў вікінг, глядзячы ў яе вільготныя ліхаманкава-бліскачыя вочы. Моўчкі падняла яна галаву, агаліўшы белае горла, дзе біліся, пульсавалі сінія дрыготкія жылкі. Храўн махнуў нажом.

- А ты страшны чалавек, Локіс. І страшна мець цябе ворагам. Адпомсіў ты спаўна. Помста годная струн арфы, - мовіў Бурыслаў.

- На тое і помсціў, каб помнілі. Я – Локіс! А цяпер – лупы на караблі. Усё спаліць. Пакуль Крыве не паслаў воінаў па нашыя душы. Унь, бачыш, зірні на раку!

- Бурывой вядзе ладзі. Малайчына. Шануй хлопца, князь, справіўся.

- Добрую думку ты выказаў: ісці цераз пушчу, - Локіс усміхнуўся.

- Ты і сам разумеш, Бурыслаў. Каб ішлі па рацэ, маглі б і не дайсці. А каб дайшлі цэлыя, Стэгіс чакаў бы нас з усімі самбійскімі войскамі. І не Шуляк енчыў бы ў агні. Адночы не заўважылі самбы Домальдзі Двухзубую Секеру, што прыйшоў сюды на двух дракарах, - дайнавец зірнуў на Храўна. – Ён загінуў і паклаў тут увесь свой хір. Але сваёй смерцю ён, сам таго не ведаючы, выратаваў мне жыццё. І ўвесь свой век шкадаваў аб гэтым Стэгіс, Шуляком празваны, князь Ваўка, уладар воўчага роду – галоўны з князёў туманнай Самбіі.

Паласатыя вятрылы чорных караблёў ўжо калі зніклі за лесам. А на свежым велічным равісе*, які па Локісаву загаду насыпалі воіны над цэлам Трынтвея, яшчэ доўга стаяла высокая жанчына. Свежы вецер развяваў яе доўгія рудыя валасы, і цякла з пустой вачніцы мутная сляза па мёртвай ссечанай шнарамі палове яе твару.

* *Равіс* – курган над мёртвым воінам.

Час ваўка

Мы ўцякалі лесам. Але, мабыць, дарэмна білі ногі. За нашымі спінамі ўжо ясна гучалі гіканне і ваяўнічыя клічы хеўры каледонскіх піктаў*. Я ўсміхнуўся. На гэты раз Канаірэ Баявы Кіпцюр усё ж насадзіць на сваю дзёду маю скрываўленую галаву. Доўгая страла выцяла джалам у маю тарчу, якую я нёс, перакінуўшы за спіну. Voxнуў, спыніў бег і апусціўся на калені Хродгар – даўні мой пабрацім. Піктская страла, прабіўшы моцную кальчугу, тырчала з яго пляча. Я перакінуў тарчу на левую руку і прыкрыў свайго хірдымана. Хакі нахіліўся над ім і зламаў тронца драпежніцы.

- Усе ў кола, стаяць поруч! – раўнуў я, выхапіўшы з похваў свой верны меч. Яго лязо бліснула ў паветры, нібы маланка. Амалам** зваўся ён, гэты славуць клінок. Заўсёды з усмешкай выходзіў ён з цемры сваіх срэбных похваў на святло дня, каб патрабаваць чарговае чалавечае жыццё. Рэшткі майго хірды хутка стварылі кола. Дваццаць пяць воінаў гатаваліся да сваёй апошняй сечы. Валькірыі ўжо выбралі нас, і мы гэта ведалі.

* *Каледонскія пікты* – даіндаеўрапейскія плямёны, якія насялялі Брытанію да прыходу на выспу кельтаў. Каледонія – старажытная назва Шатландыі.

** *Амалы* – старажытны гоцкі род, з якога паходзілі славуць каралі готаў, напрыклад Германарых (Вінітарый), якога скандынавы клікалі Ермунрэкам.

Дваццаць пяць – усё што засталася з дзвюх сотняў вікінгаў, якія пайшлі за мной, ярлам Квельдुльфам Крумкачова Крыло на васьмі дракарах у Х'ятланд* па луп і славу. Ніхто не мог супрацьстаяць нам – драконам мора, ваўкам Сівой Поўначы! Ні пікты, ні вальхі**. Мы секлі іх у бітвах, плюндравалі іх землі, у няўцтва гналі іх жанчын і дзяцей, і дым, нібы чорны паветраны цмок, вісеў над Калядоніяй, калі мы палілі вальхскія вёскі. Я загадаў узвесці драўляную цверджу, каб замацаваць наша становішча на гэтай зямлі. Але мая ўдача здрадзіла мне, і ў адну ноч не стала ні маіх людзей, ні маіх дракараў – нічога. Канаірэ Баявы Кіпцюр, правадыр піктаў, ізноў з'явіўся на маім шляху. Аб'яднаў вальхскія кланы са сваімі дзікунамі і пусціў мне кроў. І было ноччу той светла, як сонечным днём, калі палала цверджа мая. Дзіка вылі вальхі. Трэслі скрываўленымі сякерамі і, быццам жудасныя верхнікі Дзікага Палявання, узнімалі на дыбкі коней злых, прыкруціўшы да конскіх грываў галовы маіх воінаў. Доўга не тухла вялізнае вогнішча, дзе на барве вуголляў балявала меднавалася Скёгуль***.

Канаірэ! Як я ненавідзеў гэтае імя! Амаль дваццаць год марыў я аб сустрэчы з гэтым піктам. Жадаў я зазірнуць яму ў вочы, калі лязо Амала праб'е яго нутро! Але ж найбольш за ўсё жадаў паглядзець, ці пойдзе Фрэйдыс за сваім мужам на пахавальнае жэглішча. Хвалі жонак на вогнішчы, як казаў Высокі****. Фрэйдыс, ганарлівая прыгажуня з залатымі валасамі, якія ззялі, як сонечныя промні. Фрэйдыс, якая была маёй. Дваццаць зім таму, з цеплынёй і пяшчотай у блакітных вачах, яшчэ зусім маладзенькая, мне, сыну славутага ярла Хедына Ваўка, цалавала яна вусны. Песціла вузенькай далонькай мае вогненныя валасы. Тады я быў шчаслівы. А калі вяртаўся я з паходу на б'ярмаў, то яшчэ ў моры даведаўся ад Сігвальдзі Вандроўніка, што дзікун-пікт Канаірэ, празваны Баявым Кіпцюром, амаль што з пад носу ў бацькоў, з одаля Хігелака ярла, як ліс куранё, выцягнуў маю Фрэйдыс. На зброі я пакляўся адпомсціць. Люта, жорстка адпомсціць і вызваліць тую, якую хахаў. І накіраваў я ладзі свае да Х'ятланда, і калі ступіла мая нага на бераг калядонскі – заплакалі дзеці, загаласілі жанчыны, і зазналі вальхі цяжар майго мяча. І не было ім большага жаху, чым бачыць

* *Х'ятланд (Х'яльтланд)* – старажытная назва Шатландыі.

** *Вальхі* – скандынаўская назва кельтаў.

*** *Скёгуль* – імя адной з валькірый. Лічылася, што на вайне яна танцуе ў польмі пажараў.

**** *Высокі* – адно са шматлікіх імёнаў Одына – галоўнага бога скандынаваў, уладара Валгалы.

пад харугвай з чорнай галавою гругана мой шалом, над якім халодны
вечер развяваў вылізныя крылы птушкі Одына*.

Славу вялікую, луп багаты, здабыў я ў сечах тых крываваых. Але
ж балела мне сэрца, і не ў радасць былі перамогі. Даведаўся я, што
дзеліць ложка з піктам тая, што абяцала маёй быць. Не, не сілай браў
яе Канайрэ, сама, па сваёй волі лягла.

Я не верыў, што яна здрадзіла мне. Доўгі час гэтая абраза паліла
мне душу. І я не жадаў дараваць. У адным з набегаў мае хірманы
ўзялі шматлікі палон. Сярод жанчын знаходзілася адна, якая калісьці
была служкаю ў Фрэйдыс. Яна і распавядала мне, як аголены па поясе,
Канайрэ ўвайшоў ды сваёй паланянке. Ён быў год на дзесяць старэйшы
за мяне, і калі я быў яшчэ смаркатым хлапчанём, яго імя грымела ўжо
далёка за межамі Каледоніі. Ён сціснуў яе ў абдымках, але Фрэйдыс
выхапіла ў пікта з-за пояса баявы нож і прыставіла да яго грудзей,
пасечаных старымі шнарамі. Канайрэ толькі ўсміхнуўся і налёг цэлам
на вастрыё. Лязо павольна ўвайшло ў грудзі. Правадыр зазірнуў ёй у
вочы і мовіў:

- Забі, чаго марудзіш?

Але Фрэйдыс адкінула нож...

Ганарліўка Фрэйдыс, яе заўсёды больш вабілі ў мужчынах слава
і баявыя шнары, чым што іншае. Але ж і я меў усё гэта. Служку тую я
забіў. Канайрэ, яшчэ юнаком, у сечы лютай цяжка паранены быў дзідай
у пах. І не адна жанчына не магла нарадзіць яму дзяцей. А Фрэйдыс
нарадзіла. Двух сыноў падаравала яна Канайрэ.

Старэйшага, у гонар свайго дзеда, які быў напалову вальхам,
правадыр зваў Ліатлуахрам. Молодшага ж назваў Марнэ. І вось пяць
зім таму я адпомсціў. У час вайны паміж піктскімі кланамі, калі яны
рэзалі адзін другога, а вальхі ім у гэтым дужа дапамагалі, я ўзяў на
тарчу, разрабаваў і спаліў логава Канайрэ. Сам правадыр з воямі быў
у паходзе. Гэта быў самы дзёрзкі мой набег – у самае сэрца калядонскіх
пагоркаў. Сярод палонных апынулася і Фрэйдыс з Ліатлуахрам.
Пятнаццаць зім ужо мінула гэтаму юнаку. Я доўга глядзеў у яго велькія
блакітныя вочы – вочы Фрэйдыс. Ён быў прыгожы тварам, высокі і
моцны цэлам.

- Ты ж не заб'еш яго, Квельдुльф? Праўда? – пытала мяне
Фрэйдыс, і я бачыў жах у яе зрэнках. Не за сябе – за сына.

* *Птушка Одына* – груган. Крумкачы і ваўкі лічыліся святымі
жывёламі Высокага. Крумкачы-Хугін і Мунін (Памяць і Мудрасць)
распаўядалі богу пра падзеі, якія адбываюцца ў свеце. Ваўкі ж – Геры і Фрэкі
(Прагны і Скванны) сцерагалі яго спакой.

- Ён з астатнімі будзе ахвярай Богу Павешаных*, - адказаў я.
- Не рабі гэтага, - шаптала яна. – Я ведаю, ты прагнеш помсты, забі мяне, забі, але не маё дзіця. Памятаеш, калісьці я кахала цябе...

Лепш ёй было гэтага не казаць. Я загадаў павесіць усіх палонных. Зразумела Фрэйдыс, што не ў яе сілах выратаваць сына. Сеяцель бяды** супраць гэтага і жадае крыві. Ганарліва падняла яна галаву, з пагардай і прыкрасцю зірнуўшы на мяне лёдзіста-блакітнымі вачамі, і мовіла сыну:

- Памры з годнасцю. Помні, што сын правадыра!

Юнак нічога не адказаў. Плюнуў у мой бок і накіраваўся да каня Іга***. Фрэйдыс бачыла, як памёр Ліатлуахр.

- Будзь пракляты, крыважэрца! – сказала яна мне. – Ну, забівай жа! Горшай пакуты, чым я вытрывала, няма!

Я ведаў гэта. Ускочыў у сядло і, не глядзячы на дачку Хігелака, мовіў: “Жыві”, - ды сцёбнуў каня. Яна была такая ж прыгожая, як і тады, калі абяцала мне сваё сэрца. Помста не прынесла мне задавальнення.

І вось ізноў стаяў я на зямлі Каледоніі, цяпер ужо, я быў упэўнены, апошні раз. Што ж, поруч, тарча да тарчы, плячо да пляча, стаяць мае верныя пабрацімы – лепшыя з ваяроў Поўначы. Разам мы лілі кроў, і сваю, і чужую, дзялілі апошні кавалак хлеба і багаты луп, зведалі перамогі і паразы. Цяпер жа разам у Валгалу пойдзем. Дзе ты, Канаірэ? Я чакаю цябе!

Дзікія вершнікі, з жудаснымі тварамі, размаляванымі сіняй фарбай, завываючы, як воўчая зграя, кінуліся на нас. Хёгні кінуў дзіду. Адзін з ворагаў раскінуў рукі і бразнуўся вобзём. Узняўшы каня на дыбкі ў мяне над галавой, вальх з сінім тварам замахнуўся цяжкай сякерай. Яго моцны выт рассёк маю тарчу і параніў руку. Я пырнуў каня ў грудзі. Заваліўшыся на бок, жывёла скінула конніка. Мячом я працяў яму сэрца. Прыгнуўся, ухіляючыся ад дзіды, прапусціў вершніка крыху ўперад і секануў па спіне.

- Дзе ты, Канаірэ! – крыкнуў я. – Хадзі сюды, палахлівы сабака!

Рэзнуўшы каня па шыі, скінуў і забіў трэцяга. Зірнуў навокал. Хёгні і Хродгар ужо былі на шляху ў палац Одынаў. Эскхерэ паранены

* *Бог Павешаных* – адно з імёнаў Одына. Каб пазнаць таямніцу рунаў і здабыць мудрасць, Одын сам сябе прынёс у ахвяру-працяў сябе дзідай і, прыбіўшы цела сваё да сусветнага дрэва – ясеня Ігдрасіль, правісеў так дзевяць дзён і начэй. Таму і лічыўся ёй Богам Павешаных. Германскія плямёны, прыносячы яму ахвяру, вешалі на дрэвах людзей і жывёлу.

** *Сеяцель бяды* – Одын.

*** *Конь Іга* – шыбеніца. Іг – жсахлівы – адно з імёнаў Одына.

дзідай у грудзі. Дыхае цяжка, кроў з горла пэцкае сіваю бараду. Раз'юшаны Хоскульд стрымлівае адразу трох пешых ворагаў, пад якімі забілі коней. Не дае ім даканаць старога Эскхерэ. Гэта ўсё, што заўважаў я за імгненне. Мы выстаялі супраць вершнікаў, зламалі іх шалёны наскок. Мільгануў між дрэў клятчасты кілт і абрушыўся на мяне на вялізным кані магутны вальх. Ледзьве паспеў я дзіду, у живот мне накіраваную, перасячы. Злосны баявы конь, пырскаючы пенай, грызьянуў мяне за плячо, збіваючы шырокімі грудзямі з ног. Я хутка ўскочыў, але вершнік выхапіў сякеру і секануў мяне па галаве. Шалом выратаваў маё жыццё, кроў заліла твар. Я пахіснуўся. Крывавая смуга захвалілася перад вачамі, галава гула ад болю. Сляпы, я нязграбна махаў мячом.

- Не забівай, Ойсін! – пачуў я хрыплы рык.

- Канайрэ жыўцом загадаў браць Крумкачова Крыло!

- Моцны выт у грудзі абухам сякеры выбіў з мяне дух. Я харкаў, пляваў крывёй і не мог вымавіць ані слова, калі мне за спіною круцілі рукі, каленямі прыціснуўшы ды зямлі

- Хе! – нехта рэзка выдыхнуў паветра. Два глухія выты і раптам я перастаў адчуваць цяжар чужых целаў, на сваёй спіне.

- Уставай, кунігас! Разлётся! – пачуўся над вухам гучны голас.

Магутныя рукі падхапілі мяне, дапамагаючы падняцца.

- Імаўт, нарэшце вымавіў я, абціраючы кроў з вачэй. – Ты зноў выратаваў мне жыццё, дайнавац.

Вялізны воін з доўгімі пасівелымі вусамі расцягнуў ва ўсмешцы вусны. У верхняй сківіцы ў яго дужа не хапала зубоў. Мужны суровы твар з паломаным носам, быў пасечаны шматлікімі шнарамі. Хвалістыя валасы, заплечныя ў тоўстую касу, ужо кранула сівізна. Нават усмешка не магла растапіць лёд у яго блакітна-шэрых вачах. Магутныя рукі лёгка трымалі вялізную цяжкую сякеру. За ўсё сваё жыццё я не бачыў лепшага, чым Імаўт Дайнавец, баяра на сякерах

- Зніч любіць цябе, кунігас, валасы твае, як польмя, - усміхаўся ён. – А цяпер – хутчэй на кельцкіх коней і гэць адгэтуль. Мы знішчылі гэтых сінямордых, але хутка ўжо з'вяцца астатнія. Унь, як выюць, нібы ваўкі на паляванні. Вершнікі, што нас затрымаць жадалі, самыя спрытныя былі. Але ж смаркачы. Вядома ж – маладыя. Каб старыя, сівагаловыя воі – ляжаць бы нам пад гэтымі хвойкамі. Пешы супраць конніка – слабы ваяка...

Да нас пад'ехаў Хакі і кінуў мне ў рукі повад.

- Трымай, ярл.

- Астатнія? – я зірнуў навокал.

- У Валгале. – адказаў Хакі. – Хоскульд быў яшчэ жывы. Як бярсерк змагаўся. Дзіду ў живот увагналі. Я скончыў яго мукі.

- Хутчэй жа на конь, потым размаўляць будзем, - гыркнуў Імаўт, выскаліўшы па-ваўчынаму рэшткі павыбіваных калісьці зубоў.

- Гэй! – сцёбнуў ён каня. – Гэй!

Ужо не аднойчы ратаваў мяне гэты чалавек. Чужынец, які стаў пабрацімам. Я люблю яго. Добра, што бацька не забіў тады, больш за дваццаць год таму, ганарлівага вязня, які так і не стаў трэлем. Хедын Воўк прывёз Імаўта з паходу. З Олафам конунгам яны тады куршаў ваявалі. Пабілі іх дужа, уладзе сваёй падпарадкавалі і даніну ўзялі. Імаўт жа ў куршаў наймітам быў. Тады яшчэ малады, а ўжо воін славыты. Хвацка зброяй валодаў. Многіх вікінгаў пасек. Параненага звязенілі. Забіць хацелі, але Хедын чамусьці не дазволіў. Ды не жадаў рабскай долі Імаўт, не хацеў ярлу скарыцца. Галавы перад ім не схіляў.

Але ж Хедын не спяшаўся. Усміхаўся ў бараду і трымаў вязня – ганарліўца ў ланцугах, як сабаку, на хлебе і вадзе. Сам жа Імаўт паходзіў з княства Дайнава, якое знаходзілася недзе далёка, за Варажскім морам, за краінай Земгаліяй, у якую хадзіў калісьці Кары Гандляр. Вось і клікалі Імаўта Дайнаўцам. Нарэшце, багі вырашылі яго лёс. Хедын распачаў міжусобную спрэчку з Герыкам Змяіны Позірк. Той быў славыты вікінг і правадыр. З Хедынам ён даўно меў нелюбоў. І вось аднойчы ў ноч Герык запаліў наш одаль. І бацька, ужо паранены, загадаў даць волю трэлям, якія пажадаюць узяць зброю і змагацца за свайго спадара. Імаўт першы патрабаваў сякеру. У тую ноч ён выратаваў Хедына ад смерці. Бацька падараваў яму сваё срэбнае абручча і запрасіў да сябе ў хірд. Імаўт паціснуў волатаўскімі плячамі і згадзіўся.

- Я найміт, адказаў ён ярлу. – Ваяваць – мая справа.

- Ісці яму не было куды. Родных у Дайнаве ў яго не засталося. Бацьку на паляванні задзёр мядзведзь. А маці з малодшай сястрой памерлі ад хваробы, калі Імаўт хадзіў на ляхаў у войску свайго конунга. З часам Хедын наблізіў Дайнаўца да сябе. Служыў Імаўт аддана і верна, і не было воіна лепш за яго. У паходах далёкіх і злых сечах заўсёды поруч бацькі стаяў, і сякера Дайнаўца не аднойчы ратавала ярла ў баі. Маліўся Імаўт сваім багам, сярод якіх найбольш паважаў Зніча – вогненнага бога, але не забываўся і на нашых. З асаў* яму найбольш да душы чамусьці Цюр** прыйшоўся. Яго руну, “Тэйвас”, Дайнавец нават выразаў на лязе сваёй улюбёнай сякеры. Трэба сказаць, што служыў ён аднарукаму богу спраўна. Вялікі воін. Пасля смерці Хедына, які загінуў у сечы з халгаландцамі, Імаўт быў у маім хірдзе. Заўсёды па правую руку ад мяне біўся, пад харугвай з чорным

* Асы – племя скандынаўскіх багоў

** Цюр – бог вайны і ваенных законаў у старажытных скандынаваў.

крумкачом.

Паўдня гналі мы змучаных коней, але ваўкі не жадалі кідаць здабычу. Дужа шмат крыві мы ім выпілі. Урэшце, не вытрываўшы шалёнай гонкі, конь пада мною скапыціўся. Імаўт вылаяўся і саскочыў з сядла.

- Сядай на майго, кунігас, ды дуй хутчэй. Ратунак за тымі пагоркамі. Сам ведаеш!

Я ведаў. Там было рукой падаць да ўзбярэжжа, дзе пабудаваў сабе цверджу Снэб'ёрн Вікінг. Мы не былі з ім сябрамі але і не варагавалі. І я ведаў, ён не дазволіць вальхам зняць галаву Квельдульфа ярла. Але мая хамінг'я* пакінула мяне з той жудаснай ночы і не жадала вяртацца. У даліне ўжо паказаліся вершнікі. На чале іх імчалі дзве калясніцы, і я ведаў, што на адной з іх стаіць Канаірэ Баявы Кіпцюр.

- Твой конь ледзве на нагах. Ён не вытрымае дваіх. А адзін я ратавацца не жадаю! - Імаўт страсянуў мяне за плечы. - Я верна служыў табе, кунігас, і я заўсёды слухаў цябе. А цяпер, паслухай ты мяне, адзіны раз паслухай. Сядай на каня. Глупства гэта - паміраць, калі можна жыць і далей біць сваіх ворагаў. Валгала пачакае Ты правадыр. Ты адпомсціш за нас, за ўвесь хірд.

- Слушна кажа Імаўт, - мовіў Хакі.

- Паслухай яго, ярл. Правадыр заўсёды змагаецца за перамогу, хірд жа змагаецца за правадыра. Едзь. Мы крыху затрымаем іх. Бывала і горай, - Хакі ўсміхнуўся.

Я паківаў сваёй калматай галавой.

- Дзякую, браты, але я застаюся.

- Калі жыўцом да пікта трапіш, то сам ведаеш, што чакае цябе...

- Валгала! - крыкнуў я і агаліў меч.

Амал усміхнуўся.

Калясніцы спынілі бег, і я ўбачыў Канаірэ. Правадыр быў аголены па пояс. Твар і магутнае цела перакрэслівалі палосы сіняй фарбы, як у вальхаў. Вецер веяў доўгую чорную грыву яго валасоў. Нягледзячы на гады, сівізна не кранула іх. Твар быў суровы, у павуціне шнараў. Скура цёмная ад сонца і ветру. За спіной важара нерухома стала чарада вершнікаў. Воіны давалі адпачынак стомленым коням. Канаірэ зірнуў на прыгожага юнака, які стаяў на суседняй калясніцы.

Я ведаў, што гэта Марнэ – малодшы сын пікта. Баявы Кіпцюр нешта мовіў яму. Ірванулі ў галоп з месца коні і панеслі на нас калясніцу Марнэ. Я ўсміхнуўся. Стары воўк выпраўляе ваўчанё пакаштаваць варажае крыві і здабыць славу. Што ж ...

* *Хамінг'я* – дух, увасабленне ўдачы.

Цяжка табе будзе сустрэць здыхату, ведаючы, што род твой разам з табой адыходзіць у невараць. Хакі гікнуў і пагнаў каня насустрач ворагам. Каляснічы крыху прытрымаў шалёных коней, і Марнэ, з нечаканай для такога юнака сілай кінуў здіду. Яна наскрозь працяла грудзі Хакі і вырвала яго з сядла. Вальхі раўлі і енчылі на ўсе лады.

- Зубасты щчанюк! – ваўчынай выскаліўся Імаўт.

Дзіда Марнэ працяла яго тарчу.

- Добра б'е, – заўважыў я.

Дайнавец прамаўчаў. Нібы вецер, ляцела калясніца. Быццам юны бог, стаяў Марнэ ганарліва падняўшы галаву. Твар яго быў абыякавы і суровы, але ж пераможна ззялі сінія вочы юнака. Ён кінуў яшчэ адну здіду, якая ледзьве не трапіла Імаўту ў твар. Калясніца імкліва праносілася перад маімі вачамі. Марнэ нават не зірнуў на мяне. Не, шанё, не твая дзіда выправіць Квельдульфа ў апошні шлях. Вось яно – імгненне! Я ўбачыў мускулістую голую спіну Марнэ, бліскучую ад поту, калі ён праімчаў міма нас, каб развярнуць калясніцу. Час нібы спыніўся, і я кінуў сваю невялічкую сякерку. Яе лязо ўвайшло паміж лапатак Марнэ. Сын Канаірэ ўзмахнуў рукамі, як смяротна параненая птушка крыламі і пакаціўся ў пыл. Каляснічы, разрываючы раты коням, узняў іх на дыбкі. З лямантам кінуўся ён да забітага. Нібы рысь, наскочыў на яго Імаўт і секануў старога вальха па грудзях.

Захлынуўшыся крывёй, той паспеў пакласці сіваю галаву на ногі Марнэ, і Хена* сплюшчыла яму павекі. Пэўна, карміцель маладога правадыра.

- Хутчэй, кунігас! – крычаў Імаўт, авалодаўшы калясніцай. Нацягнуўшы павады, Дайнавец стрымліваў коней.

Я адсек галаву Марнэ і, падняўшы яе за цёмнарусые валасы, паказаў ворагам.

- Вяртайся дамоў, Канаірэ! – крыкнуў я. – Можа Фрэйдыс народзіць табе новых щчанюкоў!

З рогатам ускочыў я ў калясніцу, і Дайнавец адпусціў павады. Быццам вецер, ірванулі коні. Яшчэ ніколі не даводзілася мне бачыць такіх моцных і шпарканогіх жывёл.

- Пабач, кунігас! – крыкнуў мне Імаўт. – Здаецца мне, што ўдача твая вяртаецца да цябе!

У сіні неба плыла птушка Аднавокага.

- У бога Крумкачоў зменлівы нораў, - з усмешкай адказаў я.

У гэты момант адзін з коней Канаірэ зламаў нагу і цяжка грымнуў вобзем. Калясніца падскочыла ў паветры і перакулілася,

* Хена – багіня смерці ў старажытных кельтах.

падняўшы клубы пылу. Я бачыў, як выляцеў з яе Канаірэ Баявы
Кіпцюр і застаўся ляжаць на зямлі. Што ж, да сустрэчы, ваўкі гор і
верасовых пустак. Одын чакае мяне не сёння.

ЗМЕСТ

Паўночная песня. <i>Аповесць.</i>	5
Я - Локіс. <i>Аповесць.</i>	69
Час ваўка. <i>Апавяданне.</i>	111

Літаратурна-мастацкае выданне.

Нічышар Алесь

ПАЎНОЧНАЯ ПЕСНЯ

Паўночная песня: аповесці і апавяданне часоў панавання на поўначы Еўропы вікінгаў - ваяўнічых рамантыкаў, бадзяг і выдатных воінаў. У творах адлюстроўваецца эпоха росквіту і заняпаду эры вікінгаў, калі іхнія аддзелы сталі інтэрнацыянальнымі. Дзеі адбываюцца на прадвесні станаўлення на поўначы Еўропы моцных тэрытарыяльна - нацыянальных утварэнняў, будучых дзяржаў. — Мн., 2005. 120 с. Размножана на правах рукапісу.

Малюнкі аўтара.

Тэхнічны рэдактар: Станіслаў Суднік.
Карэктар: Міхась Мельнік.

Папера пісчая. Фармат А-5. Гарнітура "Таймс".
Наклад 299 асобнікаў.

Алесь Нічыпар нарадзіўся ў 1978 годзе ў Лідзе. Працаваў фельчарам на службе “Хуткая дапамога”. Зараз служыць на мяжы. Друкуецца ў перыядычным друку.

Сышлі ў нябыт часы, калі тэрыторыю Еўропы насялялі шматлікія і размаітыя плямёны з самымі неверагоднымі імёнамі і звычаямі, чые лёсы нітаваліся з шэрагаў гераічных і трагічных падзей.

Але як мілае кожнаму з нас нашае дзяцінства, так мілая народу нашаму нашая мінуўшчына.

Пра гэтую мінуўшчыну творы маладога лідскага празаіка Алесья Нічыпара. У кожным з іх аўтар павяртае чытача да дзяцінства нашага краю.

Таму лёгкія яны для нашага ўспрымання.

Станіслаў Суднік.